

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

TEISĖS FAKULTETAS

BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA

GIEDRĖ JAKUČIONYTĖ

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistro dieninių studijos

**BENDRININKŲ RŪŠYS IR JŲ ATRIBOJIMO
PROBLEMOS LIETUVOS RESPUBLIKOS
BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 62401S111

Darbo vadovas -

Lekt. Tomas Girdenis

Darbo konsultantas -

Dr. Pavelas Kujalis

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS	3
I. BENDRININKŲ RŪŠYS LIETUVOS IR UŽSIENIO ŠALIŲ BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS ŠALTINIUOSE	6
1.1. Bendrininkų rūšių raida Lietuvos baudžiamojoje teisėje	6
1.2. Bendrininkų rūšys užsienio šalių baudžiamosios teisės šaltiniuose	11
II. BENDRININKŲ RŪŠYS 2000 M. LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE IR TEISMŲ PRAKTIKOJE	18
2.1. Bendrininkų rūšių išskyrimo reikšmė Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje	18
2.2. Vykdytojas: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos	20
2.2.1. Tiesioginis vykdymas	20
2.2.2. Bendravykdymas	22
2.2.3. Tarpinis vykdymas	24
2.2.4. Specialių subjekto požymių turintys vykdytojai	29
2.3. Organizatorius: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos	32
2.4. Kurstytojas: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos	39
2.5. Padėjėjas: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos.....	44
III. BENDRININKŲ RŪŠIŲ ATRIBOJIMO PROBLEMOS LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE	53
3.1. Vykdytojo ir padėjėjo atribojimo pagrindai bei kylančios problemos	53
3.2. Kurstytojo ir padėjėjo atribojimo pagrindai bei kylančios problemos	58
3.3. Kurstytojo ir organizatoriaus atribojimo pagrindai bei kylančios problemos	60
3.4. Organizatoriaus ir padėjėjo atribojimo pagrindai bei kylančios problemos.....	61
3.4. Vienos bendrininkų rūšies peraugimo į kitą ypatumai	62
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	67
SANTRAUKA	73
ANOTACIJA.....	74

IVADAS

Tiriamąo darbo aktualumas ir naujumas. Nusikalstama veika, padaryta bendrininkaujant, t.y. dviems ar daugiau pakaltinamų ir sulaukusių Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų veikiant kartu tyčia, paprastai kelia didesnį pavojų negu vieno asmens įgyvendinama nusikalstama veika. Atsižvelgiant į tai, įstatymų leidėjas skiria ypatingą dėmesį bendrininkų veiksmams, tiesiogiai baudžiamajame įstatyme įtvirtindamas bendrininkavo sampratą, bendrininkų rūšis ir bendrininkavimo formas. Siekiant teisingai kvalifikuoti bendrininkų veiką ir išspręsti jų atsakomybės bei bausmės individualizavimo klausimus, būtina nustatyti kiekvieno asmens indėlį ir vaidmenį įvykdant nusikalstamą veiką, t.y. nustatyti bendrininkų rūšis. Šis imperatyvas įtvirtintas 2000 m. LR BK bausmių skyrimo taisyklėse. Vadovaudamiesi jomis, Lietuvos teismai privalo nustatyti kiekvieno iš bendrininkų rūšį (vykdytojas, organizatorius, kurstytojas, padėjėjas), įvertinti asmens atliktų veiksmų pobūdį konkrečioje nusikalstamoje veikoje.

Nepaisant to, kad jau beveik penkiasdešimt metų skiriamos tos pačios keturios bendrininkų rūšys (vykdytojas, organizatorius, kurstytojas, padėjėjas), Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje trūksta išsamios šio instituto analizės. Iki šiol Lietuvoje atlikti tik fragmentiniai bendrininkų rūšių tyrinėjimai: J. Kačerauskas nagrinėjo tarpinio vykdymo problemas LR BK, V. Piesliakas antroje „Lietuvos baudžiamoji teisė“ knygoje pateikė trumpą bendrininkų rūšių aprašymą ir teismų praktikos pavyzdžius, susijusią su vykdytojo atribojimu nuo kitų rūšių bendrininkų. Bendrininkavimo institutą, tame tarpe ir bendrininkų rūšis, išsamiai nagrinėjo Rusijos baudžiamosios teisės specialistai: P. I. Grišajevs, P. F. Telnovas, A. P. Kozlovas ir S. S. Avetisianas. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad įsigaliojus 2000 m. LR BK, keitėsi bendrininkų rūšių sampratos ir požymiai, todėl Rusijos mokslininkų mintis ne visada galime pritaikyti. Šiame darbe kompleksiskai nagrinėjamos teorinės ir praktinės problemos, susijusios su bendrininkų rūšių išskyrimu, jų individualių požymių nustatymu ir bendrininkų rūšių atribojimu, remiantis 2000 m. LR BK bei teismų praktika, susiformavusia taikant šį kodeksą.

Tiriamoji problema. Šiame darbe tiriama bendrininkų rūšių sampratų, jų požymių ir tarpusavio atribojimo pagrindų problematika. Darbe neapsiribojama vien bendrininkų rūšių turinio išaiškinimu ar baudžiamosios teisės doktrinos atskleidimu, į baudžiamojo įstatymo nustatytas bendrininkų rūšis nežvelgiama kaip į nekvescionuojamą duotybę. Siekiama iširti, ar tikslingai Lietuvos baudžiamajoje teisėje skiriamos būtent tokios keturios bendrininkų rūšys, ar tinkamai suformuoti bendrininkų rūšies požymiai Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse: galbūt jie yra pertekliniai, o kai kuriais atvejais – pernelyg riboti. Darbe keliami klausimai dėl tarpinio vykdymo įtvirtinimo bendrininkavimo institutą reglamentuojančiose

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso normose ir galimybės tam tikrus nuolatos pasikartojančius prisidėjimo veiksmus pripažinti kaip bendrininkavimą, padedant sėkmingai įgyvendinti nusikalstamą sumanymą. Darbe formuojamas išvadas ir pasiūlymus siekiama pagrįsti ne tik teoriškai, bet ir atsižvelgti į praktinį siūlomų pakeitimų funkcionalumą.

Tyrimo objektas – bendrininkų rūšys Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje.

Tyrimo dalykas – bendrininkų rūšių atribojimo problemos Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje.

Tyrimo tikslas – kompleksiškai išanalizuoti bendrininkų rūšių sampratų, jų požymių ir atribojimo problematiką Lietuvos baudžiamojoje teisėje ir teismų praktikoje.

Siekiant užsibrėžto tikslo, darbe iškelti šie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti bendrininkų rūšių teisinio reglamentavimo istorinę raidą ir kaitą Lietuvoje.
2. Išanalizuoti užsienio šalyse galiojančias bendrininkų rūšis reglamentuojančias teisės normas.
3. Nustatyti bendrininkų rūšių išskyrimo reikšmę Lietuvos baudžiamojoje teisėje.
4. Išanalizuoti atskiras 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintas bendrininkų rūšis, jų sampratą ir požymius.
5. Išnagrinėti kiekvienos iš bendrininkų rūšių atliekamų veiksmų baudžiamojo teisinio vertinimo problemas.
6. Aptarti bendrininkų rūšių atribojimo pagrindus ir kylančias problemas.

Hipotezė – 2000 m. LR BK 24 straipsnio 3 – 6 dalyse, reglamentuojančiose atskiras bendrininkų rūšis, nepakankamai išsamiai ir tiksliai įtvirtinus atskirų bendrininkų rūšių sampratą ir požymius, baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje nevienareikšmiškai vertinama, kuriam iš bendrininkų (vykdytojui, organizatoriui, kurstytojui ar padėjėjui) turėtų būti priskirtini analogiški asmens atlikti veiksmai.

Tyrimo metodologija. Darbas buvo rengiamas remiantis teisės doktrinoje suformuluotais metodologiniais pagrindais. Šių metodų kompleksinis taikymas lėmė tyrimo išsamumo ir pagrįstumo lygį.

Naudojant *lyginamąjį - istorinį metodą*, išnagrinėta bendrininkų rūšių raida Lietuvos baudžiamojoje teisėje, išanalizuotos užsienio šalių baudžiamojoje teisėje egzistuojančios bendrininkų rūšys, jų reglamentavimo baudžiamosios teisės šaltiniuose skirtumai nuo Lietuvos baudžiamojo teisinio reglamentavimo. Palyginimui pasirinktos kontinentinės ir anglosaksų teisės sistemų šalys: Vokietija, Prancūzija, Rusija, Didžioji Britanija ir Jungtinės Amerikos Valstijos.

Dokumentų analizės metodas taikytas siekiant išanalizuoti galiojančio LR BK normas, reglamentuojančias bendrininkų rūšis, su tuo susijusią mokslinę literatūrą, publikacijas ir teismų praktiką. Siekiant darbo išsamumo ir visapusiško problemų atskleidimo, remtasi ne tik Lietuvos baudžiamosios teisės specialistų, bet ir Rusijos mokslininkų nuomonėmis bei keliamomis problemomis, norint nustatyti tikslius bendrininkų rūšių atribojimo pagrindus. Darbe taip pat remtasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimais, apžvalgomis, Lietuvos Apeliacinio, apygardų ir apylinkių teismų nagrinėtomis bylomis.

Analininiu – kritiniu metodu siekta įvertinti mokslinėje doktrinoje egzistuojančias pozicijas, vienomis remtis, o kitas atmesti kaip netinkamas, paaiškinant pasirinkimo motyvus arba pasiūlant naują problemos sprendimo būdą.

Sisteminu metodu atskleista bendrininkų rūšių išskyrimo reikšmė Lietuvos baudžiamojoje teisėje bei jų reglamentavimo tinkamumas LR BK 25 straipsnio 3-6 dalyse.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys, išvados ir pasiūlymai.

Pirmojoje darbo dalyje pateikiama istorinė bendrininkų rūšių reglamentavimo raida Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniuose ir jų įtvirtinimas šiandieninėje užsienio šalių (Vokietijos, Prancūzijos, Didžiosios Britanijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Rusijos) baudžiamojoje teisėje.

Antroji šio darbo dalis skirta kiekvienos iš bendrininkų rūšių (vykdytojo, organizatoriaus, kurstytojo ir padėjo) sampratos, požymių ir doktrinoje bei praktikoje kylančių problemų atskleidimui. Šios dalies pradžioje nustatoma bendrininkų rūšių išskyrimo reikšmė Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Atskirai analizuojamos tiesioginio vykdymo, bendravykdymo, tarpinio vykdymo ir specialių subjekto požymių turinčių vykdytojų baudžiamasis teisinis vertinimas ir jo problematika baudžiamosios teisės doktrinoje bei teismų praktikoje. Nagrinėjamas organizatoriaus vaidmuo nusikalstamoje veikoje, pateikiamas teisės normos, reglamentuojančios organizatoriaus vaidmenį ir atliekamas funkcijas, baudžiamasis teisinis vertinimas. Taip pat šioje dalyje analizuojami baudžiamosios teisės doktrinoje išskiriami kurstytojo požymiai bei baudžiamųjų įstatymų leidėjo sprendimas LR BK nereglamentuoti kurstomųjų priemonių bei būdų. Tiriamas padėjėjo vaidmuo ir atliekamos funkcijos įgyvendinant nusikalstamą veiką, analizuojami šiuo metu LR BK įtvirtinti padėjimo būdai bei svarstoma galimybė juos papildyti naujais.

Trečiojoje darbo dalyje nagrinėjami bendrininkų rūšių atribojimo pagrindai ir problematika bei susiformavusi Lietuvos teismų praktika atribojant vieną bendrininkų rūšį nuo kitos. Analizuojamos vykdytojo – padėjėjo, organizatoriaus – padėjėjo, kurstytojo – padėjėjo ir kurstytojo – organizatoriaus atribojimo bei vienos bendrininkų rūšies peraugimo į kitą galimybės.

I. BENDRININKŲ RŪŠYS LIETUVOS IR UŽSIENIO ŠALIŲ BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS ŠALTINIUOSE

1.1. Bendrininkų rūšių raida Lietuvos baudžiamojoje teisėje

Bendrininkavimo institutas pradėjo formuotis dar Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, o rašytiniuose teisės šaltiniuose pirmą kartą paminėtas 1486 m. Kazimiero teisyne. Šiame šaltinyje kaip atskira socialinė grupė išskirti vagys ir jų bendrininkai, tačiau bendrininkavimo sąvoka bei galimos bendrininkų rūšys nekonkretizuotos¹.

XIV a. Lietuvoje miestams vienas po kito išsikovojo savivaldos teises (pirmasis Vilnius – 1387 m., vėliau Brestas – 1390 m. ir dauguma kitų miestų XV - XVI a.), miestų gyventojai tapo Magdeburgo teisės subjektais. Šioje teisės sistemoje reglamentuotas bendrininkavimas ir išskirtos kelios bendrininkų rūšys: vykdytojai, kurstytojai ir padėjėjai. Skirta keletas kategorijų padėjėjų: tikrieji, įrankius parūpinę, saugojusieji darant nusikaltimą, sekusieji auką ir pranešusieji apie aukos elgesį. Taip pat išskiriamas prisidėjimas prie nusikaltimo jau įvykdžius nusikaltimą ir nepranešimas apie padarytą ar rengiamą nusikaltimą. Už abi šias veikas bausta kaip už nusikaltimo įvykdymą. Visi bendrininkai, nepriklausomai nuo jų įvykdytų nusikaltimų, bausti vienodai².

Siekiant kodifikuoti LDK teisės šaltinius, buvo išleisti trys Lietuvos Statutai (Pirmasis Lietuvos Statutas 1528 m., Antrasis Lietuvos Statutas 1566 m., Trečiasis Lietuvos Statutas 1588 m.), kurie tapo pagrindiniais ir bene vieninteliais teisės šaltiniais. Statutuose išskirtos šios bendrininkavimo formos: vykdymas, kurstymas, padėjimas ir prisidėjimas. Bendrininkais laikomi ir tie asmenys, kurie slėpė nusikaltimą, naudojami nusikaltimo vaisiais, padėjo po nusikaltimo įvykdymo³.

1794 m. Rusijos imperijai okupavus Lietuvą, dar daugiau nei šimtmetį buvo taikomas Trečiasis Lietuvos Statutas. Nuo 1903 m. įsigaliojęs Rusijos baudžiamasis kodeksas, tapo pagrindiniu baudžiamosios teisės šaltiniu. Kodekso galiojimas buvo pratęstas ir Nepriklausomoje Lietuvoje 1918 m., priimant Laikinąjį Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymą. Paprastai kodeksas buvo vadinamas „Baudžiamuoju statutu“. Šiame teisės akte bendrininkų rūšys išskirtos jau atskirame 51 straipsnyje. Bendrininkais laikomi asmenys, kurie keliese susitarę daro

---

¹ Andriulis V., Maksimaitis M., Pakališkis V., Pečkaitis J. S., Šenavičius A. Lietuvos teisės istorija. Vilnius: Justitia, 2002. P. 86.

² Ten pat, P. 107.

³ Ten pat, P. 225.

„nusikalstamąjį darbą“ arba žinodami jį dirba drauge. Statute išskiriami vykdytojai, kurstytojai ir padėjėjai⁴.

Vykdytoju pripažintas asmuo, tiesiogiai įvykęs „nusikalstamąjį darbą“. Baudžiamajame statute laikytasi objektinės teorijos, kuomet vykdytojo veiksmai turi turėti bent pasikėsimo požymių. Subjektinės teorijos šalininkai vykdytojais laiko visus, kurie žiūri į nusikaltimą kaip į savo darbą, nors tai tėra ruošimasis nusikaltimui. Tai, ką padaro vykdytojas, buvo laikoma visų kitų bendrininkų atsakomybės pagrindu. Vykdytojo veiksmai apibrėžia nusikaltimo padarymo laiką, vietą, nusikaltimo padarymo aplinkybes, pakartotinumą⁵.

Kurstytojas – asmuo, pakurstęs kitą asmenį būti „nusikalstamojo darbo“ bendrininku. Tuometinėje teismų praktikoje kurstymu laikomas asmens kalbinimas padaryti „nusikalstamą darbą“, tačiau pats kurstytojas jį vykdant turi nedalyvauti⁶. Išskiriamas kurstymo tikslas: aiškus nusikaltimas, o ne šiaip bendras patarimas padaryti ką nors nedora⁷. Kurstymas suprantamas ne tik raštu ar žodžiu, bet ir konkludentiniais veiksmais. Tik bandymas ką nors palenkti į nusikaltimą, dėl ko nors nepavykęs, nelaikomas kurstymu. Kurstymui konstatuoti turi būti nustatyta aplinkybė, kad sukurstytas asmuo įvykdė nusikaltimą ne savo iniciatyva, bet paveiktas kurstytojo⁸.

Padėjėjai – asmenys, suteikę priemonės, pašalinę kliūtis, padėję patardami, nurodydami, pasižadėdami nekliudyti įvykdyti „nusikalstamąjį darbą“ arba jį nuslėpti⁹. 1925 m. V. Stankevičiaus „Baudžiamosios teisės paskaitose“ pastebima, kad padėjėjo veikimas turi neigiamų ir teigiamų požymių. Viena vertus, padėjėjas padeda nusikalsti, kita vertus – padėjėjo veikimas neturi vykdymo arba kurstymo požymių. Laikomasi nuostatos, kad, jeigu asmens veikoje yra padėjimo ir kurstymo arba vykdymo požymių, tai pastarosios dvi formos pašalina padėjimą. Padėjimas lyginant su kitomis bendrininkų rūšimis to meto teisininkų buvo laikoma subsidiarine forma. Skiriamas fizinis padėjimas (pavyzdžiui, priemonių įsigijimas) ir intelektualinis padėjimas (vykdomas patarimų forma)¹⁰.

Pažymėtina, kad Baudžiamajame statute bendrininkais nelaikomi asmenys, kurie nuslepia nusikaltimą, kaltininką arba žino apie nusikaltimą, tačiau nepraneša. 1931 m. teismų praktikoje konstatuota, kad nusikalstamojo darbo padarymo žinojimas dar nėra

⁴ Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutus su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 68-69.

⁵ Stankevičius V. Baudžiamosioji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 75.

⁶ Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutus su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 68.

⁷ Stankevičius V. Baudžiamosioji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 76.

⁸ Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutus su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 70.

⁹ Ten pat, P. 68.

¹⁰ Stankevičius V. Baudžiamosioji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 76.

bendrininkavimas. Nedraudimo sūnui varyti degtinę taip pat nepakanka mamai pripažinti bendrininke¹¹. Taigi įsigaliojus Baudžiamajam statutui, galimybių asmenį pripažinti bendrininku sumažėja, kadangi nepranešimas nebelaikomas bendrininkavimu.

1944 m., atkūrus sovietų valdžią Lietuvoje, buvo atnaujintas 1926 m. Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso galiojimas. Šis kodeksas bendrininkavimo institutui ir bendrininkų rūšims pokyčių neįtvirtino¹². Svarbiausias okupacijos laikotarpiu 1961 m. Lietuvoje priimtas Lietuvos SSR baudžiamasis kodeksas (toliau - 1961 m. Lietuvos SSR BK), kuris su pakeitimais galiojo iki 2003 m. Šiame kodekse išskiriami vykdytojai, organizatoriai, kurstytojai ir padėjėjai. Atsiranda nauja bendrininkų rūšis – organizatorius, o nepažadėtas nusikaltėlio slėpimas, nepranešimas apie žinomą nusikaltimą išskiriami kaip savarankiški nusikaltimai. Tokios pačios bendrininkų rūšys įtvirtintos ir šiuo metu galiojančiame 2000 m. LR baudžiamajame kodekse.

Įdomiai 1961 m. Lietuvos SSR BK formuluojamas bendrininkų rūšių išvardinimas: „Nusikaltimo bendrininkais greta vykdytojų, laikomi organizatoriai, kurstytoja ir padėjėjai“¹³. Tokia sakinio konstrukcija išskiria vykdytoją kaip pagrindinę bendrininkų rūšį. Nors bendrininkai neskirstomi į pagrindinius ir papildomus, tačiau vykdytojo vaidmuo laikomas ypatingu. Vykdytoju laikomas asmuo, betarpiškai padaręs nusikaltimą. Jis realizuoja visų bendrininkų sumanymus, be vykdytojo veiksmų neįmanomas bendrininkavimas. Tik vykdytojo veiksmuose yra pasikėsimo padaryti nusikaltimą ar baigtinio nusikaltimo požymiai, tik jo veiksmais betarpiškai padaroma konkreti žala nusikaltimo objektui, t.y. įstatymo saugomiems interesams. Vykdytojas yra tas bendrininkas, kuris vienokiu ar kitokiu būdu, ta ar kita dalimi atlieka veiksmą, turintį atitinkamo nusikaltimo požymių¹⁴. Reikia pažymėti, kad nusikaltimo vykdytoju gali būti ir asmuo, kuris tiesiogiai neatlieka nusikaltimo sudėties veiksmų, bet kartu su kitais būna nusikaltimo vietoje ir tiesiogiai joje suteikia pagalbą: palaužia nukentėjusiojo pasipriešinimą, neleidžia jam pabėgti, šalina kliūtis padedant išbrauti į patalpą ir pan.¹⁵. Vykdytojo veiksmai nulemia nusikaltimo baigtumo momentą, laiką, vietą, nustato bendrininkų atsakomybės ribas, išskyrus vykdytojo eksceso atvejus.

Organizatoriumi 1961 m. Lietuvos SSR BK laikomas asmuo, organizavęs nusikaltimo padarymą ar vadovavęs jo padarymui. „Esminis šio bendrininko požymis yra tas, kad jis sujungia

¹¹ Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 73.

¹² Andriulis V., Maksimaitis M., Pakališkis V., Pečkaitis J. S., Šenavičius A. Lietuvos teisės istorija. Vilnius: Justitia, 2002. P. 480.

¹³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 1961, Nr. 18–147.

¹⁴ Klimka A., Apanavičius M., Misiūnas J., Žvirblis J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: 1972. P. 264.

¹⁵ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 268.

ir nukreipia kitų bendrininkų pastangas, sukuria sistemą, organizuotumą bendroje nusikalstamoje veikoje – ar išankstinėje jos stadijoje, ar jau nusikaltimo darymo metu¹⁶. Organizatoriaus vaidmuo vertinamas labai plačiai: jis palenkia, suvienija, verbuoja asmenis dalyvauti nusikalstamoje veikloje, numato nusikalstamos veikos būdus, priemones, planą, nustato bendrininkų tarpusavio ryšius¹⁷. Užtenka bent vieno iš šių ar kitų organizacinio pobūdžio veiksmų ir asmuo gali būti pripažįstamas organizatoriumi. Ypatingas dėmesys organizatoriui skiriamas organizuotoje grupėje bei nusikalstamame susivienijime, kur vien organizacinė veikla laikoma baigtu nusikaltimu. Organizatoriaus veikla laikoma ypač pavojinga. Kartais ji gali būti pripažinta pavojingesnė net už vykdytojo veiksmus. Jeigu nusikaltimo organizatorius dalyvauja tame pačiame nusikaltime ir kaip vykdytojas, tai jo veikla kvalifikuojama tik kaip vykdytojo¹⁸.

Kurstytoju 1961 m. Lietuvos SSR BK laikomas asmuo, palenkęs kitą asmenį padaryti nusikaltimą. Šis asmuo sukelia kitiems asmenims norą daryti atitinkamą nusikaltimą (-us). Kurstymo būdai gali būti įvairūs, todėl kaip ir 1903 m. Baudžiamajame Statute, jie neišvardinami. Tai priklauso nuo įvairių aplinkybių, kurstytojo, kurstomojo charakterio, būdo savybių, nusikaltimo pobūdžio. Taip pat vertinamas ir kurstymo pobūdis, jis turi būti konkretus, nukreiptas į konkretų nusikaltimą, o ne bendro patarimo pobūdžio¹⁹. Kurstymo objektyviąją dalį sudaro tai, kad kurstytojas sukelia vykdytojui ir kitiems bendrininkams sumanymą ir pasiryžimą padaryti tam tikrą nusikaltimą. Kurstymas laiko atžvilgiu visuomet yra pirmesnis už vykdymą. Kurstytojas veikia tik tiesiogine tyčia. Išskiriama tai, kad kurstyti galima tik pakaltinamą ir sulaukusį atitinkamo amžiaus asmenį. Kitu atveju susiduriama ne su kurstymu, bet su „tarpišku vykdymu“. Jo metu vykdytojas iš esmės pats vykdo nusikaltimą, pasinaudodamas nepakaltinamo ar neatsakingų dėl savo amžiaus asmenų veiksmais²⁰. Kai kuriais atvejais pagal 1961 m. Lietuvos SSR BK kurstymas buvo laikomas savarankišku nusikaltimu. Pavyzdžiui, karo propaganda (BK 69 straipsnis), agitacija padaryti itin pavojingus valstybinius nusikaltimus (BK 68 straipsnis), įtraukimas nepilnamečio asmens į nusikalstamą veiką (BK 241 straipsnis)²¹, lenkimas vartoti psichotropines ar narkotines medžiagas (BK 232(5) straipsnis)²².

---

¹⁶ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 268.

¹⁷ Klimka A., Apanavičius M., Misiūnas J., Žvirblis J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: 1972. P. 265.

¹⁸ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras/red. M. Ignatas, J. Misiūnas, J. Nocius, V. Pavilionis. Vilnius: Mintis, 1989. P. 45.

¹⁹ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 269.

²⁰ Klimka A., Apanavičius M., Misiūnas J., Žvirblis J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: 1972. P. 266.

²¹ Ten pat, P. 267.

²² Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 270.

Padėjėju 1961 m. Lietuvos SSR BK laikomas asmuo padėjęs padaryti nusikaltimą, duodamas patarimų, nurodymų, teikdamas priemonių, šalindamas kliūtis, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlį, nusikaltimo įrankius ir priemones, pėdsakus, daiktus. Iš pateiktų padėjimo būdų matyti, kad šiame kodekse taip pat skirtas intelektualus ir fizinis padėjimas. Intelektualinis padėjimas – tai patarimai, nurodymai, informacija, o fizinis padėjimas – tai fizinės ir materialinės pagalbos suteikimas rengiant ir vykdant nusikaltimą²³. Padėjimas galimas tiek veikimu, t.y. aktyviais veiksmais, tiek ir neveikimu, kai padėjėjas turi specialią pareigą, bet jos, kad padėtų padaryti nusikaltimą, sąmoningai neatlieka. Padėjėjo pagalba, kaip ir kurstytojo veiksmai, visada nukreipti į konkretų nusikaltimą²⁴. Padėjimas laikomas tyčine veikla, kuri gali būti tiesioginė ir netiesioginė. 1972 m. Tarybinės baudžiamosios teisės bendrosios dalies vadovėlyje skiriami 5 padėjimo aspektai: padėjimas galimas kiekvieno tyčinio nusikaltimo atveju; padėjimas padeda padaryti konkretų nusikaltimą; padėjimu padedama konkrečiam asmeniui ar asmenų grupei; gali būti padedama tik pakaltinamam asmeniui ir sulaukusiam reikiamo amžiaus; būtina, kad tas asmuo, kuriam padedama, sąmoningai suvoktų, kad jam padedama²⁵.

Šiuo metu galiojančiame 2000 m. LR BK bendrininkų rūšys vardijamos 24 straipsnyje „Bendrininkavimas ir bendrininkų rūšys“. Skiriamos tos pačios bendrininkų rūšys kaip ir 1961 m. Lietuvos SSR BK: vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas. Bendrininkų rūšių sąvokų doktrininę bei teismų praktikoje formuojamą reikšmę, jų sampratą bei požymius atskleisime antrojoje darbo dalyje „Bendrininkų rūšys 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir teismų praktikoje“.

Apibendrinant visus Lietuvos baudžiamosios teisės šaltinius, reglamentavusius bendrininkų institutą, galime daryti išvadą, kad jau nuo XV a. bendrininkai buvo skirstomi į rūšis. Dalis jų liko tokios pačios: vykdytojas, kurstytojas, padėjėjas, dalis – keitėsi: prisidėjimas, nepažadėtas slėpimas, nepranešimas apie nusikaltimą išskirti į atskirus nusikaltimus, o nuo 1961 m. Lietuvos SSR BK įsigaliojimo, prie trijų nekintančių bendrininkų rūšių, įtvirtinta buvo naujoji ketvirtoji – organizatorius. Jau beveik penkiasdešimt metų Lietuvos baudžiamojoje teisėje skiriamos tos pačios keturios bendrininkų rūšys: vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas.

---

²³ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Red. M. Ignotas, J. Misiūnas, J. Nocius, V. Pavilionis. Vilnius: Mintis, 1989. P. 45.

²⁴ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 270.

²⁵ Klimka A., Apanavičius M., Misiūnas J., Žvirblis J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: 1972. P. 267-269.

1.2. Bendrininkų rūšys užsienio šalių baudžiamosios teisės šaltiniuose

Įvairiose valstybėse baudžiamosios teisės samprata bei charakteristika skiriasi nuo Lietuvos baudžiamojoje teisėje formuojamų tiesų. Skirtingai reglamentuojamos bei suprantamos ir bendrininkavimo institutą įtvirtinančios nuostatos. Šioje dalyje analizuosime kontinentinės ir anglosaksų teisės sistemų šalių bendrininkų rūšių vertinimą. Vokietijoje, Prancūzijoje, Didžiojoje Britanijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Rusijoje išskiriamos bei reglamentuojamos skirtingos bendrininkų rūšys ir jų sampratos.

Vokietijos baudžiamajame kodekse bendrininkavimo nuostatos įtvirtintos 3 skyriuje „Vykdymas ir dalyvavimas“ („*Täterschaft und Teilnahme*“)²⁶. Taigi Vokietijos BK skiriamas vykdymas („*Täterschaft*“) ir kitoks dalyvavimas nusikaltime („*Teilnahme*“). A. Nevera mano, kad bendrininkavimo nuostatos gana paviršutiniškos²⁷.

Vykdytoju laikomas asmuo, kuris nusikalstamą veiką padarė tiesiogiai pats arba per kitą asmenį²⁸. Vykdytas gali būti tiesioginis, netiesioginis ir bendras (bendravykdymas). Tiesioginiu vykdymu laikomas vykdymas, kuomet bendrininkas pats asmeniškai įvykdo nusikalstamą veiką. Netiesioginio vykdymo metu bendrininkas nusikaltimą padaro per kitą asmenį. Toks vykdytojas supranta nusikaltimą, jo mechanizmą, tačiau pats nusikaltimo nevykdo, o tai padaro per tarpininką. Vykdytojas suvokia, kad tarpininkas nepakaltinamas arba žino kitas aplinkybes, dėl kurių tas asmuo nebus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn²⁹. Taigi Vokietijos BK numatytas tarpinis vykdymas, šiame kodekse vadinamas netiesioginiu vykdymu. Taip pat numatytas ir bendravykdymas. „Jeigu keli asmenys baudžiamąją veiką įvykdo bendrai, tai kiekvienas iš jų yra baudžiamas kaip vykdytojas (bendravykdytojas)“³⁰. Tai situacija, kuomet nusikaltimo vykdyme dalyvauja keli asmenys, kurie sąmoningai ir to norėdami įvykdo nusikaltimą. Bendras vykdymas turi būti pagrįstas ne tik bendru susitarimu, bet ir veiklos bei vaidmenų pasiskirstymu. Visi bendravykdytojai yra lygiaverčiai, nepriklausomai nuo to, kada jie prisijungė prie nusikaltimo įvykdymo ir, ar buvo nusikaltimo padarymo vietoje ar ne, atsakys vienodai. Vokietijos baudžiamosios teisės teorijoje išskiriamas ir gretutinis vykdymas, kuomet keli asmenys sukelia to paties nusikaltimo pasekmes, nors veikia nepriklausomai vienas nuo kito.

²⁶ Vokietijos baudžiamasis kodeksas // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>; prisijungimo laikas: 2008-06-07.

²⁷ Nevera A. Vokietijos baudžiamoji teisė ir procesas. Paskaitos // http://www.mruni.lt/mru/lt/dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/vokietijos_bt.doc; prisijungimo laikas: 2008-06-07.

²⁸ Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 162.

²⁹ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 276.

³⁰ Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 162.

Tokia situacija daugiau tikėtina neatsargiuose deliktuose. Gretutinio vykdymo atveju kiekvienas vykdytojas atsako tik už savo padarytus veiksmus³¹.

Vokietijos BK vadovaujama subjektyviaja bendrininkavimo teorija, todėl atribojant vykdytoją nuo kitų dalyvių, remiamasi bendros veikos dalyvių valios kryptingumu ir vidiniu nusistatymu. Kurstytojas ir padėjėjas tiesiogiai nedalyvauja įgyvendinant nusikaltimo sudėtį, tačiau jų atliekami veiksmai yra nukreipti bendro nusikalstamo rezultato pasiekimui. Sprendžiant dalyvavimo klausimą, Vokietijoje remiamasi akcesoriniu principu, kuomet būtina nustatyti, kad vykdytojas veikia tyčia, yra kaltas. Nors baudžiama tik už tyčinį dalyvavimą, kiekvienas dalyvis atsako individualiai pagal savo kaltę bei laipsnį³². Kurstytoju („*Anstiftung*“) laikomas asmuo, kuris tyčia sukurto kitą asmenį padaryti tyčinę priešingą teisei veiką³³. Kurstytojo tikslas – paveikti kitą asmenį ryžtis padaryti nusikaltimą. Vokietijos BK kaip ir Lietuvos BK priemonės ir būdai, kuriais kurstoma, nekonkretizuojami. Padėjėju („*Beihilfe*“) Vokietijos BK laikomas asmuo, kuris tyčia padeda padaryti nusikalstamą veiką³⁴. Padėjimu sudaromos galimybės padaryti arba palengvinti nusikaltimo padarymą. Teorijoje skiriamas fizinis ir psichologinis padėjimas, kuris įmanomas ir neveikimu, tačiau padėjimo būdai Vokietijos BK nereglamentuojami.

Organizatorius Vokietijos BK bendrojoje dalyje nėra išskiriama, tačiau specialiojoje minimas „bandos šefas“, kuris planuoja bei organizuoja nusikalstamą veiką. Kiekvienas bendrininkas, nepriklausomai nuo kito bendrininko kaltės, atsako atitinkamai pagal savo kaltę³⁵.

Prancūzijos BK bendrininkų institutą reglamentuojančios nuostatos į atskirą skyrių neišskirtos. Jos įtvirtintos kodekso II dalies I skyriuje 121-4 – 121-7 straipsniuose, kur reglamentuojamos bendrosios baudžiamosios atsakomybės nuostatos.³⁶ Prancūzijos BK taip pat skiriami vykdytojai („*Auteur de l'infraction*“) ir kiti nusikaltimo dalyviai („*Complice*“), t.y. kurstytojai ir padėjėjai.

Vykdytoju laikomas asmuo, kuris padaro arba kėsinaisi padaryti įstatyme numatytą nusikalstamą veiką arba baudžiamąjį nusižengimą, jeigu tokią nusižengimo formą numato įstatymas. Taip pat numatytas bendravikdymas. Prancūzijos BK 121-7 straipsnyje numatyti kiti bendrininkai, t.y. kurstytojas ir padėjėjas. Kurstytoju Prancūzijos BK laikomas asmuo, kuris pažadėdamas ar duodamas dovanas, įsakymus, grasindamas, provokuodamas,

³¹ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 276.

³² Ten pat, P. 277.

³³ Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 162.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 277.

³⁶ Prancūzijos baudžiamasis kodeksas // <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2008-06-07.

piktnaudžiaudamas savo padėtimi lemia nusikaltimo ar nusižengimo įvykdymą. Tuo tarpu padėjėju pripažįstamas asmuo, kuris prisidėjo prie nusikaltimo ar nusižengimo padarymo, duodamas instrukcijas³⁷. Kurstytojo ir padėjėjo sampratos formuojamos baudžiamosios teisės teorijoje kaip bendrininkavimas tiesiogiai nusikaltime nedalyvaujant, bet prisidedant prie nusikaltimo jį provokuojant, instruoduojant, perduodant priemones, įrankius. Taigi kurstytojas yra nusikaltimo provokatorius, o padėjėjas – instruktorius bei priemonių ir įrankių teikėjas. Organizatorius bendrojoje kodekso dalyje kaip ir Vokietijoje neišskiriamas, tačiau specialiojoje dalyje minimas neteisėtas narkotikų gamybos organizavimas bei sukilimo organizavimas³⁸.

Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) skiriami vykdytojai bei kiti bendrininkai. Kiti bendrininkai gali būti skirstomi į padėjėjus ir kurstytojus arba į padėjėjus prieš nusikaltimo padarymą ir po nusikaltimo padarymo.

Vykdytojai gali būti pripažįstami pirmo arba antro laipsnio. Pirmo laipsnio vykdytoju („*Principal in the first degree*“) laikomas asmuo, kuris pats tiesiogiai arba per nekaltą tarpininką įvykdė nusikaltimą. Tarpininku gali būti asmuo, kuris yra nepakaltinamas, t.y. psichiškai nesveikas, nepilnametis arba dėl kitų aplinkybių išvengtų baudžiamosios atsakomybės (pavyzdžiui, asmuo, jėga priverstas įvykdyti nusikaltimą)³⁹. Richard G. Singer ir John Q. La Fond knygoje „Baudžiamoji teisė“ pateiktas pirmo laipsnio vykdytojo pavyzdys, kuomet narkotikų pardavėjas suklaidina paauglį, įtraukdamas jį į narkotikų platinimą, įtikindamas jaunuolį, kad tai yra vaistai⁴⁰. Antro laipsnio vykdytoju („*Principal in the second degree*“) pripažįstamas asmuo, kuris veikia kartu su pirmo laipsnio vykdytoju (-ais), turi vienodą nusikalstamą ketinimą ir padeda pirmo laipsnio vykdytojui. Antro laipsnio vykdytojas nusikaltimo vykdymo metu yra nusikaltimo vietoje arba šalia jos⁴¹. Toje pačioje Richard G. Singer ir John Q. La Fond knygoje kaip antro laipsnio vykdymo pavyzdys pateikiama situacija, kai asmuo įspėja šaulį apie aukos atvykimą ar pasirodymą⁴².

Vienose valstijose kiti bendrininkai yra nekonkretizuojami ir įvardijami bendra sąvoka, kitose – skiriami kurstytojai ir padėjėjai. Kurstytoju laikomas asmuo, kuris nusikaltimo vykdyme tiesiogiai nedalyvauja, tačiau savo veiksmais priverčia veikti vykdytoją. Tai asmuo, kuris bendrauja su galimais vykdytojais, juos įtikinėja ir skatina įvykdyti konkretų nusikaltimą⁴³.

³⁷ Prancūzijos baudžiamasis kodeksas // <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2008-06-07.

³⁸ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 278.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Richard G. Singer, John Q. La Fond. Criminal law. Examples and Explanations. New York: 2001. P. 331.

⁴¹ Ten pat.

⁴² Ten pat, P. 332.

⁴³ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 278.

Padėjėju laikomas asmuo, kuris nusikaltime nedominuoja ir jo nenulemia. Padėjėjas stengiasi padėti nusikaltimo vykdytojams suteikdamas pagalbą, tęsiant, palengvinant nusikaltimo vykdymą. Daugumoje valstijų padėjimas skirstomas į padėjimą prieš nusikaltimą („*Accessory before the fact*“) ir po nusikaltimo padarymo („*Accessory after the fact*“). Padėjimas prieš nusikaltimą yra išankstinis padėjimas, pavyzdžiui įgyjant ginklą, kurį naudos šaulys, pirmo laipsnio vykdytojo drąšinimas įvykdyti nusikaltimą. Esminis išankstinio padėjimo momentas yra tas, kad padėjėjas nebūna nusikaltimo vykdymo metu nusikaltimo vietoje ar šalia jos. Jo vaidmuo baigiasi iki pradėdant įgyvendinti nusikalstamus veiksmus⁴⁴. Padėjimas po nusikaltimo yra tada, kai asmuo, kuris nedalyvavo planuojant ar vykdant nusikaltimą, suteikia pagalbą po nusikaltimo padarymo, t.y. asmuo, žinantis apie nusikaltimo vykdymą ir padedantis nusikaltėliui tam, kad jis išvengtų sulaikymo, bylos nagrinėjimo ir nubaudimo⁴⁵. Šis padėjėjas gali užsakyti lėktuvo bilietus, kurių pagalba pirmo laipsnio vykdytojai išvyks iš šalies, sunaikinti įrodymus, suklaidinti teisėsaugos pareigūnus. Svarbu paminėti tai, kad padėjėjas po nusikaltimo įvykdymo gali padėti ne tik pirmo ir antro laipsnio vykdytojams, bet ir padėjėjui prieš nusikaltimo padarymą⁴⁶.

Svarbu pažymėti, kad JAV baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstamas padėjimas vykdytojui jam to nežinant ir nestiprinant jo pasiryžimo padaryti nusikaltimą. Kitas išskirtinis JAV bendrininkų instituto elementas yra tas, kad bandymas padėti vykdytojui jau pripažįstamas kaip bendrininkavimas. Taigi JAV tradicinės akcesorinės atsakomybės ribos yra smarkiai išplėstos, bendrininkų veikos konkretizavimas iki atitinkamų lygių yra skirtas jų atsakomybei diferencijuoti ir individualizuoti⁴⁷. Šiuo metu JAV baudžiamojoje teisėje vyrauja tendencija, kad netikslinga ir nereikalinga vykdytojus skirstyti į pirmo ir antro lygio, o padėjėjus – į prieš nusikaltimą ir po nusikaltimo, kadangi visi bendrininkai remiantis bendrininkavimo doktrina bet kokių atveju atsako už bendrai įvykdytą nusikaltimą⁴⁸.

Anglijoje bendrininkai skirstomi taip pat kaip ir JAV į dvi pagrindines grupes: vykdytojus ir bendrininkus. Pastarieji skirstomi į kurstytojus ir padėjėjus⁴⁹.

Vykdytoju laikomas asmuo, kuris tiesiogiai tyčia arba dėl nusikalstamo pasitikėjimo pažeidžia teisės aktais nustatytas taisykles. Nužudymo atveju tai yra asmuo, kuris nužudo, dokumentų klastojimo atveju – asmuo, kuris pagamina arba paleidžia į apyvartą padirbtus dokumentus. Anglijos teisės kodifikavimo komisija išskyrė šiuos vykdytojo požymius: tai

⁴⁴ Richard G. Singer, John Q. La Fond. Criminal law. Examples and Explanations. New York: 2001. P. 335.

⁴⁵ U.S. Code collection. Accessory after the fact // http://www4.law.cornell.edu/uscode/uscode18/usc_sec_18_0000003----000-.html; prisijungimo laikas: 2008-06-08.

⁴⁶ Richard G. Singer, John Q. La Fond. Criminal law. Examples and Explanations. New York: 2001. P. 335.

⁴⁷ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Paviolis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 279.

⁴⁸ Accomplice law // <http://www.apsu.edu/oconnort/3010/3010lect03.htm>; prisijungimo duomenys: 2008-06-08.

⁴⁹ Williams G. Textbook of Criminal law. London: Stekens & Sons, 1983. P. 285.

asmuo, kuris savo kaltais veiksmais pats įvykdo visus būtinus pažeidimo elementus arba tai asmuo, kuris ne pats įvykdo nusikaltimą, bet nusikaltimą padaro pasinaudodamas nekaltu tarpininku (nepakaltinamu, nepilnamečiu asmeniu) arba yra atsakingas už kito asmens įvykdytus pažeidimus⁵⁰.

Anglijos baudžiamojoje teisėje žinoma specialaus subjekto – vykdytojo problema. Pavyzdžiui, už dvipatystę baudžiamas tik vyras, kuris tuokiasi su netekėjusia moterimi, tačiau ta moteris yra nekalta. Taip pat numatytas bendravykdytojų institutas, vadinamas „co-perpetration“. Tai situacija, kai kalti yra keli susivieniję vykdytojai. Dalis nusikaltimo gali būti atlikta vieno bendravykdytojo, dalis – kito. Klasikinis pavyzdys yra plėšimas, kuomet vienas asmuo atima asmeniui galimybę priešintis, o kitas tuo metu užvaldo to asmens turtą. Dažniausiai bendravykdytojai veikia kartu ir jų atskiri veiksmai tampa nepastebimi⁵¹.

Kurstytojas Anglijos baudžiamojoje teisėje vadinamas „inciter“. Šis terminas reiškia kurstyją, raginį, skatinimą. Kaip teigia Glanville Williams, terminas kalba pats už save. Tuo pačiu priduria, kad į kurstytojo sampratą įeina patarimų davimas, drąsinimas, naudojimas autoritetu, siekiant priversti elgtis kaip kiti, įtikinėjimas, netgi grasinimas. Drąsinimas gali būti aiškiai išreikštas arba numanomas, suprantamas iš potekstės.

Padėjimas galimas tiek prieš nusikaltimo padarymą, tiek nusikaltimo darymo metu. Svarbu paminėti tai, kad Anglijos baudžiamojoje teisėje padėjimas po nusikaltimo padarymo nelaikomas bendrininkavimu. Yra numatyti atskiri teisės pažeidimai, susiję su veiksmais po nusikaltimo padarymo. Pavyzdžiui, padėjimas nusikaltimą padariusiam asmeniui pabėgti, naudos gavimas iš nusikalstamos veikos. Anglijos teisės kodifikavimo komisija išskyrė šiuos padėjimo požymius: padėjimas gali būti išoriškai nematomas, nejuočiamas, asmuo, kuris vykdo nusikaltimą, turi manyti, kad jam prieš ar nusikaltimo metu, jeigu prireiks, bus suteikta pagalba⁵².

Įdomu tai, kad Anglijos baudžiamojoje teisėje nėra vieningos terminologijos bendrininkų atžvilgiu. Jonathan Herring savo knygoje skiria šias bendrininkų rūšis: vykdytojas ir kiti bendrininkai. Bendrininkai skirstomi į padėjėjus, kurstytojus, patarėjus, rūpintojus ir sumanytojus. Autorius sutinka, kad sunku yra nustatyti ribą tarp minėtų žodžių, tačiau nesutinka dėti lygybės ženklą tarp padėjėjo ir patarėjo.⁵³ Apibendrinant galime daryti išvadą, kad Anglijos baudžiamojoje teisėje skiriami vykdytojai, kurstytojai ir padėjėjai, o padėjėjai savu ruožtu dar gali būti skirstomi į porūšius.

---

⁵⁰ Williams G. Textbook of Criminal law. London: Stekens & Sons, 1983. P. 286.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Williams G. Textbook of Criminal law. London: Stekens & Sons, 1983. P. 288.

⁵³ Herring J. Criminal Law: Text, Cases and Materials. Second Edition. Oxford. 2006. P. 890.

Beveik identiškas Lietuvos baudžiamosios teisės teorijai ir teismų praktikai yra Rusijos baudžiamosios teisėje įtvirtintas bendrininkų rūšių institutas. Kaip ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje, Rusijos BK skiriamos keturios bendrininkų rūšys: vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas. Tai įtvirtinta Rusijos BK 33 straipsnyje.

Rusijos BK 33 straipsnyje įtvirtinta, kad vykdytojas – tai yra asmuo, kuris pats arba su kitais asmenimis įvykdo nusikaltimą, arba asmuo, kuris nusikaltimo vykdymui pasitelkia asmenį, nesuvokiantį savo veiksmų dėl amžiaus ar kitų BK numatytų aplinkybių. Vykdytojas laikomas centre, tačiau ne pagrindine figūra. Vykdytojas išskiriamas iš kitų bendrininkų rūšių, kadangi nuo jo padaryto nusikaltimo pavojingumo ir būdo priklauso visų bendrininkų padarytos veikos kvalifikacija. Rusijos BK įtvirtintas bendravykdytojų institutas, kuomet bendravykdytojais laikomi asmenys, keli padarę nusikaltimą. Taip pat tie asmenys, kurie nusikaltimo darymo metu tiesiogiai padėjo, pvz. vienam mušant auką, kitas bendravykdytojas jį laikė, kad nepaspruktų⁵⁴. Baudžiamosios teisės literatūroje ir BK specialiojoje dalyje numatyti specialaus subjekto atvejai. Tam tikrų nusikaltimų atvejais, vykdytoju gali būti tik tas asmuo, kuris turi specialaus subjekto požymių, pavyzdžiui, kuomet už nusikaltimą gali būti baudžiamas tik pareigybinis valstybės tarnautojas⁵⁵. Literatūroje aptariama ir tarpinio vykdymo problematika. Esminis dalykas - asmuo, pasitelkęs nepakaltinamus asmenis nusikaltimo įvykdymui, negali išvengti atsakomybės. Jis yra atsakingas už tą nusikaltimą. Pavyzdžiui, kaimynas išvažiavo iš namų, tuo metu tėvas su 12 metų sūnumi, pasinaudojant sūnaus smulkumu ir mažumu (patekus į namą pro orlaidę), apvogė kaimyno namą. Ši veika kvalifikuotina kaip vieno tėvo įvykdytas nusikaltimas, pasitelkiant į pagalbą nepakaltinamą asmenį, t.y. sūnų. Išskirtina situacija, kai kurstytojas pasitelkia nepakaltinamą asmenį. Rusijos baudžiamojoje teisėje toks veiksmas taip pat traktuojamas kaip vykdytojo veikimas. Tokiu atveju kurstytojas pereina į vykdytojo vaidmenį ir jo veika vertinama kaip vykdytojo veika⁵⁶.

Organizatorius laikomas pačiu pavojingiausiu iš visų bendrininkų rūšių. Organizatoriaus vykdoma veikla yra organizacinio pobūdžio: jis visiems vadovauja, aprūpina reikiama informacija, priemonėmis, koordinuoja bendrininkų veiksmus, pajungia juos savo autoritetu, palaiko discipliną. Rusijos BK 33 str. 3 d. numatyta, kad organizatoriumi laikomas asmuo, organizavęs įvykdytą nusikaltimą, vadovavęs jo įvykdymui, subūręs organizuotą grupę ar nusikalstamą susivienijimą. Taigi BK numato tris organizatoriaus veiksmų formas: organizavimą, vadovavimą ir subūrimą. Laikoma, kad jeigu kurstytojas pateikia nusikaltimo

⁵⁴ Ковалев О. Г. Уголовное Право России. Общая часть. Москва: Дашков и К⁰, 2007. Р. 343.

⁵⁵ Уголовное Право России: Общая часть. Ред. Н. М. Кропачева. Санкт-Петербургский государственный университет юридический факультет, 2006. Р. 587

⁵⁶ Ковалев О. Г. Уголовное Право России. Общая часть. Москва: Дашков и К⁰, 2007. Р. 345.

įvykdymo planą, t.y. pradeda vadovauti nusikaltimo įvykdymui, jis tampa nusikaltimo organizatoriumi⁵⁷.

Kurstytoju Rusijos baudžiamojoje teisėje laikomas asmuo, pastūmėjęs kitą asmenį įvykdyti nusikaltimą, įkalbinėjant, grasinant, kitais sąmoningais būdais veikdamas jį, siekiant įvykdyti veiksmus, priešingus BK. Kurstymas gali būti vykdomas įsakymais, prašymais, grasinimais, spaudimu, fiziniais veiksmais. Svarbu paminėti, kad nesvarbu, kokiais ir keliais veiksmais buvo paveiktas asmuo, svarbu rezultatas – asmuo paveiktas taip, kad įvykdytų nusikaltimą, o vertinama yra veikslių visuma, t.y. lenkimas kaip veiksmas, nepriklausomai iš kelių atskirų epizodų jis susideda. Kurstymo veiksmai vertinami pagal jų veiksmingumą, t.y. kurių veikslių įtakoje asmuo nusprendė įvykdyti nusikaltimą. Literatūroje teigiama, kad labiausiai paplitę ir veiksmingiausi yra grasinimai, įkalbinėjimai ir papirkinėjimai. Kurstymas galimas tik aktyviais veiksmais konkrečiam asmeniui konkrečiam nusikaltimui⁵⁸. Veiksmai nelaikomi kurstymu, jeigu vykdoma bendro pobūdžio agitacija ir įkalbinėjimas.

Padėjėjas laikomas mažiau pavojinga figūra, kadangi nusikaltimo įvykdymo iniciatyva ir vadovaujančios pareigos priklauso ne jam. Padėjėjas tiesiogiai neįgyvendina nusikaltimo objektyviųjų požymių, tiksliai padeda vykdantiesiems: duodamas patarimus, nurodymus, teikdamas informaciją, įrankius, priemones, slėpdamas nusikaltėlį, nusikaltimo pėdsakus arba iš anksto pažadėjęs parūpinti priemones bei paslėpti pėdsakus, daiktus, nusikaltėlį. Padėjėjo veiksmai skirstomi į intelektualius ir fizinius. Fizinė pagalba - tai įrankių, ginklų parūpinimas, sunkumų šalinimas, palankių aplinkybių sukūrimas. Intelektualinė pagalba siejama su protinėmis priemonėmis: patarimai, nurodymai, informacijos teikimas, išankstinis pažadėjimas paslėpti nusikaltimo įrankius, priemones, pėdsakus, įgytus daiktus. Rusijos teismų praktikoje patarimų ir nurodymų davimas, padedant įvykdyti nusikaltimą, sutinkami labai retai⁵⁹.

Apibendrinant užsienio šalyse vyraujančią bendrininkų rūšių koncepciją, darytina išvada, kad realiai yra numatomi vienodi bendrininkų vaidmenys padedant, organizuojant, kurstant ir vykdant nusikaltimus, tačiau tie patys bendrininkų veiksmai įvairiose šalyse vertinami nevienareikšmiškai. Bendrai sutariama, kurie asmenys laikomi vykdytojais, tačiau kitų bendrininkų rūšių vaidmenys skirtingose šalyse vertinami ir reglamentuojami netapačiai. Išskirtinis LR BK bruožas yra organizatoriaus įtvirtinimas šalia kitų bendrininkų bendrojoje kodekso dalyje. Užsienio šalyse atskirai bendrojoje baudžiamųjų įstatymų dalyje organizatorius kaip bendrininkų rūšis nėra išskiriama (išskyrus Rusijoje), tačiau toks vaidmuo numatomas kai kuriuose nusikaltimuose, reglamentuojamuose specialiojoje tokių įstatymų dalyje.

⁵⁷ Ковалев О. Г. Уголовное Право России. Общая часть. Москва: Дашков и К⁰, 2007. Р. 346.

⁵⁸ Уголовное Право России: Общая часть. Ред. Н. М. Кропачева. Санкт-Петербургский государственный университет юридический факультет, 2006. Р. 593.

⁵⁹ Ковалев О. Г. Уголовное Право России. Общая часть. Москва: Дашков и К⁰, 2007. Р. 350 – 353.

II. BENDRININKŲ RŪŠYS 2000 M. LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE IR TEISMŲ PRAKTIKOJE

2.1. Bendrininkų rūšių išskyrimo reikšmė Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje

Bendrininkavimas pagal LR baudžiamuosius įstatymus yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių LR BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką⁶⁰. Keli susitarę asmenys, veikdami tyčia tarpusavyje suderintais veiksmais gali atlikti tuos pačius (tačiau skirtingu mastu) arba skirtingus veiksmus⁶¹. Tais atvejais, kai nusikalstamą veiką padaro ne vienas, bet keli asmenys, kyla būtinybė nustatyti kiekvieno asmens indėlį ir vaidmenį įvykdant nusikalstamą veiką, t.y. nustatyti bendrininkų rūšis. Tai reikalinga norint teisingai kvalifikuoti bendrininkų veiką, sprendžiant jų atsakomybės bei bausmės individualizavimo klausimus.

Lietuvos teismų praktikoje suformuota nuostata, kad būtina nustatyti kiekvieno bendrininko dalyvavimo nusikaltime pobūdį ir laipsnį, kadangi tai nulemia bendrininkavimo formą ir bendrininkų rūšis. Toks reikalavimas teismų praktikoje siejamas ne tik su tinkamu kiekvieno dalyvavusio asmens veikos kvalifikavimu, bet ir su bausmės skyrimo taisyklėmis. LR BK 54 straipsnio 2 dalies 6 punkte įtvirtintas imperatyvas teismui skiriant bausmę atsižvelgti į bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį. Tuo tarpu pagal LR BK 58 straipsnio nuostatas bausmė nusikaltimo bendrininkams skiriama bendra tvarka, atsižvelgiant į asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką rūšį, formą, vaidmenį ir pobūdį. Vadovaudamiesi baudžiamojo įstatymo reikalavimais, teismai privalo nustatyti kiekvieno iš bendrininkų rūšį (vykdytojas, organizatorius, kurstytojas, padėjėjas), įvertinti jų vaidmenį bei atliktų veiksmų pobūdį (suteiktos pagalbos vykdytojui reikšmingumą, smurto naudojimo būdą bei intensyvumą ir kt.). Šios aplinkybės atskleidžia kiekvieno bendrininko indėlį, todėl teismų praktikoje laikomos svarbiu bausmių individualizavimo kriterijumi⁶².

Atsižvelgiant į kiekvieno bendrininko veiklos pobūdį, santykį su LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje aprašytais veikomis, 2000 m. LR BK 24 straipsnyje įvardintos šios bendrininkų rūšys: vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas⁶³. Pritartina prof. habil. dr. Vytauto Piesliako nuomonei, kad nepaisant tariamo įstatymo aiškumo, praktiškai ne

⁶⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 89-2741.

⁶¹ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 95.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 28 d. teismų praktikos skiriant bausmes už nužudymus (Baudžiamojo kodekso 129 straipsnis) apžvalga // Teismų praktika. 2008, Nr. 28.

⁶³ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 95.

visada lengva nustatyti bendrininko rūšį, atriboti vienos rūšies bendrininką nuo kitos rūšies bendrininko ar nuo asmens, kurio padarytos veikos neatitinka LR BK 24 straipsnyje numatytų požymių⁶⁴. Prieš pradėdant nagrinėti kiekvienos iš bendrininkų rūšies bei jų tarpusavio problematiką, reikia išsiaiškinti, ar įstatymų leidėjas tinkamai apibrėžia ne tik LR BK 24 straipsnio 3 – 6 dalyse vartojamas sąvokas, bet ir, ar pagrįstai išskiria šiuo metu LR BK įtvirtintas bendrininkų rūšis.

Rusijos baudžiamosios teisės teoretikai nagrinėjo bendrininkų rūšių išskyrimo pagrindus. M. I. Kovalevas mano, jog vykdytoją, kurstytoją ir padėjėją reikėtų skirti pagal jų dalyvavimo nusikaltime pobūdį (t.y. pagal jų funkcijas), o organizatorių – pagal dalyvavimo laipsnį. Įdomu tai, kad F. G. Burčiakas siūlo nagrinėti visas bendrininkų rūšis, vadovaujantis visaapimančiu suvokimu – vykdytojas apima visus kitus bendrininkus⁶⁵. Manytume, kad reikėtų atkreipti dėmesį į F. Telnovo pasvarstymus. P. F. Telnovas šiuo klausimu pastebi, jog sprendžiant pagal Rusijos Federacijos BK 17 straipsnio 3 – 6 dalis (kurios atitinka LR BK 24 straipsnio 3 – 6 dalis), bendrininkų rūšys skiriamos pagal vieną kvalifikacinį kriterijų, t.y. pagal atliekamų funkcijų pobūdį. Taip pat autorius pažymi, kad dalyvavimo nusikaltime laipsnis rodo kaltininko pavojingumo laipsnį, kuris yra kiekybinė asmens vaidmens bendroje veikloje charakteristika⁶⁶. Lietuvos teismų praktikoje suformuota nuostata, kad dalyvavimo darant nusikaltimą pobūdį parodo asmens funkcinis vaidmuo vykdant nusikalstamą veiką (vykdytojas, kurstytojas, organizatorius ar padėjėjas), o dalyvavimo laipsnį - bendrininko aktyvumo lygis⁶⁷.

Išanalizavus skirtingas baudžiamosios teisės atstovų pozicijas, darytina išvada, kad tiek vykdytojo, tiek organizatoriaus, kurstytojo ir padėjėjo veiksmai suvoktini ir iš kokybinės, ir iš kiekybinės pusės. Nepaisant to, įstatyme juos išskirti reikia tik pagal kokybinius aspektus, t.y. pagal jų funkcijas, kadangi bendrininkų elgesys yra gana aiškus atribojimo kriterijus. Dalyvavimo laipsnis (intensyvumas ir ekstensyvumas) yra sudėtingesnė, labiau neapibrėžta kategorija⁶⁸. Iš tikrųjų, LR BK bendrininkų rūšys įtvirtintos atsižvelgiant į tai, kokius veiksmus, t.y. funkcijas, kiekvienas iš bendrininkų atlieka, siekdamas sėkmingo nusikalstamos veikos įvykdymo. LR BK nerasime aprašyto bendrininkų veikos intensyvumo ir pavojingumo laipsnio, tik konkrečiai išvardintus jų atliekamus veiksmus, priklausomai nuo to, kuriai iš bendrininkų rūšių tie veiksmai priskirtini.

⁶⁴ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 99.

⁶⁵ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 80.

⁶⁶ Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. Москва : Юридическая литература, 1974. P. 67-68.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 8 p. // Teismų praktika. 2004, Nr. 21.

⁶⁸ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 81.

2.2. Vykdytojas: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos

2000 m. LR BK 24 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad vykdytojas yra asmuo, nusikalstamą veiką padaręs pats arba pasitelkęs nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius LR BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti. Jeigu nusikalstamą veiką padarė keli asmenys kartu, tai kiekvienas iš jų laikomas vykdytoju (bendravykdytoju)⁶⁹. Dėl vykdytojo veikos atsiranda nusikalstamos pasekmės arba jos tampa realiai įmanomos. Kitų bendrininkų veiksmai nusikalstamų pasekmių sukelti negali⁷⁰. Vykdytojo veikos specifika yra ta, kad tik vykdytojo veiksmais yra padaroma žala visuomeniniams santykiams. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra konstatuota, kad bendrininkavimo atveju nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius realizuoja ne visi bendrininkai, o tik vykdytojas (bendravykdytojai)⁷¹. Nesant vykdytojo, nusikalstama veika nebūtų įgyvendinta, būtų beveik neįmanoma įrodyti bendrininkavimo, neaiškios būtų bendrininkų atsakomybės ribos, nusikalstamos veikos baigtumo laipsnis. Atsižvelgiant į tai, neretai vykdytojai laikomi ypatingais, pagrindiniais bendrininkais⁷².

Remiantis baudžiamajame įstatyme įtvirtinta vykdytojo samprata, galime skirti tris vykdytojų kategorijas:

- 1) asmenys, nusikalstamą veiką padarę patys, t.y. tiesioginis vykdymas;
- 2) asmenys, nusikalstamą veiką padarę patys tiesiogiai kartu su kitais asmenimis, t.y. bendravykdymas;
- 3) asmenys, pasitelkę nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius LR BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti, t.y. tarpinis vykdymas.

Šios trys vykdytojų rūšys yra nepriklausomos viena nuo kitos ir viena kitą pašalina, t.y. vykdytojas gali būti priskiriamas tik vienai iš išvardintų rūšių, jo veika atitiktų kelioms kategorijoms negali.

2.2.1. Tiesioginis vykdymas

Vadovaujantis LR BK 24 straipsnio 3 dalimi, vykdytoju pripažįstamas asmuo tiesiogiai pats įvykdęs nusikalstamą veiką. Tai yra asmuo, kuris pažeidžia LR BK nustatytus draudimus ir

⁶⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 89-2741.

⁷⁰ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 85-86.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-504/2006, 2K-130/2007.

⁷² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 161.

įgyvendina nusikalstamą sumanymą⁷³. Vykdytojo institutas taikomas tik bendrininkavimo atveju. Jeigu nusikalstamą veiką tiesiogiai įvykdo asmuo, kuris veikia vienas, jis laikomas tiesiog nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu, tačiau jo veika vaidmenimis neskirstoma.

Paprastai, nustatant tiesioginį vykdytoją, problemų nekyla. Tai yra asmuo, kuris pats kėsina į LR BK saugomas vertybes: žmogaus gyvybę, sveikatą, lytinę laisvę, valstybės konstitucinę santvarką, visuomenės saugumą, asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, nuosavybės teises, turtines teises, turtinius interesus ir t.t. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad vykdytojas yra toks asmuo, kuris pats nužudė nukentėjusįjį⁷⁴, taip pat asmuo, kuris darydamas nusikaltimą naudojo fizinį smurtą, grasinimus ar kitais veiksmais atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis ir lytiškai santykiavo su nukentėjusiuoju arba tenkino su juo lytinę aistrą⁷⁵, tiesioginiu vykdytoju laikomas asmuo apgaule, t.y. suklaidindamas turto savininką, savo ar kitų naudai įgijęs svetimą turta, turtinę teisę, išvengęs turtinės prievolės arba ją panaikinęs (panaudojus netikrus pinigus⁷⁶, blankus⁷⁷, stampus, antspaudus⁷⁸, pasirašant dokumentus pagal padirbtą įgaliojimą, atsiimant daiktus su suklastotu asmens dokumentu⁷⁹, paveikus kompiuterinę informaciją ir jos apdorojimą⁸⁰, pasinaudojant kitų asmenų padarytais veiksmais, vardais, asmens dokumentais ir parašais⁸¹, priedangos įmonėmis, suklastotomis PVM deklaracijomis ir kitais dokumentais, užvaldžius grąžinamas PVM permokas⁸², sudarant fiktyvias sutartis⁸³).

Taigi tiesioginis vykdytojas yra tas asmuo, kuris pats įvykdė LR BK specialiosios dalies straipsnių dispozicijoje įvardintas nusikalstamas veikas, taip padarydamas žalą įstatymų saugomoms vertybėms.

---

⁷³ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 95.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 8p. // Teismų praktika. 2004, Nr. 21.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 15 p. // Teismų praktika. 2005, Nr. 22.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gruodžio 22 d. „Teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // Teismų praktika. 2005, Nr. 22.

⁷⁷ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-91/2008; 1A-45/2005.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gruodžio 22 d. „Teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // Teismų praktika. 2005, Nr. 22; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-471/2007; Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-45/2005.

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-1031A/2001.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-413/2004; 2K-682/2001 // Teismų praktika. 2002, Nr. 16.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-44/2007, Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-89/2006.

⁸² Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-91/2008; 1A-37/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-471/2007.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-241/2008; 2K-679/2006; Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-89/2006.

2.2.2. Bendravykdymas

Dažnai susiduriama su situacija, kai nusikalstamą veiką tiesiogiai įvykdo ne vienas, o keli asmenys. Tokiu atveju kiekvienas iš dalyvavusių asmenų laikomas vykdytoju ir vadinami jie bendrai bendravykdytojais. Baudžiamosios teisės mokslininkai diskutuoja dėl šios vykdytojų kategorijos išskyrimo pagrįstumo. Manytume, kad bendravykdymo kaip atskiros vykdytojų rūšies išskyrimas yra tiesiogiai susijęs su vykdytojo sampratos aiškinimu. Vykdytojas baudžiamosios teisės doktrinoje suprantamas dvejopai: tik kaip asmuo tiesiogiai pats įvykdantis baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje aprašytas veikas ir kaip asmuo, kuris pats visiškai arba iš dalies realizuoja nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius bei atlieka kitus veiksmus nusikalstamos veikos įvykdymo metu ir vietoje. Vykdytojo sąvokos praplėtimu siekiama išplėsti vykdymo rėmus ir taip sustiprinti baudžiamąją atsakomybę. Tie autoriai, kurie pripažįsta tik tiesioginio vykdymo teoriją, nepritaria bendravykdymo išskyrimui. Jie teigia, kad bet kokiame atveju tiesioginiai vykdytojai gali įvykdyti nusikaltimą vienas su kitu vien dėl to, kad jie yra vykdytojai ir atskiros vykdytojų kategorijos išskyrimas tam nei reikalingas, nei tikslingas. Be to, šie autoriai teigia, kad išskyrus antrąją vykdytojų kategoriją, kyla sampratos problemų: bendravykdymas kyla ir tada, kai yra tikrai vienas tiesioginis vykdytojas, o bendrininkai atlieka kitas funkcijas: padeda įvykdyti nusikaltimą nusikaltimo atlikimo vietoje nusikaltimo metu, vadovauja, kursto vykdytoją nusikaltimo darymo metu ir t.t.⁸⁴. Baudžiamosios teisės specialistai, pritarianys vykdytojo sampratos išplėtimui, sutinka su bendravykdymo išskiriamu į atskirą vykdytojų kategoriją⁸⁵. Pripažįstant plečiamąją vykdytojo sampratą, bendravykdymas privalo būti išskirtas į atskirą vykdytojų rūšį dėl šių vykdytojų veikos specifiškumo. Juolab, kad pripažįstant tik tiesioginį vykdymą, iš teorijos ir praktikos pašalinamas sąlygiškumas ir baudžiamosios teisės funkcionalumas, atmetama galimybė teismui aiškinti teisę⁸⁶.

Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyraujant plečiamajai vykdytojo sampratai, bendravykdymas įtvirtintas BK 24 straipsnio 3 dalyje, kur nurodyta, kad nusikalstamą veiką padarius keliems asmenims kartu, kiekvienas jų laikomas vykdytoju (bendravykdytoju)⁸⁷. Šią nuostatą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino pasisakydamas, kad pagal baudžiamąjį įstatymą ir teismų praktiką, nustačius asmenų susitarimą veikti bendrai, jų suvokimą, kad kėsinaisi į tą patį objektą bei kitus bendrininkavimo subjektyviuosius požymius, taip pat nustačius, kad bendrais veiksmais asmenys realizavo bent dalį bendros nusikalstamos veikos

⁸⁴ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 91-92.

⁸⁵ Ten pat, P. 87.

⁸⁶ Ten pat, P. 89.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

sudėties objektyviųjų požymių, yra laikoma, kad tokie asmenys veikė kaip bedravykdytojai⁸⁸. Baudžiamojo įstatymo nereikalaujama, kad visi bendravykdytojai visiškai realizuotų LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje aprašytą pavojingos veikos požymį (kasacinė nutartis Nr. 2K-605/2007)⁸⁹: vykdytoju laikomas ne tik tas asmuo, kuris lytiškai santykiavo su nukentėjusiuoju, bet ir tas asmuo, kuris naudojo fizinį smurtą, grasino ar kitais veiksmais atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis, nors lytiškai su nukentėjusiuoju nesantykiavo⁹⁰ ir netenkino lytinės aistros⁹¹, taip pat vykdytoju laikomas asmuo, kuris nors ir nenaudojo smurto, negrasino nukentėjusiajam, tačiau, kitiems bendrininkams palaužus nukentėjusiojo pasipriešinimą arba pasinaudojant bejėgiška nukentėjusiojo būkle, lytiškai santykiavo su juo⁹² ar tenkino lytinę aistrą⁹³. Vykdytoju plėšimo byloje bus pripažintas ne tik tas asmuo, kuris pagrobė svetimą turtą, bet ir tas, kuris panaudojo fizinį smurtą, grasino jį panaudoti, kitaip atėmė galimybę nukentėjusiajam priešintis⁹⁴. Svarbu paminėti, kad bendravykdytoju laikomas ir toks asmuo, kuris fizinio smurto nenaudoja ir negrasina tuoj pat jį panaudoti, tačiau jis kitam asmeniui grasinant panaudoti fizinį smurtą ir tempiant nukentėjusįjį į nusikaltimo padarymo vietą bei vykdant nusikaltimą yra šalia ir suvokia, kad taip sustiprina grasinimų tuoj pat panaudoti fizinį smurtą realumą ir kartu su kitu asmeniu bendrai suderintais veiksmais palaužia aukos pasipriešinimą⁹⁵. Buvimas šalia nukentėjusiajam suvokiant, kad stovintis šalia asmuo yra bendrininkų grupės narys, atitinka grasinimo, t.y. psichinio smurto, požymiu⁹⁶. Lietuvos baudžiamojoje teisėje vykdytoju pripažįstamas ne tik tas asmuo, kuris tiesiogiai įvykdo bent dalį LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje aprašytų veikų, bet ir tas asmuo, kuris atlieka kitus veiksmus nusikalstamos veikos įvykdymo metu ir vietoje. Pavyzdžiui, nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose asmenį galima pripažinti vykdytoju nustačius, kad jis atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis (surišant jį, laikant už rankų ir pan.) kėsintis į jo gyvybę metu, o sveikata sutrikdančius veiksmus ar mirtinus sužalojimus padarė bent vienas iš kitų bendrininkų⁹⁷. Taigi nužudymo vykdytojais pripažįstami ir tokie asmenys, kurie patys smurto

---

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-103/2008.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-211/2008.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. „Teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // teismų praktika. 2005, Nr. 22.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-264/2002.

⁹² Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-396/2005.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 15 p. // Teismų praktika. 2005, Nr. 22.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-148/2004.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-411/2007.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-148/2004.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 8 p. // Teismų praktika. 2004, Nr. 21, Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-233/2006.

nenaudojo, bet veikė kartu ir savo veiksmais prisidėjo prie kito žmogaus gyvybės atėmimo proceso⁹⁸.

2.2.3. Tarpinis vykdymas

Situacija, kuomet asmuo nusikalstamos veikos padarymui pasitelkia nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius LR BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti, vadinama tarpiniu vykdymu. Neabejotinai tokioje situacijoje dalyvavę asmenys privalo atsakyti ne tik už savo paties, bet ir už kartu su bendrininkais, taip pat ir nusikalstamoje veikoje dalyvavusiais mažamečiais asmenimis, bendrai padarytą nusikalstamą veiką⁹⁹. Teismų praktikoje aptarta situacija, kuomet nusikalstamos veikos įgyvendinimas realizuojamas per asmenį, nežinantį apie organizatoriaus nusikalstamą kėslą, tokiu atveju asmuo, organizavęs tokią nusikalstamą veiką, laikomas nusikaltimo vykdytoju¹⁰⁰. Tai reiškia, kad asmuo, kuris nežinodamas padėjo įgyvendinti nusikalstamą sumanymą baudžiamajon atsakomybėn netraukiamas, o asmuo, organizavęs nusikalstamos veikos įvykdymą, pasitelkdamas nekaltą asmenį, baudžiamas kaip nusikaltimo vykdytojas¹⁰⁰.

Ši vykdytojų kategorija sulaukia daugiausia diskusijų ir kelia daugiausia problemų, ypač po to kai užsienio autoriai užsiminė apie galimą kurstymą tarpiniame vykdyme. P.F. Telnovas išskiria tarpinį vykdymą, kurio metu pasitelkiamas nusikaltimui asmuo yra mažametis, nepakaltinamas asmuo, asmuo, veikiamas fizinio smurto, grasinimų, asmuo, kuriam yra įsakyta, jeigu galima tą jo valią pripažinti klaida, atleidžiančia jį nuo atsakomybės arba galimas baudimas tikrai už neatsargų nusikaltimą¹⁰¹. Naujausioje literatūroje apie tarpinį vykdymą rašo A.V. Šesleris. Jis palaiko poziciją, kad iš tarpinio vykdymo turi būti išbraukiamos neatsargios veikos arba veikos asmenų, savarankiškai atsakančių esant fizinei arba psichinei prievartai, taip pat įsakymo vykdymo atvejai. A.P. Kozlovo nuomone, sąvoka tarpinis šioje situacijoje apskritai netinkama, kadangi yra dviprasmiška: į šią sąvoką įeina ir priemonių panaudojimas ir kokių nors savybių įvertinimas, kad to būtų išvengiama, geriau naudotis sąvoka „pasinaudojant priemone“, kuri tiesiogiai kalba apie ryšį su priemonėmis, kas ir yra reikalinga analizuojamai situacijai¹⁰².

Baudžiamosios teisės teorijoje kvestionuojamas tarpinio vykdymo reglamentavimas bendrininkavimo institutą reguliuojančiose baudžiamojo įstatymo normose. Esmė tame, kad

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. „Teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei“ apžvalga // Teismų praktika. 2004, Nr. 21.

⁹⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-139/2007.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-263/2008.

¹⁰¹ Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. Москва : Юридическая литература, 1974. P. 75.

¹⁰² Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 96.

tarpinio vykdymo metu žalos sukėlėjas nėra nusikaltimo subjektas, o kitas bendrininkas, kurio, kaip taisyklė, veiksmai labiau atitinka kurstytojui priskiriamą veiką, koku nors būdu privertęs žalos sukėlėją atlikti visuomenei pavojingą veiklą, yra nusikaltimo subjektas ir pripažįstamas vykdytoju. Tuo tarpu LR BK 24 straipsnis bendrai reglamentuoja bendrininkavimą, t.y. tyčinę bendrą kelių nusikaltimo subjektų veiklą. Esant vienam subjektui ir vienam ne subjektui bendrininkavimo būti negali – tai teorinė bendrininkavimo aksioma¹⁰³. Analizuojamas atvejis bendrai gali būti arba nebūti bendrininkavimas, priklausomai nuo to, ar yra bendrininkavimo situacija, t.y. ar šalia tokio asmens yra dar vienas kitas bendrininko požymius atitinkantis asmuo¹⁰⁴. Bendrininkavimo nėra, kai veikia du asmenys ir vienas iš kartu veikiančių asmenų yra nepakaltinamas, nesulaukęs įstatymo nustatyto amžiaus arba nekaltas. Taigi tokiu atveju negalime kalbėti nei apie bendrininkavimą, nei apie vykdytoją. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad tarpinis vykdymas savo esme negali būti reglamentuojamas normose, kurios yra apie bendrininkavimą. Tradiciškai pripažįstama, kad vykdymas tikrai bendrininkavimo kategorija, ji vartotina tik bendrininkavime, t.y. tik tais atvejais, kada kartu su vykdytoju veikia ir kiti asmenys (subjektai), atliekantys funkciškai kitą vaidmenį (organizatoriaus, kurstytojo, padėjėjo). Jeigu nusikaltimas atliekamas vieno asmens, klausimo dėl jo vaidmens ir funkcijų nekyla. Tokiais atvejais kalba eina paprasčiausiai apie nusikaltimo subjektą, atlikusį visuomenei prieštarinę ir pavojingą veiką ir sukeliančią kaltas pasekmes. Net ir atsižvelgiant į tai, kad dauguma baudžiamosios teisės teoretikų kritikuoja įstatymų leidėjo sprendimą tarpinio vykdymo nuostatas įtvirtinti bendrininkavimo institutą reguliuojančiose įstatymo normose, egzistuoja nuomonė, kad vis tik įstatymų leidėjas pagrįstai tarpinio vykdymo nuostatas įtvirtino LR BK 24 straipsnyje, kadangi tarpinio vykdymo klausimas yra glaudžiai susijęs su vienu iš bendrininkų, t.y. vykdytoju. O viena iš tarpinio vykdymo pusių ir yra situacija, kuomet šalia asmens, kuris nusikalstamai veikai įvykdyti pasinaudojo baudžiamojon atsakomybėn netraukiamus asmenis, yra padėjėjas, kurstytojas ar organizatorius¹⁰⁵.

Manytume, kad svarstytinas yra A. P. Kozlovo siūlymas baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinti tokią vykdytojo sampratą, kad jį būtų galima apibrėžti ir kaip individualiai, ir kaip bendrai su kitais asmenimis veikiančią asmenį¹⁰⁶. Pavyzdžiui, Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse vykdytojui skiriamas atskiras 17 straipsnis. Jame įtvirtinta, kad vykdytoju laikomas asmuo tiesiogiai pats padaręs nusikalstamą veiką arba pasitelkęs asmenį,

---

¹⁰³ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 103-104.

¹⁰⁴ Kačerauskas J. Tarpinio vykdymo problema Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45), P. 7.

¹⁰⁵ Ten pat.

¹⁰⁶ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 105.

kuris pagal šį kodeksą negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn¹⁰⁷. Toliau kodekso 18, 19, 20 straipsniuose reglamentuojamas bendrininkavimas ir bendrininkų rūšys. Taip Latvijos baudžiamojoje teisėje yra atskiriamas tarpinis vykdymas, bendravykdymas, bendrininkavimas ir dalyvavimas jame. Latvijos Respublikos BK tarpinį vykdymą įtvirtinant aukščiau bendrininkavimą reglamentuojančių normų, jis tampa nepriklausomu nuo bendrininkavimo instituto. Nepaisant to, asmenį, pasinaudojusį kitais baudžiamojon atsakomybėn netrauktiniais asmenimis, pripažįstant nusikalstamos veikos vykdytoju, išlieka galimybė jį laikyti viena iš bendrininkų rūšimi, jeigu kartu veikė dar bent vienas atsakomybėn trauktinas asmuo (organizatorius, kurstytojas, padėjėjas). Manytume, kad tarpinio vykdymo, bendrininkavimo ir bendrininkų rūšių reglamentavimas Latvijos Respublikos BK turėtų būti sektinas pavyzdys Lietuvos Respublikos baudžiamųjų įstatymų leidėjams. Turėtų būti svarstoma galimybė LR BK vykdytojo sampratą reglamentuoti virš bendrininkavimą ir kitas bendrininkų rūšis įtvirtinančios teisės normos, taip sudarant galimybę vykdytoju pripažinti tiek individualiai veikusį asmenį, kuris pasitelkė nepakaltinamus, nesulaukusius LR BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis arba kitus asmenis, kurie dėl šios veikos nėra kalti, tiek kartu su kitais bendrininkais veikusį tokį asmenį.

Tarpinio vykdymo problemą Lietuvoje nagrinėjo Jonas Kačerauskas. Jis nurodė, kad tarpinio vykdymo problemos Lietuvoje atsiradimas tiesiogiai siejamas su 1961 metų LR BK 18 straipsnio 3 dalimi, kurioje buvo įtvirtinta nuostata, kad vykdytoju laikomas asmuo, betarpiškai padaręs nusikaltimą. Tai reiškia, kad vykdytoju galėjo būti pripažįstamas tik tas asmuo, kuris betarpiškai, t.y. „savo rankomis“ padarė nusikaltimą. Egzistuojant tokiai vykdytojo sampratai, baudžiamojon atsakomybėn negalėjo būti patrauktas asmuo, kuris nusikaltimo įvykdymui pasitelkė netraukiamą baudžiamojon atsakomybėn asmenį. Kilusi problema buvo sprendžiama teoriniu lygmeniu. Vykdytoju buvo laikomas ir tas asmuo, kuris nusikalstamą veiką padaro ne pats, bet pasitelkęs nesuvokiančius savo veiksmų esmės arba negalinčius jų valdyti, arba nesulaukusius amžiaus, tinkamo patraukti baudžiamojon atsakomybėn bei veikusius be kaltės asmenis.¹⁰⁸ Tarpinio vykdymo problema išspręsta 2000 metų LR BK, į vykdytojo sąvoką įtraukus visus išvardintus atvejus.

Įdomu tai, kad be kitų šalių mokslininkų nuomonių, šiame straipsnyje J. Kačerauskas analizuoja P.F. Telnovo minėtą¹⁰⁹ neatsargų vykdymą tarpinio vykdymo situacijoje, kuris šiuo metu galiojančiame BK nėra įtrauktas. J. Kačerauskas kelia tokius klausimus kaip, ar asmuo,

¹⁰⁷Latvijos baudžiamasis kodeksas // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0032.doc>; prisijungimo laikas: 2008-12-13.

¹⁰⁸ Kačerauskas J. Tarpinio vykdymo problema Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45), P. 6.

¹⁰⁹Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. Москва : Юридическая литература, 1974. P. 75-78.

pasinaudojęs pakaltinamais ir sulaukusiais įstatymuose nustatyto amžiaus asmenimis, bus pripažintas vykdytoju, o gal tokie asmens veiksmai artimesni kurstytojo arba organizatoriaus atliekamoms funkcijoms bei, ar galima tokį asmenį, kuriuo buvo pasinaudota įvykdyti nusikalstamai veikai ir kuris veikė ne tyčia, bet neatsargumu traukti baudžiamojon atsakomybėn.

Tam, kad galėtume išsamiai išanalizuoti neatsargaus veikimo situaciją tarpiniame vykdyme, turėtume pateikti vieną iš J. Kačerausko aptariamų pavyzdžių. Autorius pateikia situaciją, kuomet pas pilietį K. kompanija draugų susirinko pasilinksinti. Šeimininkas vienam iš svečių parodė mokomosios paskirties sprogmenį, o vėliau pasiūlė jam išeiti į balkoną ir pagąsdinti vieną iš kaimynų. Iš tikrųjų, pilietis K. sukeitė sprogmenis iš mokomųjų į tikruosius. Svečiui naujasis sprogmuo sukėlė įtarimų, tačiau šeimininkas įtikino, kad tai taip pat mokomosios paskirties sprogmuo. Svečias metė sprogmenį į kaimyno butą, kuriame buvęs kaimynas nuo sprogmens žuvo. Vėliau paaiškėjo, kad buto šeimininkas su kaimynu buvo susipykę. Akivaizdu, kad šiuo atveju bendrininkavimo nužudyti asmenį tyčia nebus, nes nėra abiejų asmenų tyčinės kaltės¹¹⁰. Kalbant apie svečio įvykdytos veikos kvalifikavimą, reikėtų vadovautis LR BK 132 straipsnyje numatyta asmens atsakomybe už neatsargų gyvybės atėmimą kitam asmeniui. Vertinant šeimininko veiksmus, kyla klausimų ir neaiškumų: bendrininkavimo šioje situacijoje būti negali (vienas iš veikusių subjektų yra nekaltas), tai reiškia, kad šeimininko veikos, remiantis LR BK 24 straipsniu, mes kvalifikuoti negalime. Jis tiesiogiai neįgyvendino nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių, tai reiškia, kad veika neatitinka jokiai LR BK specialiosios dalies straipsniuose numatytai nusikalstamos veikos sudėčiai. Lieka neaišku, kaip turėtume vertinti tokią situaciją.

J. Kačerauskas mano, kad tokia situacija turėtų būti įtraukiama į tarpinio vykdymo sampratą ir asmuo, pasinaudojęs neatsargiai veikiančiu asmeniu, turi būti pripažintas nusikalstamos veikos subjektu arba vykdytoju. Atsižvelgdamas į tokį situacijos sprendimą, J. Kačerauskas siūlo papildyti LR BK 24 straipsnio 3 dalį, įtraukiant nuostatą, kad asmuo, nusikalstamą veiką padaręs pasitelkdamas neatsargiai veikiančius asmenis, yra vykdytojas¹¹¹. Tuo tarpu Rusijos Federacijos baudžiamosios teisės atstovas A. P. Kozlovas mano, kad situacijos, kuomet asmuo pasinaudoja neatsargiai veikiančiais asmenimis, priskirti tarpiniam vykdymui negalima. Savo nuomonę, kodėl tokiose situacijose asmens pripažinti vykdytoju, negalima, mokslininkas argumentuoja trimis apsektais. Visų pirma, situacijose, kuomet neatsargiai padaroma žala ir yra betarpiškai veikiančias vykdytojas, antro vykdytojo būti negali, net jeigu tas asmuo veikė ir tyčia. Antra, ką pastebi A. P. Kozlovas, tai, kad nors asmuo ir veikia neatsargiai, jis yra nusikaltimo autorius. Trečia, tokioje situacijoje jis išvelgia neatsargų

---

¹¹⁰ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 91.

¹¹¹ Ten pat, Р. 92-93.

bendrininkavimą, kuriame taip pat pasiskirstoma vaidmenimis¹¹². Pažymėtina, kad Rusijos Federacijos BK ši problema spręsta 33 straipsnio 2 dalyje numatant, kad tarpinis vykdymas yra tuomet, kai pasinaudojama neturinčiu tinkamo amžiaus, nepakaltinamu asmeniu arba esant kitoms BK numatytais aplinkybėmis.¹¹³ Taip pateikiant nebaigtinį tarpinio vykdymo atvejų sąrašą, išvengiama įstatymo spragų, leidžiama lanksčiau taikyti šią normą bei netiesioginiu vykdytoju pripažinti ir neatsargiai veikiantį asmenį¹¹⁴.

Manytume, kad nagrinėjant neatsargaus dalyvavimo klausimą, turėtų būti analizuojami du pagrindiniai aspektai. Visų pirma, ar tokia situacija priskiriama tarpiniam vykdymui, jeigu tiesiogiai nusikalstamą veiką atliekantis asmuo yra kaltas, nors kaltės forma ir ne tyčia. Kaip žinia, tarpinio vykdymo esmė yra nekaltų asmenų panaudojimas nusikalstamos veikos įvykdymui. J. Kačerausko siūlymas pripažinti tokias situacijas kaip tarpinio vykdymo situacijas dar labiau praplėstų vykdytojo sampratą bendrininkavime, tačiau išspręstų šiuo metu esančią spragą įstatymuose. Šiuo metu LR BK yra numatytas bendravykdytas, kai kartu veikia keli kalti, pakaltinami ir sulaukę nustatyto amžiaus asmenys ir tarpinis vykdymas, kuomet nusikalstamos veikos įvykdymui pasitelkiami nekalti, nepakaltinami arba nesulaukę atitinkamo amžiaus asmenys, o situacija, kuomet nusikalstamos veikos įvykdymui pasitelkiami kalti, pakaltinami ir sulaukę nustatyto amžiaus asmenys, tačiau veiką įvykdę ne tyčia, bet dėl neatsargumo – šiuo metu neapibrėžti galiojančiuose baudžiamuosiuose įstatymuose. Kompleksiškai taikant LR BK nuostatas, neatsargiai veikiantį asmenį tokiose situacijose galime traukti baudžiamojon atsakomybėn tuomet, kai tai tiesiogiai numatyta LR BK specialiosios dalies straipsniuose (pvz. LR BK 137, 139, 188, 229 straipsniai). Tais atvejais, kai nusikalstamos veikos įvykdymas galimas veikiant tik tyčia, neatsargiai veikęs asmuo baudžiamojon atsakomybėn nebus traukiamas. Antra kylanti problema, yra asmens, pasinaudojusio neatsargiai veikiančiu asmeniu, veikos kvalifikacija. Nepapildžius LR BK 24 straipsnio 3 dalies J. Kačerausko siūloma nuostata, lieka neaišku, kaip turėtume vertinti tokio asmens veiką. Tarpinio vykdymo situacijos tokiu atveju nebūtų, o asmens atsakomybė už situacijos, reikalingos neatsargiam nusikalstamos veikos įvykdymui, sukūrimą, nereglamentuojama ir nenumatyta šiuo metu galiojančiame LR BK. Jeigu Lietuvos baudžiamojoje teisėje būtų svarstoma neatsargaus bendrininkavimo įtvirtinimo galimybė, tokiu atveju, kai nusikalstamos veikos įgyvendinimui pasitelkiami neatsargiai veikiantys asmenys, asmens, pasinaudojusio šiais asmenimis veika turėtų būti laikoma nusikalstamos veikos organizavimu. Toks asmuo turėtų būti pripažįstamas

¹¹² Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 97.

¹¹³ Rusijos federacijos baudžiamasis kodeksas // http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_8.html#p273; prisijungimo laikas: 2008-10-18.

¹¹⁴ Kačerauskas J. Tarpinio vykdymo problema Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45), P. 11.

organizatoriumi, kadangi jis sukuria nusikalstamos veikos įgyvendinimo mechanizmą, numatydamas, kad jam tai padaryti padės kiti, dėl tam tikrų priežasčių neatsargiai veikiantys asmenys.

2.2.4. Specialių subjekto požymių turintys vykdytojai

LR BK specialiosios dalies straipsniuose yra numatyta sudėčių, kuriose vykdytojas be bendrų subjekto požymių turi turėti ir specialių subjekto požymių. Tokiu atveju vykdytoju gali būti tik tas asmuo, kuris atitinka bendruosius ir specialiuosius subjekto požymius¹¹⁵, o kiti bendrininkai gali būti pripažinti tik organizatoriais, kurstytojais arba padėjėjais¹¹⁶. Kaip pavyzdį galėtume pateikti situaciją, kuomet valstybės tarnautojas už atitinkamų veiksmų (ne)atlikimą reikalauja kyšio, tačiau pats jo nepriima, o susitaria, kad valstybės tarnautojo žmona kyšį priims. Tokiu atveju žmona negalės būti pripažinta nusikaltimo vykdytoja, kadangi ji neturi specialaus požymio – nėra valstybės tarnautoja. Žmona galės būti pripažinta tik nusikaltimo padėjėja. Lietuvos baudžiamosios teisės literatūroje bendrininkavimas, dalyvaujant vykdytojui, turinčiam specialių subjektų požymių, nėra išsamiai išnagrinėtas. Paprastai pateikiami dažniausiai pasitaikantys pavyzdžiai, t.y. situacija, kuomet motina, dėl gimdymo nulemtos būsenos, nužudo savo naujagimį, kai nužudoma motina, tėvas arba vaikas ir valstybės tarnautojo kyšininkavimas bei piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi.

Rusijos baudžiamosios teisės specialistai, nagrinėdami specialaus vykdytojo problematiką, skiria dvi kategorijas. Pirmą jų – tai situacija, kuomet specialaus subjekto požymių turintis asmuo kėsina į bendrąsias įstatymų saugomas vertybes. Antroji – tai santykiai, susiklostantys tarp asmenų, kai vienas jų yra specialusis subjektas ir jo veikla yra papildomai reglamentuojama specialiomis elgesio taisyklėmis¹¹⁷. Darytina išvada, kad Rusijos baudžiamosios teisės specialistų nuomone, veikos, priskirtinos pirmajai kategorijai, nelaikomos ypatingos sudėties nusikalstamomis veikomis. Tuo tarpu nusikalstamos veikos, kuomet veikų dalyvius sieja specialieji santykiai dėl jų užimamų pareigų, visuomeninės padėties, atliekamos veiklos ar turimų įgaliojimų, laikomos nusikalstamomis veikomis su ypatinga sudėtimi. S.S. Avetisianas pateikia piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi pavyzdį, kuomet tardytojas A., nepatenkintas įtariamojo paduotu skundu dėl jo atliktų veiksmų, susitaria su draugu B., kad pastarasis įtariamąjį „pamokytų“. Įtariamajam sutrikdoma sveikata. Vertinant šią situaciją,

¹¹⁵Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. Москва : Юридическая литература, 1974. P. 81.

¹¹⁶ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 273.

¹¹⁷ Аветисян, С. С. Соучастие в преступлениях со специальным составом. Москва : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2004. P. 375, 381.

tardytojo A. veiksmai, anot autoriaus, turėtų būti kvalifikuojami kaip piktnaudžiavimo tarnyba įvykdymas, kadangi A. pasinaudojo savo tarnybine padėtimi, veikdamas priešingais tarnybai tikslais. Mėgindamas paveikti kitą asmenį įvykdyti jo norimą nusikalstamą veiką, tardytojas A. sąmoningai įtakojo specialius santykius, kurių dalyviu, dėka užimamų pareigų, jis yra. Tuo tarpu asmens B. veika būtų kvalifikuojama kaip padėjėjo, įvykdant piktnaudžiavimą tarnyba ir atskirai vertinama dėl sveikatos sutrikdymo¹¹⁸. S.S. Avetisianas akcentuoja, kad piktnaudžiavimo atveju svarbiausia yra specialaus subjekto veika, priešinga tarnybos interesams, t.y. piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi bei įgaliojimų viršijimas. Autorius taip pat pabrėžia, kad tarnybą atliekantis asmuo negali būti bendruoju subjektu, jis automatiškai yra specialus, atsižvelgiant į jo pareigybinius santykius su kitais asmenimis¹¹⁹.

Rusijos baudžiamosios teisės specialistai pastebi, kad bendrininkavimo nusikaltime, kurio subjektas turi specialaus subjekto požymių, atveju, svarbu yra nustatyti ne tik aplinkybę, kad subjektas atitinka visus jam keliamus reikalavimus, bet ir visas sąlygas, leidžiančias konstatuoti atitinkamos nusikalstamos veikos buvimo faktą. S.S. Avetisianas analizuoja specialaus subjekto dalyvavimą bendrininkų grupės vykdomoje nusikalstamoje veikoje. Atsižvelgiant į tai, kad bendrininkų grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai, veika, kurią įvykdyti gali tik asmuo, turintis specialių požymių, gali būti kvalifikuota kaip padaryta bendrininkų grupės tik tokiu atveju, jei bent du iš vykdytojų atitiks tos veikos subjektui keliamus reikalavimus¹²⁰.

Situacijos, kuomet vykdytojas be bendrų subjekto požymių turi turėti ir specialių subjekto požymių, išsamiau analizuotos Lietuvos teismų praktikoje. 2007 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo atvejį (atitinkantį vieną iš dažniausiai pateikiamų pavydžiuose), kuomet V. P. ir J. G. nuteisti už tai, kad, veikdami bendrininkų grupe kartu su A. K. ir V. B., nužudė V. P. tėvą H. P. Nutartyje nurodyta, kad kai keli asmenys veikia kartu, turėdami tyčią nužudyti ir patys tiesiogiai dalyvauja atimant gyvybę žmogui, tai visi jie yra nužudymo vykdytojai. Tačiau nužudymo, kvalifikuojamo pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą, vykdytoju gali būti tik nužudytojo tėvas, motina ar vaikas. V. P. veika teisingai kvalifikuota pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą, nes nužudytasis H. P. buvo jos tėvas. Tuo tarpu J. G. veika kvalifikuota pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą, todėl, kad kitų asmenų, kurie atliko vykdytojo veiksmus nužudant bendrininko tėvą, motiną ar vaiką tai suvokdami, veika kvalifikuojama pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir BK 129

---

¹¹⁸ Аветисян, С. С. Соучастие в преступлениях со специальным составом. Москва : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2004. P. 382.

¹¹⁹ Ten pat, P. 391-392.

¹²⁰ Ten pat, P. 374-375.

straipsnio 2 dalies 3 punktą¹²¹. Motinos ar tėvo, nužudžiusių savo vaiką, veika kvalifikuojama pagal šį punktą nepriklausomai nuo nukentėjusiojo amžiaus. Šio nusikaltimo vykdytoju gali būti tik nukentėjusiojo tėvas, motina ar vaikas. Kitų asmenų, kurie atliko vykdytojo veiksmus nužudant bendrininko tėvą, motiną ar vaiką tai suvokdami, veika kvalifikuojama pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą¹²².

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgoje „Dėl teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo“ pasakyta, kad kyšininkavimo (BK 225 straipsnis) vykdytoju pripažįstamas tik specialaus subjekto požymius turintis asmuo valstybės tarnautojas arba jam prilygintas asmuo. Spręsdami, ar asmuo turi specialaus subjekto požymius, teismai vadovaujasi BK 230 straipsnyje pateiktu valstybės tarnautojų ir jiems prilygintų asmenų sąvokų išaiškinimu bei kitais įstatymais ir teisės aktais, reglamentuojančiais jo veiklą. Tačiau nusikalstamos veikos bendrininkais (organizatoriais, kurstytojais, padėjėjais) pripažįstami ir neturintys specialaus subjekto požymių asmenys¹²³. Ta pati taisyklė kaip ir kyšininkavimo atveju taikoma ir piktnaudžiavimo atvejais (BK 228 straipsnis), kuomet vykdytojais pripažįstami tik specialaus subjekto požymius turintys asmenys valstybės tarnautojai arba jiems prilyginti asmenys, o nusikalstamos veikos bendrininkais (organizatoriais, kurstytojais, padėjėjais) ir neturintys specialaus subjekto požymių asmenys¹²⁴. Šią nuostatą patvirtina 2007 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje išdėstyta nuostata: „kvalifikuojant veikas pagal BK straipsnius, numatančius baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas valstybės tarnybai, yra svarbu, kad specialiojo subjekto statusą turėtų nusikalstamos veikos vykdytojas. Organizatorius baudžiamojon atsakomybėn už tokių veikų padarymą gali būti traukiamas ir tuo atveju, kai jis specialaus subjekto požymių neturi. Organizatoriui pakanka nustatyti bendruosius nusikalstamos veikos subjekto požymius (amžių, pakaltinamumą)“¹²⁵. Be to, šioje nutartyje išsamiai išaiškinama specialaus subjekto samprata nusikalstamų veikų valstybės tarnybai atveju ir nurodoma, kad teisėjai taip pat gali būti specialiaisiais piktnaudžiavimo subjektais¹²⁶. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad specialiu subjektu gali būti pripažįstamas ne tik asmuo, užimantis tam tikras pareigas ar siejamas artimais giminystės ryšiais su nukentėjusiuoju, bet ir asmuo, kurį su

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-58/2007.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. „Teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei“ apžvalga // Teismų praktika. 2004, Nr. 21.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“ // Teismų praktika. 2007, Nr. 26.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“ // Teismų praktika. 2007, Nr. 26.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-7-2/2007.

¹²⁶ Ten pat.

nukentėjusiuoju sieja tam tikri priklausomybės santykiai. 1961 m. BK 110 straipsnyje „privedimas prie savižudybės“ numatyta, kad privesti prie savižudybės pagal šį straipsnį galima tik tokį asmenį, kuris materialiai ar kitaip priklauso nuo kaltininko¹²⁷. Šį teiginį patvirtina 2008 m. kovo mėn. 7 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo nuosprendis, kuriame pasisakyta, kad 1961 m. BK 110 str. dispozicija reikalavo specialaus subjekto požymio – nukentėjusiojo materialinės ar kitokios priklausomybės nuo kaltininko. Tokios priklausomybės nebuvimas reiškia vieno iš nusikaltimo sudėties požymių (subjekto) nebuvimą¹²⁸. Atsižvelgiant į tai, kad nebuvo visų nusikaltimo požymių, kaltinamieji ir buvo išteisinti dėl šios nusikalstamos veikos.

Įdomus atvejis nagrinėtas Lietuvos Apeliaciniame Teisme, 2006 m. kovo mėn. 29 d. priimant nuosprendį, kur cituojamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimo Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo ir iššvaistymo baudžiamosiose bylose“ 10 p. Nuosprendyje nurodyta, kad „esančio kaltininko žinioje“ specialaus subjekto požymis yra tuomet, kai kaltininkas dėl jo einamų pareigų turi teisę duoti savo pavaldiniams nurodymus, kaip panaudoti jiems patikėtą turtą. Senato nuomone prie tokių asmenų priskirtini įmonių, įstaigų, organizacijų vadovai ar asmenys atsakingi už atskiras jų veiklos sritis, tačiau nesantys materialiai atsakingi už tą turtą. Remiantis bylos duomenimis, darytina išvada, kad V. V., būdamas VSDFV Klaipėdos skyriaus vedėju, turėjo aukščiau apibrėžto subjekto požymius ir skyriaus turtas bei pasisavinta dušo kabina buvo nuteistojo žinioje, todėl viena iš įvykdytų nusikalstamų veikų pagrįstai kvalifikuota pagal LR BK 183 straipsnio 1 dalį¹²⁹. Taigi ir šiuo atveju specialaus subjekto esminis požymis buvo jo teisė disponuoti žinioje esančiu turto, bet ne užimamos pareigos ar giminystės ryšiai.

Nusikalstamosiose veikose, kuriose vykdytojas turi turėti specialių subjekto požymių, asmenys, neatitinkantys nusikaltimo specialių subjekto požymių, vykdytoju pripažinti būti negali. Jų vaidmuo, atsižvelgiant į padarytus veiksmus, gali būti vertinamas kaip padėjėjo, kurstytojo arba organizatoriaus. Tai jokių būdu nereiškia, kad asmenims, veikiant bendrai, atsakingas už įvykdytą veiką bus tik atitinkantis specialaus subjekto požymius asmuo.

2.3. Organizatorius: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos

Esminis organizatoriaus požymis yra tas, kad jis suvienija, sujungia ir nukreipia kitų bendrininkų pastangas, sukuria sistemą, organizuotumą bendroje nusikalstamoje veikoje. Organizatoriumi paprastai būna bendras nusikaltimo vadovas¹³⁰. Jis tyčiniiais aktyviais veiksmais

¹²⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 1961, Nr. 18–147.

¹²⁸ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-55/2008.

¹²⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-39/2006.

¹³⁰ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 98.

sujungia bendrininkų pastangas ir jas nukreipia nusikalstamo plano realizavimui¹³¹. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad nusikaltimo organizatorius – bendros nusikalstamos veikos vadovas, pasižymintis aktyvia organizacine veikla. Esminis tokio bendrininko požymis yra tas, kad jis suvienija ir nukreipia kitų bendrininkų pastangas, kuria nusikalstamos veikos planus, numato jos įvykdymo būdus, priemones¹³². Organizatoriaus veikla visuomet aktyvi¹³³. Neįmanoma suburti, vadovauti, planuoti nesiimant aktyvių veiksmų. Nusikalstamos veikos organizuotumo laipsnis priklauso nuo pačio organizatoriaus gebėjimų: vienų jų veiksmai apsiriboja asmenų sutelkimu, o vėliau sekantys veiksmai vyksta spontaniškai, kiti organizatoriai patys viskam vadovauja, nuosekliai planuoja kiekvieno iš bendrininkų veiksmus. P. F. Telnovas skiria du organizatorių tipus: organizatorių, aktyviai vadovaujantį nusikalstamos veikos vykdymo metu ir organizatorių, kuris nusikalstamos veikos vykdymo metu lieka nuošalyje, organizacinius veiksmus atliekant iki veikos vykdymo momento¹³⁴.

Paprastai organizatorius atlieka veiksmus, kuriais verbuojami asmenys dalyvauti nusikalstamos veikos vykdyme¹³⁵, jie vienijami, kuriami nusikalstamos veikos planai, numatomi jų įvykdymo būdai, priemonės¹³⁶, paskirstomi vaidmenys¹³⁷, nustatomi bendrininkų tarpusavio ryšiai¹³⁸, vadovaujama ir koordinuojama veiksmus darant nusikalstamą veiką. Išsamesnio paaiškinimo reikia tokiems organizatoriaus veiksmams kaip vienijimas (subūrimas), koordinavimas, vadovavimas ir planavimas. Vienijimas (subūrimas) suprantamas kaip asmenų, ketinančių dalyvauti nusikalstamos veikos vykdyme sutelkimas ir jų tarpusavio bendravimo sukūrimas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad nereikalaujama, jog tarpusavyje bendrautų visi bendrininkai, užtenka vienam jų, paprastai organizatoriui, palaikyti ryšį su visais veikiančiais asmenimis. Paprastai tokiais atvejais kartu veikiantiems asmenims pasiūlomas iš anksto sutartas atlygis arba susitariama, kad po nusikalstamos veikos įvykdymo ir jo metu įgytų daiktų realizavimo asmenims atiteks dalis įgyto turto. Subūrimas gali pasireikšti asmenų, norinčių užsiimti nusikalstama veika suradimu¹³⁹ arba asmenų įkalbinėjimu ir įtikinėjimu¹⁴⁰. Bendrininkų veiksmų koordinacija suprantama kaip bendros elgsenos sukūrimas, bendrininkų supažindinimas su būsimos nusikalstamos veikos tikslais, vadovavimo stiliumi¹⁴¹. Taip pat bendrininkų veiksmų

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-322/2005.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-522/2006.

¹³³ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilonis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 273.

¹³⁴ Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. Москва : Юридическая литература, 1974. P. 84.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-522/2006.

¹³⁶ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-127-2006.

¹³⁷ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-111/2007.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K-177/2008.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K-489/2006.

¹⁴⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-127-2006.

¹⁴¹ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 120-121.

koordinacija suprantama kaip konkretus veiksmų reguliavimas, jų suderinimas ir nurodymų davimas, kaip ir kada reikia elgtis atitinkamose nusikalstamos veikos stadijose. Planavimas yra susijęs su nusikalstamos veikos numatymu nuo pasirengimo iki įvykdymo stadijos, t.y. numatymas, kas atliks nusikalstamą veiką, iš kur bus gaunami reikalingi įrankiai ir priemonės, kaip bus atliekamas pats nusikalstamas veiksmas, kur bus slepiami nusikalstamos veikos pėdsakai bei nusikalstamą veiką padarę asmenys¹⁴². Vadovavimu teismų praktikoje laikomas nurodymų davimas, kaip ir kada reikia elgtis, ryšių tarp visų bendrininkų palaikymas¹⁴³, užduočių paskirstymas, reikalingų susitikimų organizavimas¹⁴⁴, susirinkimų rengimas, kuriuose buvo rengiami ir planuojami nusikaltimai, aptariami nusikalstamo susivienijimo narių tarpusavio santykiai ir santykiai su kitomis nusikalstamomis grupuotėmis, sprendžiami kiti nusikalstamo susivienijimo veiklai svarbūs klausimai, susitikimus su kitų nusikalstamų grupuočių nariais rengimas, sutikimo davimas nusikalstamo susivienijimo nariams vykdyti nusikaltimus, susivienijimo narių vaidmenų paskirstymas darant konkrečius nusikaltimus, lėšų rinkimas, „bendros kasos“ formavimas, pinigų skirstymas¹⁴⁵. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad vadovavimas apima veiksmų koordinavimą, kadangi koordinavimas gali įeiti į vadovavimo sampratą. Reikia išskirti du lygmenis: vadovavimą plačiaja prasme, kai vadovaujama visiems nusikalstamą veiką darantiems ar ketinantiems ją daryti asmenims ir veiksmų koordinavimą, kuomet asmuo yra atsakingas tik už tam tikros stadijos ar savarankiškos veikos sėkmingą įvykdymą. Vadovauti ir koordinuoti veiksmus gali vienas ir tas pats asmuo, kuris tokiu atveju bus nusikalstamos veikos vadovu, arba šie du veiksmai gali būti daromi skirtingu lygmeniu: koordinavimas tik kaip sudėtinė sėkmingos nusikalstamos veikos įvykdymo dalis, atliekama už tą dalį atsakingo asmens.

Norėdami konkrečius veiksmus priskirti vienai iš LR BK 24 straipsnio 4 dalyje įtvirtintų organizatoriaus vykdomų funkcijų, susiduriame su teismų praktikoje susiformavusia ydinga tvarka, kuomet atskirai išvardijama, kokie veiksmai laikomi organizatoriaus funkcijomis, kokius veiksmus toje nusikalstamoje veikoje atliko konkretus asmuo, jų tarpusavyje nesusiejant, o tiesiog padarant išvadą, kad asmens veikla priskirtina arba ne organizatoriaus atliekamoms funkcijoms. Pasitaiko net tokių atvejų, kai asmuo pripažįstamas organizatoriumi, prieš tai pateikus organizatoriaus sampratą, išvardinus asmens atliktus veiksmus, tačiau formuluojant išvadą argumentuojama ne funkcijomis, kurias atlieka organizatorius, bet padėjėjas. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinėje byloje Nr. 2K–522/2006 pasisakyta, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino R. M. nusikalstamų veikų organizatoriumi ir paaiškinta, kad nors R. M. atlikti veiksmai ir neapėmė nusikalstamų

¹⁴² Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 120-121; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K- 507/2005.

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K–469/2008.

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K–578/2006.

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K-177/2008.

veikų sudėčių objektyviųjų požymių, tačiau jo veiksmai palengvino, sudarė sąlygas F. A. R. tiesiogiai padaryti nusikalstamas veikas¹⁴⁶.

Baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje laikomasi vieningos nuomonės, kad organizatoriaus pavojingumas visuomenei beveik visais atvejais yra didesnis nei kitų bendrininkų¹⁴⁷. Atsižvelgiant į šios veikos pavojingumą, LR BK specialiosios dalies normose yra numatyta baudžiamoji atsakomybė vien už tam tikrų veikų organizavimą, pavyzdžiui, genocido organizavimas ar vadovavimas jam (LR BK 99 straipsnis), valstybės perversmo organizavimas (LR BK 114 straipsnis), antikonstitucinių grupių ar organizacijų kūrimas (LR BK 121 straipsnis), nusikalstamo susivienijimo organizavimas (LR BK 249 straipsnis), grupės teroro veiksams atlikti, teroristinės grupės kūrimas (LR BK 250 straipsnis), riaušių organizavimas (LR BK 283 straipsnis), nepilnamečio asmens prostitucijos organizavimas (LR BK 307 straipsnis). Manytume, kad būtent dėl didelio šios bendrininkų rūšies atliekamų veiksmų pavojingumo, kuomet sutelkiami asmenys, pasiruošę daryti nusikalstamas veikas, bendradarbiaudami vieni su kitais, jie veikia suplanuotai, koordinuojant kiekvieno iš tokių asmenų atliekamus veiksmus, Lietuvoje teisingai nuspręsta organizatorių išskirti kaip atskirą bendrininkų rūšį bendrojoje LR BK dalyje. Paprastai kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose vengiama išskirti organizatorių kaip atskirą bendrininkų rūšį, numatant baudžiamąją atsakomybę tik už kai kurių veikų organizavimą specialiojoje baudžiamojo įstatymo dalyje.

Organizatorius veikia tyčia. Neįmanoma suvienyti, koordinuoti, planuoti ar vadovauti to nenorint ir nesuvokiant. A.P. Kozlovas išskiria, kad tyčinė neatsargaus nusikaltimo organizacija galima, kuomet visi dalyviai dėl pasekmių veikia netyčia, t.y. esant nusikalstamam pasitikėjimui ar nerūpestingumui¹⁴⁸. Taip pat galimas nusikaltimo organizavimas, nukreiptas į netinkamą objektą. Pavyzdžiui, V. J. pasiūlė R. P. apiplėšti V. B. panaudojant šaunamąjį ginklą ir įtikino R. P., kad pastarasis turi 30 000 JAV dolerių, pasiūlė šio nusikaltimo vykdymui įsigyti šaunamąjį ginklą, davė nurodymus, kaip padaryti šį nusikaltimą. R. P. įsibrovė į patalpas ir panaudojo šaunamąjį ginklą, siekdamas užvaldyti svetimą turtą stambiu mastu. Byloje surinktais įrodymais nustatyta, kad V. J. organizavo šį nusikaltimą keršydamas V. B. Be to, nustatyta, kad V. J. žinojo, jog V. B. darbovietėje tikrai nėra didesnės pinigų sumos, juolab 30 000 JAV dolerių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad veikų kvalifikavimui neturi įtakos ta aplinkybė, kad organizatorius žinojo, jog vykdytojas negalės pagrobti turto stambiu mastu, nes tiek turto nebuvo. Organizatorius turi atsakyti už tą veiką, kurios vykdymą jis organizavo, o

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K-522/2006.

¹⁴⁷ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-48/2005.

¹⁴⁸ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 124.

vykdytojas už tą, kurią kėsinosi padaryti. Kvalifikavimui neturi įtakos ir tai, kad organizatoriaus motyvas buvo kerštas¹⁴⁹.

LR BK 24 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad organizatoriumi laikomas asmuo, subūręs organizuotą grupę ar nusikalstamą susivienijimą, jiems vadovavęs ar koordinavęs jų narių veiklą arba parengęs nusikalstamą veiką ar jai vadovavęs. Nesutiktume su prof. habil. dr. Vytauto Piesliako nuomone, kad organizatorius gali būti ne visais bendrininkavimo atvejais, o tik esant specialioms bendrininkavimo formoms – organizuotai grupei ar nusikalstamam susivienijimui¹⁵⁰. Lingvistiškai aiškinant 24 straipsnio 4 dalį, darytina išvada, kad organizatoriumi gali būti asmuo, kuris subūrė organizuotą grupę, nusikalstamą susivienijimą, asmuo, kuris vadovavo organizuotai grupei, nusikalstamam susivienijimui arba asmuo, kuris koordinavo organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių veiklą, arba asmuo, kuris parengė nusikalstamą veiką ar jai vadovavo. Teisės normos formuluotėje vartojamas jungtukas „arba“ rodo leidžiamą veiksmų alternatyvą, kuri reiškia, kad užtenka atlikti bent vieną normoje reglamentuojamą veiksmą. Taigi norint asmenį pripažinti organizatoriumi, nebūtina, kad jis atliktų visus LR BK 24 straipsnio 4 dalyje išvardintus veiksmus, užtenka, kad asmuo atliktų bent vieną iš jų¹⁵¹. BK 24 straipsnio 4 dalyje pateikiama nusikaltimo organizatoriaus samprata nurodo baigtinį alternatyvių veikų sąrašą, kurių bent vieną atlikęs asmuo laikomas organizatoriumi¹⁵². Organizatoriaus veikla gali būti skirstoma į dvi grupes: pirmoji būtų susijusi su organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo subūrimu, organizavimu, vadovavimu ir veiksmų koordinavimu, o antroji veiksmų grupė būtų bet kokios nusikalstamos veikos parengimas ir vadovavimas jai. Š.m. lapkričio 25 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K–469/2008 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad BK 24 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad organizatoriumi yra: 1) asmuo, subūręs organizuotą grupę, jai vadovavęs ar koordinavęs jos narių veiklą, 2) asmuo, subūręs nusikalstamą susivienijimą, jam vadovavęs ar koordinavęs jo narių veiklą, arba – 3) asmuo, parengęs nusikalstamą veiką ar jai vadovavęs. Taigi, pagal baudžiamojo įstatymo pateiktą organizatoriaus apibrėžimą sugrupuoti jį apibūdinantys požymiai yra alternatyvūs, todėl, jei kaltininkas parengė nusikalstamą veiką ar jai vadovavo, to pakanka, kad jo veika bendrininkaujant būtų kvalifikuojama kaip organizatoriaus, t. y. pagal BK 24 straipsnio 4 dalį¹⁵³. Taip pat Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad pagal BK 24 straipsnio 4 dalį asmuo, kuris, parengė nusikalstamą veiką ir jai vadovavo, laikomas nusikalstamos veikos organizatoriumi¹⁵⁴. Tą patvirtina ir kitose baudžiamosiose bylose priimti

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-610/2002 // Teismų praktika. 2003, Nr. 18.

¹⁵⁰ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 98.

¹⁵¹ Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 273.

¹⁵² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 161.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K–469/2008.

¹⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-516/2006.

teismų sprendimai, kuriuose organizatoriumi pripažįstami asmenys, veikiantys nesant organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo: M. C. nuteistas už tai, kad suorganizavo plėšimą, t.y. jis telefonu paskambino V. S. ir pasiūlė jam užsidirbti pinigų, vėliau telefonu nurodė jam atvykti į Šilutės autobusų stotį ir su savimi pasiimti dujinį revolverį, paaiškino, kad reikės panaudojant revolverį pagrobti automobilį „VW Passat“, kai jo savininkas šiuo automobiliu parvažiuos į garažą, taip pat nurodė V. S. pagrobtą automobilį pastatyti Eistraviškių kaime¹⁵⁵, A. L. nuteistas už tai, kad organizavo neteisėtą labai didelio kiekio psichotropinės medžiagos - anfetamino įgijimą ir gabenimą iš Latvijos Respublikos teritorijos į Lietuvos Respubliką, perdavė nusikaltimo vykdytojui A. R. nusikaltimo priemonę, nurodė vykimo ir sugrįžimo maršrutus bei, pastarajam sugrįžus į Lietuvos Respubliką, automobilį su jame esančia psichotropine medžiaga perduoti jam¹⁵⁶, V. P. nuteistas už kontrabandos organizavimą, t.y. veikdamas bendrininkų grupėje su Baltarusijos Respublikos piliečiais H. Y. ir S. S., pasiskirsčius vaidmenimis: jam organizuojant, H. Y. ir S. S. gabenant, organizavo privalomų pateikti muitinei daiktų t. y. kultūros vertybių, gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną iš Baltarusijos Respublikos teritorijos į Lietuvos Respublikos teritoriją, perdavė Baltarusijos Respublikos piliečiams iš Maskvos atgabentas kultūros vertybes duodamas nurodymą jas pergabenti per Lietuvos Respublikos valstybės sieną išvengiant muitinės kontrolės bei pažadėdamas jiems už tai atlygį. Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, nustatyta, kad būtent V. P. parengė visą šios nusikalstamos veikos planą, buvo bendros nusikalstamos veikos vadovas, būtent jis šią nusikalstamą veiką parengė ir jai vadovavo¹⁵⁷, S. T. nuteistas už tai, kad, siekdamas iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvos Respublikos teritoriją per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenti privalomus pateikti muitinei daiktus, viršijančius 250 MGL dydžio sumą, išvengiant muitinės kontrolės, bendrininkaudamas su T. M., pasiskirstę vaidmenimis, t. y. jam parengus nusikalstamos veikos planą ir jai vadovaujant, o T. M. gabenant, organizavo privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvos Respublikos teritoriją, t. y. susirado ir įtraukė T. M. į nusikaltimą, liepė pasiruošti kontrabandos pervežimui, pats susirado draugus cigarečių pakrovimui ir su jais atvyko į Baltarusiją¹⁵⁸, M.P. pripažintas organizatoriumi, nes kartu su N. G. subūrė dviejų vykdytojų grupę sunkiam nusikaltimui daryti, aktyviai vadovavo šiai grupei, koordinavo jų veiklą¹⁵⁹, R. M. pripažintas nusikalstamų veikų (A. P. nužudymo ir jos dokumentų pagrobimo) organizatoriumi, jis užverbavo F. A. R. nužudyti A. P. ir pagrobti jos daiktus bei dokumentus, nurodė A. P. gyvenamąją vietą, nurodė įgyti jos pasitikėjimą apsimitant tremtiniu, R. M. skambino A. P. ir

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-563/2000 // Teismų praktika. 2001, Nr. 14.

¹⁵⁶ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-439/2005.

¹⁵⁷ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-30/2007.

¹⁵⁸ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-352/2007.

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-405/2007.

prisistatęs neva esantis iš tremtinių sąjungos pasakė, kad su ja nori susitikti vyras, kuris neva buvo tremtyje su jos vyru, ir pasikalbėti bei pažiūrėti nuotraukų, davė F. A. R. lapelį su spausdintu tekstu, kur buvo surašyta informacija, apie ką jis turės kalbėtis su A. P. R. M. tokiais savo aktyviais veiksmais parengė nusikalstamą veiką ir, duodamas konkrečius nurodymus R. M., jai vadovavo¹⁶⁰.

Rusijos baudžiamosios teisės specialistai kritikuoja baudžiamajame įstatyme įtvirtintą organizatoriaus sampratą, susijusią su bendrininkavimo formomis, t.y. organizuota grupė ir nusikalstamu susivienijimu. Bendrininkai į rūšis skirstomi pagal jų atliekamus veiksmus, t.y. pagal veiksmų pobūdį. Tuo tarpu dalis organizatoriaus veiksmų suprantami ne pagal jų pobūdį, bet per bendrininkavimo formų prizmę. Tai iškreipia klasifikaciją ir panaikina vieningą bendrininkų skirstymo į rūšis pagrindą. Taip pat pastebima, kad, atsižvelgiant į organizatoriaus veiklos specifiką, jis visuomet atliks jungimo, vienijimo, koordinavimo ir planavimo veiksmus, nepriklausomai nuo kitų bendrininkų. Savaime suprantama, tie veiksmai skirsis savo pavojingumu. Baudžiamosios teisės literatūroje kritikuojamas įstatymų leidėjo sprendimas ir siūloma keisti šiuo metu įtvirtintą sistemą, kuomet organizatoriumi laikomas asmuo, subūręs, vadovavęs ar koordinavęs organizuotos grupės arba nusikalstamo susivienijimo veiksmus. Autoriaus nuomone, įstatymų leidėjas neatspindi organizatoriaus veiksmų, kurie gali būti atliekami nuo paprasčiausių iki sudėtingiausių bendrininkavimo formų atveju. Normoje išskiriant dvi iš galimų trijų bendrininkavimo formų, pažeidžiama sistema. Jeigu įstatymų leidėjas nori įtvirtinti tokią organizatoriaus veiklą kaip nusikalstamą veiką atliekančių asmenų subūrimą, vadovavimą jiems ir veiksmų koordinavimą tokioje grupėje, atsižvelgiant į šiuo metu egzistuojantį bendrininkavimo formų skirstymą, jis turėtų numatyti tokių veiksmų atlikimą tiek bendrininkų ir organizuotos grupės, tiek ir nusikalstamo susivienijimo atveju¹⁶¹. Tuomet neliktų ir organizatoriaus funkcijų nevienodumo: šiuo metu organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo atveju galimas subūrimas, vadovavimas arba koordinavimas, tuo tarpu kitais atvejais – tik parengimas arba vadovavimas¹⁶². Juolab, kad galima situacija, kuomet asmuo suburia bendrininkų grupę vienkartinę nusikalstamai veikai, tačiau nesudarinėja nusikalstamos veikos įgyvendinimo plano bei mechanizmo. Tokiu atveju asmuo, subūręs bendrininkų grupę, tačiau neparengęs šios nusikalstamos veikos ir jai nevadovavęs, bus pripažintas kurstytoju, tačiau ne organizatoriumi. Siekiant visų bendrininkų rūšių skirstymą grįsti jų veiksmų pobūdžiu, neįvedant papildomų atribojimo kriterijų, į LR BK 24 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto organizatoriaus sampratą turėtų įeiti nusikalstamos veikos parengimas, vadovavimas jai,

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-522/2006.

¹⁶¹ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 119-120.

¹⁶² Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 120.

nusikalstamą veiką atliekančių asmenų subūrimas, vadovavimas jiems arba šių asmenų veiklos koordinavimas.

2.4. Kurstytojas: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos

LR BK 24 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad kurstytoju laikomas asmuo, palenkęs kitą asmenį daryti nusikalstamą veiką. Mokslinėje literatūroje galime rasti siūlymų kurstyto veiksmus apibūdinti kaip įtikinėjimą (įtikinimą). Manytume, kad kurstyto veiksmus geriau apibūdina šiuo metu įstatymo formuluotėje vartojamas samprata „palenkimas“, kadangi „įtikinimas“ yra per siaura sąvoka. Į „palenkimo“ supratimą įeina ne tik asmens įtikinėjimas, bet ir privertimas („принуждении“). Manoma, kad sąvoka „palenkti“ aiškiau apibrėžia įtikinimą arba (ir) privertimą padaryti nusikalstamą veiką¹⁶³.

A. Žiriaevas apibrėžė keturis kurstytojo požymius: a) ketinimo vykdyti nusikaltimą (-us) buvimas; b) kurstyto būdų naudojimas, lemiantis kito asmens nusiteikimą, pasiryžimą veikti; c) sąlyga, kad vykdytojas iki kurstytojo nusikalstamų ketinimų neturėjo; d) nusikaltimas buvo kurstyto pasekmė. Pritartume A. P. Kozlovo nuomonei, kad A. Žiriaevo išskirtus požymius reikėtų patikslinti. Pirmajame reikėtų aptarti ne tik ketinimą daryti nusikalstamą veiką, bet ir asmens tyčią palenkti kitus asmenis tokiai veikai, taigi reikėtų pridėti kaltės požymį. Antrajame požymyje turėtų būti aptarinėjamos ne bet kokios kurstyto priemonės, bet konkrečiai tos, kurios paveikė kitą asmenį ir sukėlė jo pasiryžimą elgtis nusikalstamai. Taip pat pritartume, kad ne tik vykdytojas, bet ir kiti bendrininkai (padėjėjas, organizatorius, kiti kurstytojai) iki kurstytojo veiksmų neturi turėti ketinimo vykdyti nusikalstamus sumanymus. Juk kurstytojas savo veiksmais palenkti gali ne tik vykdytoją, bet ir padėjėją bei organizatorių ar kitus kurstytojus. Be to, prie šių požymių reikėtų prijungti lenkimą ne bet kokiam nusikalstama sumanymui, bet konkrečiai nusikalstamai veikai ar nusikalstamos veikos rūšiai (vagystė, plėšimas, žmogžudystė ir t.t.). Sudėję visus aptartus požymius turėtume tiksliai apibūdintą kurstytojo požymių visumą¹⁶⁴. Kaip pavyzdį kurstytojo veikos, atitinkančios visus išvardintus kurstyto požymius, galėtume pateikti Lietuvos Apeliaciniam Teismui nagrinėtą baudžiamąją bylą, kuomet G. B. pripažintas kurstytoju už tai, kad sukurstė A. S. piktnaudžiauti tarnyba, t. y. įkalbėjo, pasinaudojant tarnybine padėtimi, teikti jam informaciją apie dominančiame pasienio ruože patruliuojančių pasienio tarnybos pareigūnų buvimą ar nebuvimą, siekiant palengvinti G. B. galimą cigarečių gabenimą kontrabandos būdu iš Rusijos Federacijos Kaliningrado srities į

¹⁶³ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 126.

¹⁶⁴ Ten pat, Р. 137.

Lietuvos Respubliką. A. S. pagal savo užimamas pareigas, disponuodamas G. B. dominančia informacija apie pasienio sargybų tarnybos planą, kuriame išdėstytos visos sargybos ir jų buvimo vietos, siekdamas turtinės naudos sau, sutiko teikti šią informaciją ir už kiekvieną tokios informacijos pateikimo atvejį priimti iš G. B. nuo 500 Lt iki 1 000 Lt¹⁶⁵. Kaip matome iš pateikto pavyzdžio, G. B. atlikti veiksmai turi visus aukščiau išvardintus ir papildytus požymius: G. B. tyčia, siekdamas sėkmingo vykdomos nusikalstamos veikos įgyvendinimo, palenkė A. S. teikti jam reikalingą informaciją, taip įkalbinėjo ir siūlė tokį užmokestį už teikiamą informaciją, kad tai lėmė sukurstyto asmens pasiryžimą atlikti prašomus veiksmus, tokios nusikalstamos veikos vykdymo kurstomas asmuo neplanavo vykdyti iki sėkmingų kurstomųjų veiksmų atlikimo ir sukurstyta buvo konkrečios nusikalstamos veikos atlikimui.

Kurstytoju pripažįstamas asmuo, kuris ėmėsi tam tikrų būtinų veiksmų tam, kad kito žmogaus sąmonėje sukeltų pasiryžimą pradėti rengtis nusikalstamos veikos vykdymui. Asmuo gali būti pripažįstamas kurstytoju tik tada, jeigu jis neatlieka veiksmų, numatytų LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, tačiau palenkia ir sukelia norą kitiems asmenims padaryti nusikalstamą veiką¹⁶⁶. Tai nusikalstamos veikos iniciatorius, tačiau nebūtinai nusikalstamos veikos autorius. Kurstytojas gali pats sugalvoti įvykdyti nusikalstamą veiką, būti ideologiniu nusikalstamo sumanymo įkvėpėju, sukurti sumanymo motyvus, kurie vėliau turi reikšmę bendrininkų tyčios formavimuisi, taip išvystęs mintį apie nusikalstamos veikos įvykdymą, jis vėliau palenkia kitus asmenis tai padaryti¹⁶⁷. Gali būti ir toks atvejis, kai kurstytojas yra tik vienas iš nusikalstamos veikos sumanytojo ar organizatoriaus bendrininkų, kurio veikla yra orientuota į kitų asmenų įtikinimą įvykdyti nusikalstamą sumanymą. Kurstytojo veikla sukelia norą, pasiryžimą kitam asmeniui (būsimam vykdytojui) ir padeda apsispręsti daryti nusikalstamą veiką su sąlyga, kad asmuo prieš kurstytojo veiksmus negalvojo ir neplanavo to daryti. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad kurstytojas neturi užgniaužti kurstomojo asmens valios, o tik privalo sukelti sąmoningą norą daryti nusikalstamą veiką¹⁶⁸. Kurstymas turi būti konkretus, t.y. turi būti lenkiamas atitinkamas asmuo padaryti konkrečią nusikalstamą veiką. Bendro pobūdžio poveikis, kuomet nekonkretizuojami nei asmenys, kuriems jis taikomas, nei nusikalstama veika, nėra kurstymas. Tai tik požiūrio, nuomonės ar pasvarstymų lygmenyje išsakytos mintys, pareiškimai. Taigi kurstytojo veiksmai yra lemiami kito konkretaus asmens apsisprendimui įvykdyti konkrečią nusikalstamą veiką. Manome, kad sukurstyti galima bet kurią

¹⁶⁵ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-213/2007.

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-215/2008.

¹⁶⁷ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 126.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamąjo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2004. P. 162.

iš bendrininkų (vykdytoją, padėjėją, kurstytoją), nors egzistuoja nuomonių, kad kurstomieji veiksmai gali turėti poveikį tik vykdytojui ir padėjėjui (M. I. Kovaliovas)¹⁶⁹.

Kurstytojas visuomet veikia aktyviai: tai gali būti žodžiai arba raštu parašytas tekstas, kuriais kitas asmuo įkalbinėjamas daryti nusikalstamą veiką. Būdai, kuriais vykdytojas lenkiamas padaryti nusikaltimą neįtvirtinti baudžiamajame įstatyme ir yra įvairūs: pasiūlymas, įtikinimas, prašymas, papirkimas, grasinimas¹⁷⁰, smurtas, pažadai, apgaulė, piktnaudžiavimas valdžia, autoritetu ir t.t. Paprastai lenkimo būdai priklauso nuo kurstytojo ir kurstomojo charakterio savybių, tarpusavio santykių¹⁷¹. Rusijos baudžiamosios teisės specialistų nuomonės, kokiomis priemonėmis asmuo gali būti kurstomas, skiriasi. A. Žiriaevas mano, kad galimos kurstytojo priemonės yra užduotis arba pavedimas, įsakymo įvykdymas, fizinės prievartos ir grasinimų naudojimas, prašymo arba noro išreiškimas, patarimas. Tuo tarpu Šaikevičius nurodo šias galimybes: privertimą, įsakymą, įviliojimą, pavedimą, patarimą, prašymą, įtikinimą, pažadą bei „apdovanojimo“ ir „atlyginimo“ suteikimą, klaidą (įtikinimas kitkuo) arba pasinaudojimą jau neegzistuojančiu dalyku. M. I. Kovaliovas siūlo kurstytojo būdais laikyti papirkimą, prašymą, pavedimą, įtikinėjimą ir įkalbinėjimą, įsakymą, fizinę prievartą, apgavystę. Taip pat analizuojamas galimas prašymų, pasiūlymų, kurstytojo galimybė leidimu, sutikimu su panašiu, tačiau tik iš dalies įtraukimas į įtikinėjimą. P. F. Telnovas, sekdamas M. A. Šneideriu, į įtikinėjimą įtraukia prašymus, pasiūlymus, papirkimą, o prie privertimo priskiria įsakymą, grasinimą ir fizinę prievartą. V. S. Pochorovas veikimo būdais kurstytojo atveju laiko papirkimą, grasinimą, prašymus ir kt.¹⁷² Manome, kad galiojant šiandienei kurstytojo formuluotei Lietuvos baudžiamajame įstatyme, visi autoriai yra teisūs, kadangi kurstytojo būdai, naudojamos priemonės ar kiti poveikį darantys veiksmai – visi jie gali būti laikomi kurstomaisiais veiksmais, jeigu tik turėjo įtakos kitų asmenų pasiryžimui daryti nusikalstamą veiką. Teismų praktikoje konstatuojama, kad būdai, kuriais kitas asmuo lenkiamas padaryti nusikaltimą, asmens pripažinimui kurstytoju įtakos neturi¹⁷³.

Nepaisant to, kad galiojančiame LR BK nereglamentuojami kurstytojo būdai ir veiksmai, baudžiamosios teisės literatūroje daug diskutuojama apie galimybę baudžiamajame įstatyme įtvirtinti baigtinį kurstomųjų veikslių sąrašą. Rusijos Federacijos BK 33 straipsnio 4 dalyje reglamentuojama, kad kurstytoju pripažįstamas asmuo, palenkęs kitą asmenį link nusikaltimo padarymo įkalbėjimo, papirkimo, grasinimo ar kitais būdais. Taip Rusijos

¹⁶⁹Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. Москва : Юридическая литература, 1974. P. 91.

¹⁷⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-389/2007.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos baudžiamosios kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2004. P. 162.

¹⁷² Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 130.

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-24/2000 // Teismų praktika. 2000, Nr. 13.

Federacijos baudžiamajame įstatyme įtvirtintos pagrindinės, dažniausiai naudojamos kurstymo priemonės, tačiau sąrašas nėra baigtinis ir bet kuri kita jų taip pat gali būti pripažinta kurstomąja priemone. A. P. Kozlovas mano, kad išsamus kurstymo būdų sąrašas yra galimas. Jo nuomone kurstymo būdų sąrašas turi būti formalizuotas ir tiksliai apibrėžtas baudžiamajame įstatyme kaip yra padėjimo atveju. Autoriaus nuomone, palikti tiek laisvės teismams, kad jie savo nuožiūra spęstų, kurie iš atliktų veiksmų ar naudojamų būdų yra kurstomieji, o kurie ne, negalima. Visų pirma, A. P. Kozlovas pataria skirti įtikinimo ir prievartos būdus, nustatyti jų klasifikaciją. Autorius siūlo numatyti tris prievartos struktūros elementus: fizinės arba turtinės žalos sukėlimas, smurto ar turtinės žalos sukėlimo grėsmė, esant įsakymui, pasinaudojimui ar privedimui prie nusikaltimo atlikimo, A. P. Kozlovas mano, kad grasinimai ar žala yra antrame plane, t.y. užslėpti. Toliau, siekiant aiškumo ir nereikalingų sinonimų pašalinimą, autorius siūlo aptarti įtikinimo ir prievartos santykį su įsakymu, pavedimu, užduotimi, prašymu. Kiti kurstymo būdai, anot jo, neturi nepriklausomo pobūdžio ir yra kitų elementų kartojimasis. A. P. Kozlovas nesutinka su M. I. Kovalevo siūlymu kai kuriuose, nors ir retuose atvejuose apgavystę laikyti kurstymo būdu. Autorius mano, kad apgavystė nėra specifinis būdas ir save gali charakterizuoti tik savarankiškai¹⁷⁴. Manytume, kad kurstymo priemonės ir būdus išvardinti baudžiamajame įstatyme būtų pernelyg sudėtinga dėl šių veiksmų įvairiapusiškumo ir skirtingo poveikio kiekvienam konkrečiam asmeniui. Bandant tai padaryti, tikrai apkrautume kurstytojo veiklą reglamentuojančia teisės norma, kadangi joje turėtume numatyti labai daug kurstomųjų priemonių ir būdų. Įvairūs veiksmai konkrečioje situacijoje kiekvienam asmeniui gali turėti skirtingą poveikį, todėl apibrėžti ribas, kurie iš jų turėtų būti laikomi kurstymu, o kurie ne – pernelyg sudėtinga.

Svarbu aptarti kurstomųjų ir provokacinių veiksmų santykį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija yra konstatavusi, kad nusikaltimo provokacija yra artimas kurstymui, tačiau ne tapatus reiškinys. Nusikaltimo provokacija tai kurstymo padaryti nusikaltimą atmaina. Provokacija tai asmens lenkimas (kurstymas) padaryti nusikaltimą, tikslu vėliau susidoroti su juo, dėl kurstymo padarytos veikos, teisėsaugos institucijų pagalba, patraukiant sukurstyta asmenį baudžiamojon atsakomybėn už jo padarytą veiką¹⁷⁵. Pagal Operatyvinės veiklos įstatymo 6 str. 5 d. provokacija – tai spaudimas, aktyvus skatinimas ar kurstymas padaryti nusikalstamą veiką apribojant asmens veiksmų pasirinkimo laisvę, jei dėlto asmuo padaro ar kėsinaisi padaryti nusikalstamą veiką, kurios prieš tai neketino padaryti¹⁷⁶. Moralės požiūriu provokacija yra smerktinas elgesys, tačiau nei galiojantys baudžiamieji ir baudžiamojo proceso įstatymai nevartoja termino provokacija. Tuo pačiu jie nesieja su provokacija jokių skirtingų nuo kurstymo

¹⁷⁴ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 136-137.

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-52/2001.

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės Žinios. 2002, Nr. 65-2633.

padaryti nusikaltimą teisinių nusikaltimo padarymo padarinių nei asmeniui išprovokavusiam kaltininką, nei nusikaltimą padariusiam asmeniui. Galiojantis BK nenumato, kad provokacija būtų aplinkybe, šalinančia baudžiamąją atsakomybę asmeniui, dėl provokacijos padariusiam nusikaltimą. Sprendžiant atsakomybės už nusikalstamą veiką padarytą dėl provokacijos klausimus, vadovaujamosi baudžiamojo įstatymo nuostatomis dėl atsakomybės už kurstyamą padaryti nusikaltimą¹⁷⁷. Taigi toks kurstyimas nepašalina nei kurstytojo, nei demaskuoto asmens veikos pavojingumo ir baudžiamumo, todėl už įvykdytas nusikalstamas veikas atsako ir provokatorius, ir demaskuotas asmuo.

Kurstytojo kaltės forma yra tiesioginė tyčia. Kurstantis asmuo turi suvokti, kad jis lenkia kitą asmenį nusikalstamai veikai, supranta, kad tokie jo veiksmai turi tiesioginę ir lemiamą įtaką kito asmens apsisprendimui ir to nori. Vykdytojas savo ruožtu taip pat turi suprasti, kad jis priima ir sutinka įgyvendinti kurstytojo mintis¹⁷⁸. Jeigu sukurstomas nesuvokiantis savo veiksmų asmuo: nepakaltinamas, nesulaukęs atitinkamo amžiaus ir pan., kurstytojas atsako kaip netiesioginis vykdytojas¹⁷⁹. Grasinimas ir naudojamas smurtas nepašalina vykdytojo atsakomybės, nebent nustatomos būtinojo reikalingumo sąlygos¹⁸⁰.

Atsižvelgiant į kurstytojo veikos pavojingumą, tam tikrais atvejais kurstytojo veikla yra laikoma baigta nusikalstama veika ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę, pavyzdžiui kurstyimas diskriminuoti, fiziškai susidoroti ar smurtauti prieš žmonių grupę ar jai priklausantį asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, pasinaudojant visuomenės informavimo priemonėmis, žodžiu ar raštu (LR BK 170 straipsnis „Kurstyimas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“), taip pat baudžiama už teroro aktų ar kitų su terorizmu susijusių nusikaltimų kurstyimą, pasireiškiantį viešais pareiškimais žodžiu, raštu ar panaudojant visuomenės informavimo priemones (LR BK 250¹ straipsnis „Terorizmo kurstyimas“), taip pat vieši raginimai smurtu pažeisti LR suverenitetą (LR BK 170 straipsnis „Vieši raginimai smurtu pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą) bei asmens lenkimas vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas (LR BK 264 straipsnis „Lenkimas vartoti narkotines ir psichotropines medžiagas“).

Praktikoje kurstyimas kaip viena iš bendrininkų rūšių sutinkama rečiausiai. 2001 metais Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, galiojant 1961 m. BK, pripažino asmenis kurstytojais, kai byloje buvo nustatyta, kad nusikaltimo sumanytojas ir iniciatorius buvo Ž.V., kuris aktyviais veiksmais, sukeldamas A.S. sąmoningą norą padaryti bendrą nusikaltimą, palenkė jį apiplėšti nukentėjusįjį A.Ž., o A.S., palenktas Ž.V., sumanytą nusikaltimą realizavo – užpuolė

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-52/2001.

¹⁷⁸ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 98.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 162.

¹⁸⁰ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 98.

nukentėjusį ir, pavartodamas smurtą, užvaldė jo pinigus¹⁸¹, taip pat kurstytoju pripažintas L.T., kuris sukurstė P.K. susitarus su A.K. ir J.I. nužudyti D.K. ir pagrobti jo tėvų automobilį - tokie L.T. veiksmai įvertinti kaip kurstymas padaryti nusikaltimą, nes byloje nėra jokių duomenų, kad iki L.T. pasiūlymo kiti nuteistieji jau buvo sumanę padaryti šį nusikaltimą¹⁸². Galiojant 1961 m. BK asmenį buvo galima pripažinti kurstytoju ir nesant bendrininkų susitarimo daryti nusikalstamą veiką kaip, pavyzdžiui, vienoje iš kasacinių bylų T.J. buvo pripažintas kurstytoju, kadangi jis pokalbio metu pasiūlė ir įtikino S. R. ir P. B., panaudojant fizinį smurtą prieš O. G., užvaldyti svetimą turtą - dideles užsienio valiutos sumas, kurias dažnai pastarasis gabendavo. Po to sekančią dieną, kurstydamas apiplėšti, nuvedė ir parodė S. R. ir P. B. nukentėjusiajam priklausančią juvelyrinę. Nors T.J. teigė, kad jis nieko nelenkė daryti nusikaltimą, o tik išgertuvių metu pasakojo apie turtingą žmogų, jo apiplėšti nesiūlė ir kalbėjo apie šį žmogų visai kitais tikslais. Šioje byloje vykdytojai neleido T.J. aiškiai suprasti, kad sutinka daryti nusikaltimą, apie jo rengimą ir darymą nepranešė, tačiau teismas pripažino, kad tai veikos kvalifikacijai reikšmės neturi¹⁸³. Kaip matome, teismų praktikoje konkretūs įvykdyti kurstomieji veiksmai aprašomi aptakiai, jų nekonkretizuojant, o dėmesys kreipiamas į kurstomųjų veikslių rezultata – t.y. nusikalstamos veikos įvykdymą. Juk neįvykdžius ar nebandžius įvykdyti nusikalstamos veikos, nebus ir kurstymo. Tiesiogiai kurstomieji veiksmai įvardinti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinėje byloje Nr. 2K-24/2000, kur nurodyta, kad V. K., vaišindama T. K. alkoholiniais gėrimais, prašė jį apvogti A. V. sodybą. T. K. iš pradžių nenorėjo to daryti, tačiau vėliau, paveiktas prašymų ir alkoholio, sutiko tai padaryti. Šioje byloje V.K. pripažinta kalta už nusikalstamos veikos įvykdymą, kadangi sukursčiusi T.K., ėjo kartu vogti, atlikdama ir vykdytojos vaidmenį, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad nutartyje Lietuvos Aukščiausias Teismas konkrečiai išvardino veiksmus, kurių atlikimas laikomas kurstymu.

2.5. Padėjėjas: baudžiamasis teisinis vertinimas ir kylančios problemos

Pagrindinis padėjėjo vaidmuo yra suprantamas kaip pagalbos kitų daromoje veikloje suteikimas. Pagalba – tai veikslių, kurie supaprastina ir palengvina kitų asmenų atliekamų veikslių padarymą, atlikimas.¹⁸⁴ Padėjimo būdai gali būti labai įvairūs, nepaisant to, jie tiksliai apibrėžti baudžiamuosiuose įstatymuose. Padėjėju, remiantis LR BK 24 straipsnio 6 dalimi, laikomas asmuo, padėjęs daryti nusikalstamą veiką duodamas patarimus, nurodymus, teikdamas

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-1058/2001.

¹⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-127/2001.

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-56/1999 // Teismų praktika. 1999, Nr. 11.

¹⁸⁴ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 146.

priemonės arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlį, nusikalstamos veikos darymu įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, taip pat asmuo iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus. Matyti, kad BK pakankamai išsamiai reglamentuojami padėjimo būdai ir formos.

Padėjėjo ypatumas yra tas, kad jis prie kitų bendrininkų prisideda savo veikla, kai nusikalstamas sumanymas jau yra gimęs. Jis neatlieka veiksmų, numatytų BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje. Padėjėjo veikla padidina bei palengvina kitiems bendrininkams galimybę iki galo, taip kaip suplanuota įvykdyti nusikalstamą sumanymą. Padėjėjas dažniausiai gelbsti vykdytojui ir organizatoriui, tačiau jo pagalbos neretai prireikia ir kurstytojui. Pabrėžtina, kad padėjėjas visuomet padeda konkrečioje nusikalstamoje veikoje¹⁸⁵. Teismų praktikoje akcentuojama, kad pagalba visada teikiama konkrečiam bendrininkui arba visiems bendrininkams ir nukreipta į konkrečios nusikalstamos veikos padarymą. Taip padėjėjo veiksmai prisideda prie bendros veiklos priežastinio ryšio su nusikalstamais padariniais¹⁸⁶.

Paprastai padėjėjas pats imasi aktyvių veiksmų, tačiau galimas padėjimas ir neveikimu, kai padėjėjas turi specialią teisinę pareigą, tačiau jos sąmoningai nevykdo. Kaip pavyzdį galėtume pateikti apsaugos darbuotojo ar sargo pareigą saugoti tam tikrą teritoriją ir padėjimą bendrininkams neatliekant savo pareigų, t.y. specialiai tinkamai nesaugant tam tikros teritorijos. Klaipėdos apygardos teismas pripažino asmenį padėjusį pasikėsinti pagrobtį benzina, todėl, kad jis iš anksto pažadėjo nesaugoti krovinio ir netrukdyti įvykdyti vagystę, nors tokią pareigą kaip mobilios grupės budėtojas turėjo¹⁸⁷. Bet kokiu atveju padėjimas galimas tik tiesiogine tyčia. Kiekvienas bendrininkas turi suvokti, kad jis dalyvauja bendrai su kitais asmenimis jam inkriminuoto nusikaltimo padaryme. Tai reiškia, kad padėjėju pripažįstamas tas asmuo, kuris savo veiksmais padėjo įgyvendinti nusikalstamą veiką ir tą suvokė bei norėjo nusikalstamos veikos padarinių kilimo.

Baudžiamosios teisės teorijoje padėjimo būdai yra skirstomi į intelektualųjį ir fizinį. Intelektualus padėjimas siejamas su sąmonės veikla ir yra tuomet, kai padėjėjas duoda patarimus, nurodymus, žada paslėpti nusikaltėlį, nusikalstamos veikos darymo įrankius ir priemones, šios veikos pėdsakus ar realizuoti nusikalstamos veikos metu įgytus ir pagamintus daiktus. Patarimų davimą, anot M. I. Kovalevo reikėtų suprasti kaip paaiškinimą, kuris padeda geriau ar saugiau pasiruošti nusikalstamos veikos vykdymui. T.y. tikslingi patarimai, kada, kur, kaip ir per kiek laiko yra tikslingiau ir saugiau atlikti atitinkamus nusikalstamus veiksmus. Apibendrintai, t.y. bet

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 163.

¹⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla 2K-103/2008, Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-375/2006.

¹⁸⁷ Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-12-417/2005.

kokia informacija, ar rekomendacija, kuri padeda įsisąmoninti pagrindinius ir fakultatyvinius nusikalstamos veikos struktūros elementus¹⁸⁸. Duodamas patarimus ar nurodymus dėl konkretaus nusikaltimo padarymo, padėjėjas suteikia bendrininkams intelektualią pagalbą, sudarančią realias galimybes veikti kitiems bendrininkams ir šiais veiksmais prisideda prie bendros veiklos priešastinio ryšio su nusikalstamais padariniais, tų padarinių siekdamas¹⁸⁹.

Pastebėtina susiformavusi ydinga teismų praktika, kuomet nekonkretizuojama, kuris padėjėjo veiksmas priskiriamas konkrečiam padėjimo būdai, o tiesiog išvardijami būdai, įtvirtinti LR BK ir greta jų – konkrečiai toje nusikalstamoje veikoje atlikti padėjėjo veiksmai. Pavyzdžiui, nekonkretizuojama, ar asmuo padėjo duodamas patarimus, ar nurodymus. Nuosprendyje paprastai šie du būdai rašomi bendrai kaip patarimų ir nurodymų davimas¹⁹⁰. Paprastai formuluojama, kad asmuo bendrininkaudamas su kitu asmeniu kaip padėjėjas (duodamas patarimus, teikdamas priemones, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltimo darymo įrankius bei pagrobtą daiktą, taip pat iš anksto pažadėjęs realizuoti pagrobtą daiktą) padėjo daryti nusikalstamą veiką, o vėliau aprašomas kiekvienas padėjėjo atliktas veiksmas, nepriskiriant jo prie konkretaus išvardinto padėjimo būdo¹⁹¹. Dažnai nuosprendyje pasisakoma, kas yra laikoma padėjimu pagal LR BK 24 straipsnio 6 dalį, po to išvardinant padėjėjo įvykdytus veiksmus, tačiau jų nesusiejant su konkrečiais minėtame straipsnyje išvardintais padėjimo būdais. Tokia praktika laikytina ydinga ir keistina, siekiant sąvokų apibrėžtumo bendrininkų rūšių nustatyme ir jų atribojime bei teisingo veikos kvalifikavimo. Pavyzdine laikytina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinėje byloje Nr. 2K-422/1999 priimta nutartis, kurioje tiesiogiai nurodyta, kad netikrų dolerių pirkėjo suradimas ir suvedimas su pardavėju atitinka LR BK 18 str. 6 d. numatytą padėjėjo požymį - „nurodymų ir patarimų davimas“, taip priskiriant konkrečius veiksmus atitinkam padėjimo būdai.

Nors paprastai teismų praktikoje konkretūs veiksmai nepriskiriami vienam iš padėjimo būdų, kaip patarimų davimą galėtume išskirti paaiškinimus, kaip išvengti pareigūnų¹⁹², koku laiku geriau važiuoti per pasienio postą¹⁹³, informaciją apie turtingus klientus ir jų turtinę padėtį bei asmeninius santykius¹⁹⁴, kuriuo keliu važiuoti¹⁹⁵, kaip galima užvaldyti turtą¹⁹⁶, kur ir kaip lengviau pereiti valstybės sieną¹⁹⁷, kaip apgaulės būdu patekti į butą¹⁹⁸. Tuo tarpu nurodymas

¹⁸⁸ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 155-156.

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-26/2007.

¹⁹⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-25/2008.

¹⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-130/2007.

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-346/2008.

¹⁹³ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-25/2008.

¹⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-26/2007.

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-22/2007; Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-22-493/2008.

¹⁹⁶ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-176/2006.

¹⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-127/2004.

lyginant jį su patarimu turi didesnę įtaką ir spaudimo galią asmens sąmonei. Atsižvelgiant į stipresnį valios veikimą, nurodymu turėtų būti laikytinas paaiškinimas, kad įmonės kasoje veikia tik vietinė signalizacija¹⁹⁹, bendrovės patalpų išsidėstymo išaiškinimas²⁰⁰, paaiškinimas, kaip patekti į bendrovės kasą²⁰¹, nurodydamas iš kur galima gauti sprogstamųjų medžiagų bei įtaisų²⁰², informacijos teikimas apie degalinės saugos sistemą, joje atliekamo inkasavimo laiką²⁰³, konkretaus buto nurodymas²⁰⁴ ir t.t. Pastebėtina, kad tas pats veiksmas gali būti vertinamas skirtingai: kaip patarimų arba nurodymų davimas, atsižvelgiant į konkrečios nusikalstamos veikos aplinkybes. Pavyzdžiui, pasakymas, kuriuo keliu važiuoti, koku automobiliu, informacijos apie signalizacijos veikimą suteikimas gali būti suprantamas ir kaip patarimų, ir kaip nurodymų davimas, priklausomai nuo jo privalomumo pobūdžio kitiems bendrininkams konkretaus nusikalstamo veiksmo metu²⁰⁵.

Informacijos suteikimas kaip vienas iš galimų padėjimo būdų yra problematiškas, norint šią veiką priskirti konkrečiam LR BK nurodytam padėjimo būdai. Visų pirma, baudžiamosios teisės doktrinoje norima atriboti informacijos ir patarimų davimą kaip du atskirus ir savarankiškus veiksmus. Laikoma, kad informacijos suteikimas apie kokius nors duomenis nėra patarimas. Pastarasis labiau tarnauja kaip pasiūlymas, slaptas nurodymas, padedantis supaprastinti nusikaltimo atlikimą jo įvykdymo vietoje ir metu. Pavyzdžiui, asmuo informuoja kitą asmenį, kad rytoj pinigai gamyklai bus tiekiami grynaisiais, pagyvenęs sergantis asmuo bus vienas, kad sandėlio vadovas užmiršo įjungti signalizaciją, užrakinti sandėlio duris – visa tai bus pripažįstama kaip informacijos suteikimas, kadangi tai tik duomenys, o ne patarimai ar siūlymai, kaip ir kada atlikti nusikalstamą veiką²⁰⁶. Remiantis šiuo požiūriu, aukščiau minėtas informacijos suteikimas apie turtingus klientus turėtų būti laikytini ne patarimų davimu, bet informacijos suteikimu. Baudžiamosios teisės teorijoje išskiriami informacijos bruožai, kuriems visiems esant informacijos suteikimas gal būti pripažįstamas padėjimu įvykdyti nusikalstamą veiką. Visų pirma, informacijos suteikimas turi palengvinti nusikalstamos veikos padarymą²⁰⁷. Kita keliama sąlyga, siekiant informacijos suteikimą pripažinti padėjimu, yra išankstinis informacijos rinkimas apie konkretų subjektą konkrečiai nusikalstamai veikai. Trečioji sąlyga, t.y. informatoriaus žinojimas apie planuojamą ar jau vykdomą nusikalstamą veiką ir jo supratimas, kad savo

---

¹⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-137/2004.

¹⁹⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-54/2008.

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-220/2008.

²⁰¹ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-54/2008.

²⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-162/2005.

²⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-223/2004.

²⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-137/2004.

²⁰⁵ Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2-113/2007, Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-22-493/2008.

²⁰⁶ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 154-155.

²⁰⁷ Ten pat, P. 153.

veiksmis jis prisideda prie sėkmingo tokios veikos įvykdymo. M. I. Kovalevas informacijos suteikimą apibūdina kaip tyčinį duomenų perdavimą asmeniui, pasiruošusiam nusikalstamos veikos vykdymui, neturint asmeninio intereso bei įtakos kito asmens sąmonei²⁰⁸. Paprastai padėjimu laikoma specifinės, specialių žinių reikalaujančios informacijos suteikimas, tikslingai nukreiptas lengvesniam nusikalstamos veikos padarymui. Teismų praktikoje asmuo pripažintas padėjėju, todėl, kad dirbdamas draudimo srityje, būdamas draudimo tarpininku, informavo atitinkamą asmenį apie draudimo bendrovių veiklą bei būdus, kuriais galima ir koku būdu geriau apgauti draudimo bendroves, gaunant draudimo išmokas už nebūtus draudiminiuosius įvykius (užvaldyti svetimą turta)²⁰⁹. Atsižvelgiant į doktrinoje įtvirtintus patarimų ir informacijos suteikimo skirtumus bei ydingos teismų praktikos taisyką, nepriskiriant konkrečių veiksmų atitinkamam padėjimo būdui, atsiranda būtinybė į padėjėjo sampratą įtraukti dar vieną padėjimo būdą, t.y. informacijos suteikimą. Tokiu atveju, LR BK 24 straipsnio 6 dalis turėtų būti papildoma nuostata, kad padėjėju laikomas ir toks asmuo, kuris sąmoningai ir tikslingai suteikė informaciją, sudarančią galimybę įvykdyti nusikalstamą veiką.

Atsižvelgiant į tai, kad įstatyme nustatytos konkrečios veikos, kurios laikytinos padėjimu, Rusijos baudžiamosios teisės mokslininkai siūlo plėsti intelektualaus padėjimo sampratą. M. I. Kovalevas mano, kad tikslinga būtų įtraukti tokius padėjėjo veiksmus kaip iš anksto duotą pažadą neinformuoti apie nusikaltimą teisėsaugos, valdžios institucijų ar nesikišti į nusikalstamą veiką. Prieštaraudamas tokiam siūlymui, A. P. Kozlovas nurodo, kad šių veiksmų įtraukti negalima vien dėlto, kad jie nepriskirtini padėjimui. Jais nei palengvinama, nei supaprastinama kitų asmenų daroma veika. Neinformavimo ir nuolaidžiavimo veikos nėra pripažįstamos padėjimu²¹⁰. Šią situaciją galima vertinti dvejopai: sutikti su M. I. Kovalevo siūlymu arba pritarti A. P. Kozlovo kontrargumentams. Nors įprastai neinformavimo ir nuolaidžiavimo veikos nėra pripažįstamos padėjimu, tačiau galimi atvejai, kai tokios veikos gali sustiprinti kitų asmenų pasiryžimą atlikti nusikalstamus veiksmus. Asmenys, žinodami, kad tinkamu laiku operatyviai nebus sureaguota į jų daromą nusikalstamą veiką, bus užtikrinti, kad veiką pabaigs ir spės paslėpti nusikalstamos veikos darymo pėdsakus. Manytina, kad tam tikrose situacijose tokie pažadai gali turėti įtakos nusikalstamos veikos atlikimui ir turėtų būti pripažįstami padėjimu. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nepranešimas apie daromą ar padarytą nusikalstamą veiką LR BK numatytas kaip atskira nusikalstama veika 238 straipsnyje. Nepaisant to, svarstyti apie tokių veiksmų įtraukimą į padėjimo sampratą verta. Taip pat M. I. Kovalevas siūlo intelektualia pagalba laikyti pritarimą nusikalstamos veikos atlikimui. Manytina, kad šiam teikimui pritarti nereikėtų. Pritarimas nelaikytinas tikra, tiesiogine pagalba, kadangi vien

²⁰⁸ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 154-155.

²⁰⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1N-12/2007.

²¹⁰ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 148.

pritarimas nepaveikia ir neįtakoja kitų bendrininkų sąmonės, veiksmų bei funkcijų taip, kad tai sustiprintų jų pasiryžimą atlikti tam tikrus nusikalstamus veiksmus²¹¹. Pažymėtina, kad pritarimas nelaikytinas ir kurstymu. Galime daryti išvadą, kad tai yra bendro pobūdžio pasakymas, prilyginamas nuomonės išreiškimui. Be to, Rusijos baudžiamosios teisės specialistai, tame tarpe ir F. Telnovas, į padėjimą siūlo įtraukti ir tokius atvejus, kai asmuo atsisako dalyvauti bendrininkų grupės, organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo veikloje, tačiau vietoj savęs ieško kito asmens. Dauguma specialistų nesutinka su tokiu siūlymu, kadangi asmens įkalbinėjimas dalyvauti nusikalstamoje veikloje yra laikomas kurstymu²¹².

Baudžiamosios teisės literatūroje laikoma, kad išankstinis pažadėjimas paslėpti nusikaltėlių, įrankius, priemones, veikos pėdsakus, nusikalstamu būdu įgytus daiktus, realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus – tai intelektualią pagalbą. Skiriami trys išankstinio pažadėjimo požymiai. Pirmasis jų, asmens, kuris žada paslėpti nusikaltėlių, priemones, įrankius ar daiktus, galimybė pasiekti šiuos daiktus. Antrasis požymis yra asmens pažadėjimas iš anksto, t.y. iki nusikalstamos veikos pradžios. Trečia, asmuo turi žinoti apie besiruošiantį atlikti nusikalstamą veiką asmenį²¹³. Teismų praktikoje išankstiniu pažadėjimu paslėpti laikomas sutikimas iki tam tikro laiko sutartyje vietoje laikyti, pavyzdžiui, pagrobtą automobilį, chemikalus, arklį ir pan.²¹⁴ Svarbu atkreipti dėmesį į du iš pažiūros panašius veiksmus: į iš anksto pažadėtą padėjimą, t.y. išankstinis pažadėjimas paslėpti nusikaltėlių, nusikalstamos veikos darymo įrankius ir priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamos veikos būdu įgytus daiktus, realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus ir nepažadėtą nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimą, nusikalstamos veikos metu įgytų daiktų realizavimą. Pastarosios veikos atlikimas laikomas savarankiška nusikalstama veika, įtvirtinta LR BK 237 ir 189 straipsniuose. Ši veika neįeina nei į padėjimą, nei į bendrininkavimo sampratą. Asmens, prisidėjusio prie nusikalstamos veikos įvykdymo, veiksmai neturi priežastinio ryšio su bendrininkų daroma veika ir jos pasekmėmis. Išoriškai išankstinis pasižadėjimas padėti ir nepažadėtas slėpimas panašios veikos, tačiau įtakos bendrininkų sąmonei atžvilgiu šios veikos skiriasi. Esminis jų skirtumas – išankstinis pažadėjimas, kuris bendrininkams suteikia viltį, kad veika bus baigta tinkamai. Asmuo, iš anksto nepažadėjęs, tačiau paslėpęs nusikalstamos veikos pėdsakus, veiką padariusį asmenį ar realizavęs nusikalstamos veikos metu įgytus daiktus, nedaro jokios įtakos kitų asmenų sąmonei. Jeigu asmuo pažadėjo atlikti tokius veiksmus iš anksto, tai jau turi didelę reikšmę kitiems asmenims planuojant ir apgalvojant nusikalstamos veikos įvykdymą. Be to, pažadėta pagalba laiko atžvilgiu yra ankstesnė už nusikalstamos veikos

²¹¹ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 148.

²¹² Ten pat, Р. 148-149.

²¹³ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 159-160.

²¹⁴ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-00388-491/2007; Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-132-50/2006, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-130/2007.

atlikimą, o nepažadėta pagalba suteikiama po nusikalstamos veikos įvykdymo²¹⁵. Atrodytų, kad problemų, siekiant atriboti šias dvi veikas, neturėtų kilti, kadangi jų vykdymo tikslas, poveikis bei reikšmė kitų asmenų vykdomai nusikalstamai veikai ir atlikimo laikas akivaizdžiai skiriasi. Atkreiptinas dėmesys į situaciją, kuomet asmuo padeda kitiems asmenims įgyvendinti nusikalstamą veiką iš anksto nepažadėdamas paslėpti nusikaltėlių, nusikalstamos veikos darymo įrankius ir priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamos veikos būdu įgytus daiktus, realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus, tačiau tai padaro antrą ar trečią kartą tiems paties asmenims. Po šiuo kelis kartus iš eilės pasikartojančiu slėpimu slypi asmenų, kuriems padedama, viltis ir tikėjimas, kad asmuo, kartą jiems padėjęs, nors to iš anksto ir nežadėdamas, tikėtina vėl padės. Jeigu nusikalstamą veiką darantys asmenys žino, kad yra asmenys, kurie po nusikalstamos veikos padarymo jiems padės paslėpti nusikalstamos veikos pėdsakus ar parduos jos metu įgytą turtą, tai sustiprina jų pasiryžimą įgyvendinti nusikalstamą sumanymą. Tokiu atveju kyla klausimas, ar pasikartojantį, nors nepažadėtą, padėjimą turėtume laikyti prisidėjimu prie nusikaltimo, ar tai turėtų būti vertinama kaip padėjimas ir asmens dalyvavimas bendroje nusikalstamoje veikoje. Tam, kad asmenį galėtume pripažinti padėjėju, turime nustatyti visus bendrininkavimo požymius: dviejų ar daugiau asmenų tarpusavio susitarimas, bendras veikimas tyčia, asmenų pakaltinamumas ir LR BK nustatyto amžiaus turėjimas. Lietuvos baudžiamojoje teisėje susitarimui didelių reikalavimų nekeliama: jis gali būti tiek išsamus, tiek visiškai primityvus, išreikštas žodžiu, raštu arba konkludentiniais veiksmais. Pritartina V. Piesliako nuomonei, kad bendrininkais Lietuvos baudžiamojoje teisėje turi būti pripažįstami ir jei vienas asmuo nuolat įgyja iš vykdytojo nusikalstamu būdu gauto turto, ir nors vykdytojas prieš darydamas eilinį nusikaltimą nesitaria su šiuo asmeniu, jis žino, kad nekils problemų norint paslėpti ar realizuoti įgytą turtą. Tik tokiu atveju, jeigu tokio susitarimo nėra, o paslauga vienkartinė, tokį turtą įgijęs asmuo pripažįstamas prisidėjusiu prie nusikalstamos veikos ir atsako pagal LR BK 189 straipsnį, bet ne už vagystę, kaip bendrininkas²¹⁶. A. P. Kozlovas siūlo baudžiamuosiuose įstatymuose išsamiau įvardinti padėjimu laikomus veiksmus, įtraukiant ir tai, kad padėjėju pripažįstamas asmuo, kuris reguliariai, po antro nepažadėto slėpimo atlieka analogiškus veiksmus²¹⁷. Nors analizuotoje teismų praktikoje tokio atveju nesutikome, manytume, kad LR BK dėl šio aspekto koreguotinas neturėtų būti, kadangi išankstiniam kelių asmenų susitarimui veikti bendrai nekeliant formalių reikalavimų, Lietuvos baudžiamojoje teisėje nuolatinis, pastovus padėjimas kitiems asmenims po nusikalstamos veikos įvykdymo turėtų būti pripažįstamas susitarimu, o padedantis asmuo – nusikalstamos veikos padėjėju.

²¹⁵ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 150.

²¹⁶ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 121.

²¹⁷ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. Р. 150-152.

Padėjėjas, teikdamas priemones arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, slėpdamas nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, veikos pėdsakus – teikia fizinę pagalbą²¹⁸. Nusikaltimo padarymo priemonės ir įrankiai – tai materialūs daiktai, kuriems nusikalstamą veiką darantis asmuo suteikia specifinę paskirtį. Priemonėmis laikomi daiktai, kurie darant nusikalstamą veiką tiesiogiai kėsinišosi objekto neveikia, nežaloja, tačiau sudaromos sąlygos, būtinos nusikalstamos veikos padarymui ir palengvinimui (transporto, ryšio priemonės, medicinos, fizikos, chemijos, kompiuterijos, teisės žinios). Tuo tarpu įrankiais darant nusikalstamą veiką tiesiogiai kėsinama šį nusikaltimo objektą (tai gali būti šaunamieji ginklai, cheminės medžiagos, įvairūs įrankiai)²¹⁹. Priemonių bei įrankių teikimas gali būti pagrobtų kasos seifo²²⁰, buto²²¹ ar kitų patalpų raktų perdavimas, nuotraukų²²², tikslų anketinių duomenų²²³, tikros asmens tapatybės kortelės perdavimas²²⁴, automobilio variavimas²²⁵, vežant nusikaltimo vykdytoją prieš ir po nusikaltimo²²⁶, laužtuvo²²⁷, ginklo, peilio suteikimas, transporto priemonės parūpinimas²²⁸, specialiai sudarytos sąlygos nesilaikyti nustatytos tvarkos ar teisės akto²²⁹.

Tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek ir teismų praktikoje pasigendama išsamios kliūčių šalinimo kaip vieno iš padėjimo būdų analizės. Nei baudžiamosios teisės mokslininkai, nei praktikai nedetalizuoja šio veiksmo, kliūčių šalinimą paaiškindami kaip barjerų įveikimą ir pašalinimą. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodis „pašalinti“ aiškinamas kaip padaryti, kad nebebūtų²³⁰. Taigi kliūčių šalinimas turėtų būti aiškinamas ir suprantamas, kaip barjerų, trukdančių sėkmingam nusikalstamos veikos padarymui neutralizavimas, jų panaikinimas. Išankstinis pasižadėjimas nesaugoti krovinio²³¹, išjungti signalizaciją, elektrą, nuvilioti apsaugos darbuotoją, šunis, atviliojimas nukentėjusiojo iš anksto sutartą vietą, nukentėjusiojo išviliojimas²³²,

²¹⁸Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2004. P. 163.

²¹⁹Ten pat, P. 133.

²²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-220/2008.

²²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-668/2003.

²²² Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-226-64/2008.

²²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-465/2007; Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-217-135/2008.

²²⁴ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-375/2006; Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-226-64/2008.

²²⁵ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-256/2006; Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-24-81/2005; Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-00388-491/2007.

²²⁶ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-24-81/2005.

²²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-668/2003.

²²⁸ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-380/2007.

²²⁹ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-72/2007, 1A-192/2006, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-629/2005, Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-137-462/2007.

²³⁰ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas // <http://www.autoinfa.lt/webdic/>; prisijungimo laikas: 2008-12-15.

²³¹ Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A – 12-417 /2005.

²³² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K-677/2002 // Teismų praktika. 2003, Nr. 18.

praleidimas pro mutinę be patikrinimo²³³, iš paskos važiuojančio asmens, atlikusio nusikalstamą veiką, informavimas apie kelyje esančius pareigūnus telefonu²³⁴ - teismų praktikoje laikomas kliūčių šalinimu.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad kliūčių šalinimas skiriasi nuo priemonių ir įrankių suteikimo. Kliūčių šalinimas reikalingas tam, kad visi barjerai, su kuriais susiduria asmuo, darantis nusikalstamą veiką, būtų įveikti ir pašalinti. Tuo tarpu įrankių ir priemonių suteikimas – tai faktoriai, kurie reikalingi efektyvesniam nusikalstamos veikos įvykdymui. Be to, įrankiai ir priemonės tiesiogiai dalyvauja vykdant nusikalstamą veiką, paprastai palieka nusikalstamos veikos pėdsakus, reikalingus siekiant išaiškinti nusikalstamą veiką padariusius asmenis bei veikos aplinkybes. Atribojant priemonių suteikimą nuo kliūčių šalinimo taipogi pastebima susiformavusi ydinga teismų praktika. Nuosprendžiuose formuluojama, kad asmuo, teikdamas priemones ir šalindamas kliūtis nusikaltimo padarymui, padėjo asmeniui padaryti nusikalstamą veiką, vėliau, nekonkretizuojant kurie iš veiksmų yra priemonių teikimas, o kurie kliūčių šalinimas – tiesiog išvardijami padėjėjo padaryti veiksmai²³⁵. Doktrinoje atribojami vienas nuo kito padėjimo būdai teisminėje praktikoje rašomi bendrai, neišskiriant kiekvieno iš jų atskirai.

Bendrininkų pridengimas ir saugojimas²³⁶ – padėjėjų veika, kuri pasireiškia saugant ir stebint aplinką, kad nebūtų sutrukdyta galimybė padaryti nusikalstamą veiką, užtikrinant nusikalstamos veikos darymo saugumą, dairantis ir sekant, ar neatvažiuoja policija bei kiti galintys pranešti apie daromą veiką arba ją nutraukti asmenys. Tai itin populiariu automobilių ir jų dalių vagysčių atvejais²³⁷. Paprastai du asmenys veikdami bendrai kėsinaisi į svetimą turtą, vienam jų saugant, o kitam bandant pagrobti daiktą, tačiau savo veikos nebaigia dėl nuo jų valios nepriklausančių aplinkybių. Tokiu atveju vieno jų veika kvalifikuotina pagal LR BK 22 str. 1 d. ir 178 str. 1 d., kito – pagal BK 24 str. 6 d. 22 str. 1 d. 178 str. 1 d.²³⁸. Neretai tokiais atvejais praktikoje kaltinimas šiems asmenims pateikiamas pagal LR BK 22 str. 1 d., 25 str. 2 d. ir 178 str. 1 d., neišskiriant bendrininkavimo ir bendrininkų rūšių, taip ignoruojant padėjėjo vaidmenį, abu asmenis pripažįstant vykdytojais (LR BK 25 str. 2 d. galima tik tokiu atveju, jeigu nusikalstamoje veikoje veikia bent du vykdytojai). Neanalizuojant kiekvieno asmens atliktų veiksmų pavojingumo ir pobūdžio, indėlio bendrininkų veikoje, pažeidžiamos bausmių skyrimo taisyklės ir sutrikdomas tinkamas baudžiamosios atsakomybės taikymas.

²³³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K-P-549/2007 // Teismų praktika. 2008, Nr. 28.

²³⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K-51/2007.

²³⁵ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla. Nr. 1A-120-511/2008, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K- 113/2004.

²³⁶ Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-105-557/2005; Vilniaus m. 1 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1087-654/2008; Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A- 450-60-08; 1-134-348-05.

²³⁷ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-77-350/2008, Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-101-332/2008, 1A-291-354/2006.

²³⁸ Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1087-654/2008.

III. BENDRININKŲ RŪŠIŲ ATRIBOJIMO PROBLEMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

3.1. Vykdytojo ir padėjėjo atriboavimo pagrindai bei kylantios problemos

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad nustatyti, kuris iš bendrininkų yra vykdytojas, o kuris padėjėjas paprasta:

1) vykdytojas tiesiogiai pats arba pasitelkęs nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius LR BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti, atlieka veiksmus, numatytus LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, taip realizuodamas visus arba dalį nusikalstamos veikos sudėties objektyviųjų požymių. Tuo tarpu padėjėjas tiesiogiai į baudžiamųjų įstatymų saugomus gėrius ir vertybes nesikėsina;

2) vykdytojas įgyvendina nusikalstamą sumanymą, kuris sukelia nusikalstamos veikos pasekmes, o padėjėjas savo veiksmais supaprastina ir palengvina sėkmingą kitų asmenų atliekamų veiksmų padarymą;

Nepaisant išvardintų skirtumų, atriboti vykdytoją nuo padėjėjo kartais būna labai sunku. Problema atsiranda tuomet, kai padėjėjas savo veiksmus atlieka nusikaltimo vietoje arba labai arti jos, tuo pačiu metu kaip ir vykdytojas²³⁹. Tokiose situacijose, kai dalis bendrininkų tiesiogiai įvykdo nusikalstamos veikos sudėties požymius arba atlieka kitus veiksmus nusikalstamos veikos darymo metu ir vietoje, o kiti padeda jiems ir kyla problemų, siekiant atriboti, kurie iš dalyvių yra vykdytojai, o kurie padėjėjai. Teismų praktikoje ne kartą susidurta su minėtomis situacijomis, tačiau teismai ne visuomet teisingai ir netgi prieštaringai jas vertina.

Klausimų, siekiant atriboti vykdytojo ir padėjėjo atliekamus veiksmus, kyla nusikalstamosiose veikose, kurių sudėtyse įtvirtinti alternatyviai atliekami veiksmai. Pavyzdžiui, kad asmuo būtų pripažintas vykdytoju išžaginimo ir seksualinio prievartavimo byloje, jam užtenka atlikti bent vieną iš LR BK 149 ir 150 straipsniuose išvardintų veiksmų: lytiškai santykiuoti arba tenkinti lytinę aistrą su žmogumi prieš kito asmens valią, naudoti fizinį smurtą arba grasinti tuoj pat jį panaudoti, kitaip atimti galimybę priešintis ar pasinaudoti bejėgiška nukentėjusio asmens būkle. Tuo tarpu padėjėju šiose bylose asmuo gali būti pripažintas tik tokiu atveju, jeigu neatliko veiksmų, numatytų BK 149 ir 150 straipsnių dispozicijose, tačiau padėjo bendrininkams, imdamasis BK 24 straipsnio 6 dalyje numatytų veiksmų. Į šių nusikalstamų

²³⁹ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008. P. 100.

veikų bendrininkų rūšių atribojimo problematiką dėmesį atkreipė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas kasacinį skundą byloje, kurioje E. M. ir Ž. B. nuteisti už tai, kad padėjo T. P. tenkinti lytinę aistrą oraliniu būdu su mažamete N. K. prieš jos valią. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad įstatymas nereikalauja, kad visi bendravykdytojai pilnai realizuotų BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje aprašytą pavojingos veikos požymį. Bendravykdytojai gali būti pasidaliję vaidmenimis ir padaryti tik dalį BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje numatytos nusikalstamos veikos. Taip pat pabrėžė, kad lytinės aistros tenkinimo būdą ar aplinkybes charakterizuojantys požymiai baudžiamajame įstatyme išvardyti kaip alternatyvūs, todėl asmenį pripažįstant seksualinio prievartavimo vykdytoju pakanka, kad jis atliktų bent vieną iš BK 150 straipsnio dispozicijoje įvardytų alternatyvių veiksmų. E. M. ir Ž. B., nors ir netenkino lytinės aistros, tačiau atliko vieną iš BK 150 straipsnio dispozicijoje įvardytų alternatyvių veiksmų – panaudojo fizinį smurtą, siekdami palaužti nukentėjusiosios pasipriešinimą, todėl jų veika turėtų būti kvalifikuojama kaip bendravykdytojų, bet ne kaip padėjėjų. Tuo tarpu padėjėju šiose bylose asmuo gali būti pripažįstamas tik tokiu atveju, jeigu jis neatlieka veiksmų, numatytų LR BK 149 ir 150 straipsnio dispozicijoje, tačiau atlieka veiksmus, aprašytus BK 24 straipsnio 6 dalyje ir tuo palengvina vykdytojams realizuoti nusikalstamos veikos sudėtį²⁴⁰. Akivaizdu, kad asmenį pripažinti ne vykdytoju, bet padėjėju šiose bylose yra pakankamai sudėtinga. Kaip pavyzdį galėtume pateikti situacijas, kuomet asmuo tik įstumia auką į mašiną ir vėliau pasišalina iš vietos, kai nukentėjusioji (-ysis) atviliojamas į iš anksčiau sutartą vietą, kai teikiama informacija apie potencialios aukos buvimo vietą ir pan. Ta pati problema kyla ir plėšimo bylose, kuriose asmuo gali būti pripažintas padėjėju, kai neįvykdo nė vieno iš BK 180 straipsnyje išvardintų alternatyvių veiksmų: nepanaudoja fizinio smurto, negrasina tuoj pat jį panaudoti, kitaip neatima galimybės nukentėjusiam asmeniui priešintis arba nepagrobia svetimo turto, o savo veika palengvina vykdytojams įgyvendinti plėšimo sudėtį. Pavyzdžiui, asmuo gali būti pripažintas padėjėju, kadangi iš anksto susitaręs su kitais bendrininkais atvedė nukentėjusią į sutartą smurtavimo vietą, kurioje planuotas apiplėšimas²⁴¹, nuosavu automobiliu veždavo vykdytoją į nusikaltimo vietą ir paveždavo jį su vogtais daiktais²⁴², kitų bendrininkų laukdavo šalia nusikaltimo vietos ir padėdavo jiems iš nusikaltimo vietos skubiai pasišalinti, taip pat prieš įvykį suteikdavo dviratį, kuriuo vienas iš vykdytojų privažiudavo prie nukentėjusiųjų²⁴³, asmens veika, kurios metu duodami patarimai ir suteikiama informacija apie nukentėjusiojo turtinę padėtį ir kitas aplinkybes, suteikia galimybę kitiems nusikaltimo bendrininkams

²⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-173/2006.

²⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-409/2005.

²⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-54/2002 // Teismų praktika. 2002, Nr. 17.

²⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-27/2008.

suplanuoti ir įvykdyti nusikalstamas veikas, taip pat laikoma padėjimu²⁴⁴. Analogiška atbėjimo taisyklė taikoma ir sukčiavimo atvejais, kai padėjėju pripažįstamas asmuo, kuris tiesiogiai neįgyvendino LR BK 182 str. dispozicijoje numatytų veikų, tačiau padėjo kitiems bendrininkams pasiekti norimų tikslų: V. S. buvo nuteista už tai, kad padėjo bendrininkei R. E. P. apgaule įsigyti UAB „Snoro lizingas“ turtą, t.y. V. S. suklastotojo oficialius dokumentus (pažymas apie V. S. ir R. E. P. gaunamas pajamas), kad būtų pasirašyta lizingo sutartis, nors buvo neketindama jos sąlygų vykdyti²⁴⁵; L. M. V. pripažintas kaltu už tai, kad bendrininkaudamas su organizuotos grupės nariais pagamino netikrus dokumentus – įgaliojimus, kuriuos panaudojus buvo užvaldytas didelės vertės svetimas turtas²⁴⁶, muitinės pareigūnas A.T. pripažintas kaltu padėjęs sukčiauti, kadangi jis padėjo P. S. ir kitiems asmenims apgaule užvaldyti svetimą didelės vertės turtą iš valstybės biudžeto lėšų, t.y. įrašė į muitinės deklaraciją žinomai melagingas žinias apie tai, kad krovinį per muitinės Saločių kelio postą eksportavo į Baltarusijos Respubliką, patvirtino šias žinomas melagingas žinias parašu ir tarnybiniu spaudu, įregistravo eksporto procedūros pabaigimą išvežamų krovinių registracijos žurnale ir grąžino žinomai suklastotus muitinės dokumentus L. V.²⁴⁷.

Kaip minėta, daugiausia atbėjimo problemų kyla tuomet, kai vykdytojas ir padėjėjas betarpiškai dalyvauja nusikalstamos veikos vykdymo metu ir vietoje. Lietuvos Aukščiausiame Teisme nagrinėtose baudžiamosiose nužudymo bylose atbėjo, kurie iš veiksmų yra atliekami vykdytoju, o kurie – padėjėju: nuteistuosius R. R. ir R. K. teismas pripažino nužudymo vykdytojais, kadangi jie betarpiškai dalyvavo atimant gyvybę nukentėjusiesiems, o nuteistą A. B. – šio nusikaltimo vykdytoju padėjėju, kadangi jis, izoliavęs ir saugojęs nukentėjusiąją Ž.P., pašalino nužudymo kliūtis²⁴⁸; kitoje byloje A. T. pripažinta padėjėja, kadangi pati smurto nepanaudojo, tačiau pagal susitarimą su ja tai padarė kiti asmenys ir ji jiems padėjo tai padaryti, suderinusi atvykimo laiką, palikusi atrakintas duris – veikė kaip nužudymo bendrininkė padėjėja²⁴⁹. Kasacinėje byloje Nr. 2K-677/2002 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išsamiai analizavo trijų bendrininkų nusikalstamą veiką, kurios metu įvykdytas nužudymas ir plėšimas. Probleminis klausimas kilo dėl R.L. veikos kvalifikavimo pasikėsinant nužudyti. Teismo nuosprendžiu nustatyta, kad R. L. padaryti veiksmai pasireiškė tuo, kad R. L. pakvietė nukentėjusiąją išlipti iš vandens (po to, kai nukentėjusioji buvo kitų bendrininkų nustumta nuo tilto), tačiau vienas iš bendrininkų griebė auką už rankos, nuvedė ant tilto ir kartu su kitu bendrininku vėl metė nuo tilto į upę. Kilo klausimas, kaip vertinti R.L. veiką, išviliojant auką iš

²⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-26/2007.

²⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-113/2004.

²⁴⁶ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-375/2006.

²⁴⁷ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-157/2007.

²⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-6/2004.

²⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-629/2005.

po tilto. Kolegija pasisakė, kad išviliojimas iš vandens negali būti vertinamas kaip tiesioginis dalyvavimas atimant gyvybę, kadangi inkriminuotais veiksmais gyvybė nebuvo atimta, ir šie veiksmai nėra tyčinio nužudymo sudėties objektyviosios pusės požymiai. Tokie R. L. veiksmai negali būti vertinami kaip nužudymo vykdytojos veiksmai. Objektyviai jie galėtų būti vertinami tik kaip padėjimas padaryti pasikėsinimą nužudyti auką, remiantis BK 18 str. 6 d. (2000 m. LR BK 24 str. 6 d.) aprašytu padėjėjo padarant nusikaltimą požymiu - kliūčių šalinimu. Išviliojant nukentėjusiąją iš vandens buvo pašalintos kliūtys, t.y. palengvintas kelias vykdytojams antrą kartą numesti nukentėjusiąją nuo tilto²⁵⁰. Vilniaus apygardos teismas vienoje iš nagrinėtų bylų taip pat pasisakė dėl vykdytojo ir padėjėjo atliekamų veiksmų atribojimo. Byloje nustatyta, kad kaltinamasis P. M. pats tiesiogiai savo veiksmais A. N. nepadarė jokio kūno sužalojimo, tačiau jis dalyvavo, saugant pastarąją iki nužudymo bute, paskiau ją vedė į nužudymo vietą, dalyvavo užkasant jo kūną prieš tai tam paruoštoje duobėje, todėl kaltinamojo P. M. veiksmai vertintini kaip jo padėjimas aptariamoms veikoms objektyviają pusę realizavusiems šios veikos vykdytojams kaltinamiesiems L. L. ir M. K. P. M. veiksmai, tiesiogiai nesusiję su sužalojimu, dėl kurių mirė A. N., padarymu, taip pat turėję žymiai mažesnę įtaką dėl A. N. nužudymo, nevertintini, kaip vykdytojo veiksmai, o vertintini kaip padėjėjo veiksmai²⁵¹.

Nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose asmenį galima pripažinti vykdytoju nustačius, kad jis atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis (surišant jį, laikant už rankų ir pan.) kėsintis į jo gyvybę metu, o sveikatą sutrikdančius veiksmus ar mirtinus sužalojimus padarė bent vienas iš kitų bendrininkų²⁵². Šios pozicijos laikosi ir Rusijos baudžiamosios teisės specialistai. M. I. Kovalevas mano, jog tyčinio nužudymo vykdytoju turėtų būti laikomas tas, kas laikė nukentėjusįjį tuo metu, kai kiti bendrininkai sudavė jam mirtinus smūgius. Apie tai rašo ir S. V. Borodinas. Jis teigia, kad į vykdytojo sąvoką įeina visi asmenys, kurie betarpiškai dalyvauja tam tikros veikos atlikime, kuri sudaro tam tikro nusikaltimo požymius. Dėl to nužudymo atveju vykdytoju laikytinas ir tas, kuris betarpiškai žudo, ir tas, kuris tik laiko aukos rankas tuo metu, kai kiti atlieka mirtinus sužeidimus, ir tas, kas tiesiog naudojasi kitų veiksmais nusikaltimo metu. Manoma, kad bendru neteisėtų veiksmų atlikimo požymiu esant šių veiksmų prievartiniam pobūdžiui, bet koks dalyvavimas smurte, dėl kurio kilo nusikalstamos pasekmės, netgi jei šios pasekmės betarpiškai buvo sukeltos tikrai vieno bendrininko, nepaverčia kitų bendrininkų padėjėjais²⁵³. Kyla klausimas, kodėl asmenys, nerealizavę objektyviųjų nusikalstamos veikos požymių, pripažįstami vykdytojais. O. Fedosiukas mano, kad bendros

²⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-677/2002 // Teismų praktika. 2003, Nr. 18.

²⁵¹ Vilniaus Apygardos Teismo baudžiamoji byla Nr. 1-20-211/2008.

²⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 8 p. // Teismų praktika. 2004, Nr. 21, Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-233/2006.

²⁵³ Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. P. 86-87.

tyčios nužudyti buvimas suteikia papildomos motyvacijos pripažinti visus tiesioginius nusikaltimo dalyvius nužudymo vykdytojais net jei jie tiesiogiai smurto nepanaudojo, o tiesiog buvo šalia tų, kurie šį smurtą naudojo²⁵⁴. Manome, kad reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog vienas iš bendrininkavimo požymių yra bendra tyčia. Kiekvienas bendrininkas suvokia, kad daro pavojingą nusikalstamą veiką ne vienas, o bendrai su kitais asmenimis, nori daryti nusikalstamą veiką, numato galimus padarinius ir jų nori. Juk tai, kad asmuo pripažįstamas nusikaltimo padėjėju, o ne vykdytoju baudžiamosios atsakomybės jam nepašalina. Asmens atliktų veiksmų analizė, jų pobūdis ir vaidmuo nusikaltime suteikia teismui galimybę individualizuoti jo bausmę, kokia ir yra bendrininkų rūšių išskyrimo baudžiamoji teisinė reikšmė. Nepaisant to, manytume, kad nužudymo bylose reikėtų sutikti su S. V. Borodino nuomone, jog į vykdytojo sąvoką įeina visi asmenys, kurie betarpiškai dalyvauja kito žmogaus gyvybės atėmime, atlikdami neteisėtus veiksmus, kurie sukelia nukentėjusiojo mirtį. Todėl ir nėra reikalaujama, kad kiekvienas iš vykdytojų padarytų mirtinus sužalojimus, užtenka, kad visi dalyvaujantys asmenys tiesiogiai prisidėtų prie neteisėtų veiksmų (šiuo atveju smurto), sukėlusių nukentėjusiojo mirtį, atlikimo. Esant apibrėžtai visų nužudymo dalyvių tyčiai nužudyti laikoma, kad kiekvieno jų dalyvavimas nužudyme yra priežastiniame ryšyje su aukos mirtimi. Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad esant išankstiniam kelių asmenų susitarimui atimti žmogaus gyvybę, visi asmenys, tiesiogiai dalyvavę smurtinio pobūdžio veiksmų atlikime, nulėmusių nukentėjusiojo mirtį, bus laikomi bendravykdytojais, nepriklausomai nuo to, kurio iš asmenų veiksmai buvo mirtini.

Nevienareikšmė teismų praktika suformuota vykdytojo ir padėjėjo veiksmų atirbojimo klausimu automobilių ir daiktų iš automobilių vagysčių bylose. Kaltinamuosiuose aktuose ir apylinkės teismų sprendimuose situacija, kuomet dviese veikdami, vienam asmeniui saugant aplinką, kitam įsibraunant į automobilį, jį užvedant ir vėliau abiem asmenims nuvažiuojant vogtu automobiliu, vertinama kaip automobilio vagystė, padaryta bendrininkų grupėje, abiejų asmenų veiksmus kvalifikuojant kaip bendravykdytą²⁵⁵. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra pakeitęs tokius apylinkės ir apygardos teismų sprendimus dėl dviejų nuteistųjų pripažinimo bendravykdytojais vagystės byloje: nustatyta, kad G. S. nuteistas už tai, kad veikdamas kartu su T. S. iš namo kiemo pagrobė automobilį. G. S. gatvėje saugojo, o T. S. išvarė automobilį iš kiemo, į kurį įsėdo G. S. ir abu nuvažiavo. Teismas nustatė, kad kasatorius saugojo, kol kitas bendrininkas – T. S. – išvarė iš kiemo automobilį, taigi šio nusikaltimo vykdytojas yra tik T. S., o kasatorius sudarė sąlygas jam veikti saugodamas, todėl Lietuvos Aukščiausiasis teismas nusprendė G. S. nusikalstamą veiką iš LR BK 178 straipsnio 2 dalies perkvalifikuoti į LR BK 24

²⁵⁴Fedosiukas O. Nusikaltimai žmogaus gyvybei. Paskaitos // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_%20gyv.ppt#265.16. Grupinio nužudymo, padaryto apibrėžta tyčia nužudyti, kvalifikavimas (2) (Teorinės išvados); prisijungimo laikas: 2008-12-12.

²⁵⁵Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-545-270/2008.

straipsnio 6 dalį ir 178 straipsnio 2 dalį²⁵⁶. Tuo tarpu 2008 m. gegužės mėn. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad pripažįstant asmenį automobilio vagystės bendravykdytoju, nėra būtina, kad jis pats būtų įsibrovęs į jį ar atsisėdęs už vairo. Kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nors saugojimas yra įvardijamas BK 24 straipsnio 6 dalyje kaip padėjėją apibūdinantys požymis, tačiau nagrinėjamoje byloje tiek M. R., tiek A. U. buvo įvykio vietoje, dalyvavo pasirenkant, kurį automobilį pagrobt, nenustatytam asmeniui braunantis į automobilius, jie užtikrindavo jo saugumą nuo netikėtumų, o šiam nuvažiavus, sėsdavo į kitą automobilį ir važiuodavo iš paskos, kartu su nenustatytu asmeniu palikdavo pagrobtą automobilį sutartoje vietoje. M. R. kartu su nenustatytu asmeniu po kelių dienų nuvairuodavo pagrobtą automobilį pirkėjui. Teisėjų kolegijos nuomone, visa tai rodo, kad M. R. ir A. U. atliko ne saugojimo ir pridengimo vaidmenį, būdingą padėjėjui, bet kartu su nenustatytu asmeniu tiesiogiai darė nusikalstamas veikas kaip pasiskirstę funkcijomis bendravykdytojais²⁵⁷. Šioje byloje nesutiktume su kolegijos nuomone, kad M. R. ir A. U. atlikdavo ne tik padėjėjo, bet ir vykdytojo veiksmus: išdėstyti argumentai, kad asmenys buvo įvykio vietoje, dalyvaudavo pasirenkant automobilį, užtikrindavo saugumą, važiuodavo iš paskos pavogtam automobiliui, po kelių dienų nuvairuodavo jį pirkėjui – visi jie atitinka padėjėjo atliekamas funkcijas. Buvimas įvykio vietoje dar nereiškia, kad M. R. ir A. U. įgyvendino nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius, dalyvavimas parenkant automobilį gali būti suprantamas kaip patarimų, nurodymų davimas, saugumo užtikrinimas – tai bendrininkų pridengimas ir saugojimas, o automobilio nuvairavimas pirkėjui – nusikalstamos veikos metu įgytų daiktų realizavimas. Manytume, kad šioje situacijoje M. R. ir A. U. veiksmai turėtų būti vertinami kaip padėjimas įvykdyti nusikalstamą veiką. Pagrindinis atribojimo kriterijus automobilių ir jų dalių vagysčių atvejais turėtų būti LR BK 178 straipsnio 2 dalies objektyviųjų požymių įgyvendinimas.

3.2. Kurstytojo ir padėjėjo atribojimo pagrindai bei kylančios problemos

Teismų praktikoje kyla klausimų ir problemų, siekiant atriboti ne tik vykdytoją nuo padėjėjo, bet ir kurstytojo ir padėjėjo atliekamus veiksmus:

1) kurstytoju pripažįstamas asmuo, kuris palenkia kitą asmenį įvykdyti nusikalstamą veiką, t.y. imasi tokių veiksmų, kurie kito žmogaus sąmonėje sukelia pasiryžimą nusikalstamos

---

²⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-504/2006.

²⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-211/2008.

veikos įvykdymui. Padėjėjo veiksmais siekiama padėti asmeniui, kuris jau yra pasiryžęs įvykdyti nusikalstamą sumanymą, sėkmingai įvykdyti nusikalstamą veiką;

2) iki kurstytojo atliekamų kurstomųjų veikslių kurstomas asmuo neplanuoja ir negalvoja veikti nusikalstamai, tuo tarpu padėjėjas prisijungia prie bendrininkų veikslių jau esant nusikalstamam sumanymui;

3) kurstytojas naudojamais būdais ir priemonėmis siekia palenksti kitą asmenį padaryti nusikalstamą veiką, tuo tarpu padėjėjas juos naudoja, siekdamas padėti sėkmingai įgyvendinti nusikalstamą veiką;

Intelektualinis padėjimas šiek tiek panašus į kurstymą, kadangi abiem atvejais vykdytojui gali būti duodami patarimai, nurodymai ir pan. Tačiau savo turiniu, objektyvine puse, bendrininkų ketinimų pobūdžiu šios bendrininkavimo rūšys yra skirtingos. Padėjėjas nesukelia vykdytojui sumanymo ir nesužadina jo pasiryžimo padaryti nusikaltimą, nes visa tai vykdytojas jau turi nepriklausomai nuo padėjėjo veiklos²⁵⁸. Asmuo negali būti pripažintas kurstytoju vien todėl, kad suteikė informaciją apie turimą verslininką ar įmonės turimus turtus. Patarimai, suteikta informacija apie nukentėjusį tik suteikia galimybę kitiems nusikaltimo bendrininkams nusikaltimus suplanuoti ir juos įvykdyti, tai būtina kitų bendrininkų neteisėtų veikų sąlyga, tačiau ne bendrininkų įtikinėjimas ar lenkimas pasisavinti aptariamą turtą²⁵⁹. Be to, asmuo negali būti pripažintas kurstytoju ir tuo atveju, jeigu nusikalstamos veikos pasekmės yra didesnės nei jų tikėtasi ir siekta. A. T. pripažinta kalta ir nuteista už tai, kad sukurstė E. K. įvykdyti tyčinį J. T. nužudymą, įkalbėdama E. K. jį sumušti, bei padėjo E. K. ir kitiems asmenims padaryti nusikaltimą, suderinusi pastarųjų atvykimo laiką, palikusi atrakintas buto duris, sudarė sąlygas atvykusiems asmenims patekti į J. T. kambarį, kur jį E. K. ir kiti, veikdami bendrai, sumušė, dėl ko J. T. vietoje mirė. Atsižvelgiant į žinomas bylos aplinkybes, A. T. Veika teisingai kvalifikuota kaip padėjimas. Tačiau kyla abejonių dėl kaltinamosios pripažinimo kurstytoja. Byloje nustatyta, kad E. K. buvo paprašytas padėti „pamokyti“ tetos vyrą taip, kad po to šis bent mėnesį pagulėtų ligoninėje, t. y. jį gerokai sumuštų. Nė vienas iš bendrininkų nenorėjo ir nesiekė aukos žūties, todėl nei E. K., nei kiti asmenys nebuvo sukurstyti nužudyti (atimti gyvybę), nes nėra nustatyta, kad jie to norėjo²⁶⁰.

²⁵⁸ Klimka A., Apanavičius M., Misiūnas J., Žvirblis J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: 1972. P. 267-268.

²⁵⁹ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-176/2006.

²⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-629/2005.

3.3. Kurstytojo ir organizatoriaus atirbojimo pagrindai bei kylančios problemos

Teismų praktikoje kyla klausimas ir dėl kurstytojo bei organizatoriaus veiksmų atirbojimo. Paprastai šių bendrininkų atirbojimo pagrindas yra aplinkybių nustatymas, ar buvo vienijami kiti asmenys, planuojama ir koordinuojama nusikalstama veika:

1) organizatorius sukuria sistemą, organizuotumą bendroje nusikalstamoje veikoje, tuo tarpu kurstytojas – tik sukelia pasiryžimą kitiems asmenims veikti nusikalstamu būdu, nedalyvaudamas ruošiantis bei vykdant nusikalstamą veiką;

2) organizatorius bendrininkų pastangas nukreipia nusikalstamo plano realizavimui. Kurstytojas paveikia kitų asmenų sąmonę tam, kad ji palinktų nusikalstamos veikos padarymui, bet nekuria planų, kaip veika turėtų būti įgyvendinama;

3) organizatorius suvienija bendrininkus bendram nusikalstamam tikslui, tuo tarpu kurstytojas paprastai bando įtikinti kiekvieną asmenį atskirai.

Nesant organizuotos grupės arba nusikalstamo susivienijimo, asmuo, nekūręs nusikalstamos veikos plano, nenumatęs jos padarymo būdų, priemonių, nepaskirstęs bendrininkams vaidmenų, nekoordinavęs jų veiksmų ar pan. negali būti pripažintas nusikalstamos veikos organizatoriumi. Asmens prašymas ar pasiūlymas įvykdyti nusikalstamą veiką yra pripažįstamas ne veikos organizavimu, bet kurstyimu. Lietuvos Apeliacinis Teismas konstatavo, kad žemesnės instancijos teismas neteisingai kvalifikavo V. M. veiką kaip organizatoriaus padarytus veiksmus. Byloje nustatyta, kad V. M. ketino aiškintis santykius su R. B. Tikslu išsiaiškinti dėl automobilio žibinto sudaužymo jis paskambino I. M., kurio prašė važiuoti išsiaiškinti ir tokiu būdu palenkė I. M. daryti nusikaltimus. V. M. nekūrė planų, neskirstė bendrininkų vaidmenimis, nekoordinavo jų veiksmų, jis buvo tik nusikalstamų veikų iniciatorius, palenkęs jas daryti I. M., todėl V. M. padaryta veika vertintina ne kaip organizatoriaus, o kaip kurstytojo²⁶¹. Ta pati klaida nustatyta ir nagrinėjant kasacinę bylą Nr. 2K-7/2006. Joje pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nustatyta, kad V. Z., pasiūlydamas S. P., R. D. ir N. M. pagrobti bet kokios markės dyzelinio variklio automobilį bei pastūmėdamas juos į nusikaltimą, t. y. iš anksto sujungdamas ir nukreipdamas jų pastangas, suorganizavo automobilio „VW Passat“ pagrobimą. Teismas, V. Z. veiką kvalifikuodamas pagal BK 24 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 2 dalį, pripažino ją nusikalstamos veikos bendrininku – organizatoriumi. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo teismo kolegija nusprendė, kad pagal pirmosios instancijos teismo nustatytas faktines bylos aplinkybes, tokiai išvadai pagrįsti nepakanka argumentų. Kaip nustatyta

²⁶¹ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-40/2007.

bylos duomenimis, V. Z. susitikęs su anksčiau jam pažįstamu S. P., su kuriuo kartu buvo ir R. D., paminėjo, kad jam reikia automobilio, nurodydamas jiems ir norimo turėti automobilio markę bei variklio rūšį. Bendraudamas su šiais asmenimis susitikimų metu bei mobiliuoju telefonu V. Z. patvirtindavo savo pasiūlymą, t. y. kad jam vis dar reikia tokio automobilio. Jis taip pat nurodė ir vietą, į kurią turėtų būti nuvairuotas automobilis – prie jo žinioje buvusio tuščio garažo. Teismas nenustatė, kad V. Z. būtų kūręs nusikalstamos veikos planą, numatęs jos padarymo būdus, priemones, paskirstęs bendrininkams vaidmenis, koordinavęs jų veiksmus ar pan. V. Z. veiksmai sukėlė tik pasiryžimą S. P. ir R. D. padaryti svetimo turto vagystę, nes, nesant V. Z. užsakymo, jie automobilio nebūtų grobę. Pažymėtina, kad ir teismas aprašydamas kitų bendrininkų S. P. ir R. D. nusikalstamų veikų padarymo aplinkybes nustatė, kad jie vykdė išankstinį V. Z. užsakymą. Taigi V. Z. buvo tik nusikalstamos veikos iniciatorius, nes jis savo veiksmais – nevienkartiniu pasiūlymu – sukėlė S. P. ir R. D. pasiryžimą ir norą daryti bendrą konkrečią nusikalstamą veiką. Todėl V. Z. veiksmai, kaip teisingai skunde pažymėjo kasatorius, atitinka kurstyto padaryti nusikalstamą veiką požymius ir kvalifikuotini pagal BK 24 straipsnio 5 dalį ir 178 straipsnio 2 dalį²⁶².

Baudžiamosios teisės specialistai diskutuoja apie organizatoriaus ir kurstytojo veiksmų atirbojimo problematiką, kuomet kitam asmeniui už nusikalstamos veikos įgyvendinimą pasiūlomas atlygis (vadinamas užsakomuoju nusikaltimu). Siekiant atirboti, ar asmuo, siūlantis kitam asmeniui atlygį ir taip įtikinantis jį dalyvauti nusikalstamoje veikoje, yra kurstytojas ar organizatorius, manytume reikėtų vadovautis aukščiau aptartais atirbojimo kriterijais. Konkrečioje nusikalstamoje veikoje reikėtų atsižvelgti į visas tos veikos aplinkybes ir įvertinti kitus asmens atliktus veiksmus. Jeigu jie pasireiškė tik asmens palenkimu daryti nusikalstamą veiką, atlygio žadėjimą panaudojus kaip kurstomąją priemonę, tokiu atveju asmens veika turėtų būti kvalifikuojama kaip kurstytojo. Jeigu byloje nustatoma, kad asmuo ne tik samdė kitus asmenis nusikalstamos veikos įgyvendinimui, tačiau ir juos subūrė, vadovavo jiems, koordinavo šių asmenų veiką, planavo ją ar atliko kitas organizatoriaus funkcijas, tokiu atveju jo veika turėtų būti kvalifikuojama kaip organizatoriaus

3.4. Organizatoriaus ir padėjėjo atirbojimo pagrindai bei kylančios problemos

Tam tikrais aspektais organizatoriaus ir padėjėjo veikla padarant nusikalstamą veiką yra panaši. Daugiausia panašumų tarp padėjėjo ir organizatoriaus nusikalstamos veikos yra tada, kai

---

²⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-7/2006.

padėjėjas vykdo intelektinę pagalbą, duodamas nurodymus, patarimus bei teikdamas priemones, ir organizatoriaus veiksmų, koordinuojant, parengiant nusikalstamą veiką ir vadovaujant nusikaltimo bendrininkų veiksmams²⁶³:

1) esminis nusikaltimo organizatoriaus požymis yra tai, kad jis sujungia ir nukreipia kitų bendrininkų pastangas, sukuria sistemą ir organizuotumą bendroje nusikalstamoje veikoje ar atskirose jos stadijose, ar jau nusikalstamos veikos darymo metu;

2) padėjėjo skiriamasis požymis yra tai, kad jis paprastai savo nusikalstama veika prie kitų bendrininkų veiklos prisideda tada, kai šiems jau yra susiformavęs sumanymas padaryti nusikaltimą.

Tokio pobūdžio baudžiamosiose bylose, kilus organizatoriaus ir padėjėjo atbėjimo problemai, buvo nuspręsta asmenis pripažinti organizatoriais: R. M. pripažinta kalta dėl B.P. nužudymo bei dokumentų pagrobimo organizavimo todėl, kad jis užverbavo F. A. R. šių nusikaltimų padarymui, nurodė B. P., kaip turinčios daug pinigų, gyvenamąją vietą, taip pat nurodė, kaip įgyti B. P. pasitikėjimą, apsimitant neva tariamu tremtiniu²⁶⁴, A. A. taip pat pripažintas nusikaltimo organizatoriumi, todėl, kad jis palaikė intensyvius ryšius su nusikaltimo vykdytojais, parūpino transporto priemonę, kartu su A. K. organizavo nusikaltimo vykdytojų aprūpinimą policijos pareigūnų uniformomis bei specialiosiomis priemonėmis, davė nurodymus nusikaltimo vykdytojui R. K.²⁶⁵. Taigi šių asmenų veiksmų apimtis, kontaktai su visais nusikaltimo bendrininkais savarankiškas nurodymų davimas, rodo, jog jie nusikaltimo bendrininkams teikė įvairiapusišką pagalbą, kuri ne tik padėjo padaryti nusikaltimą, bet ir telkė, nukreipė jų pastangas, taip organizuodamas vieningą nusikaltimo darymo sistemą.

3.4. Vienos bendrininkų rūšies peraugimo į kitą ypatumai

Nagrinėjant nusikalstamas veikas, pastebima, kad pasitaiko atveju, kuomet tos pačios nusikalstamos veikos metu bendrininkas atlieka ne vieno, bet kelių bendrininkų vaidmenis vieną po kito. Pradžioje jis gali elgtis kaip padėjėjas, o vėliau padaryti vykdytojui priskiriamus veiksmus arba pradžioje atlikti funkcijas, atitinkančias kurstytojo vaidmenį nusikalstamos veikos padaryme, vėliau – ir organizatoriaus. Visuotinai sutinkama, kad bendrininko veiksmai vienos veikos darymo metu gali atitikti kelias bendrininkų rūšis. Susiklosčius tokiai situacijai, keliamas asmens veikos klasifikacijos klausimas. Tokiu atveju taikomos keturios pagrindinės veikos kvalifikavimo taisyklės:

²⁶³ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla 1A -117/2006.

²⁶⁴ Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla 1A -117/2006.

²⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-29/2006.

- 1) asmens, nusikalstamoje veikoje atlikusio kelis vaidmenis, veika turi būti išsamiai aprašyta nuosprendžio aprašomojoje dalyje;
- 2) jeigu bent dalis atliktų asmens veiksmų priskiriami vykdytojo funkcijomis, jo veika turi būti kvalifikuojama tik kaip vykdytojo;
- 3) jeigu asmuo be organizatoriaus atliko ir kurstytojo vaidmenį, atsižvelgiant į didesnę organizatoriaus veiksmų pavojingumą, tokio asmens veika kvalifikuojama tik kaip nusikalstamos veikos organizavimas;
- 4) jeigu asmuo atliko kurstytojo arba padėjėjo veiksmus, abu šie vaidmenys turi atsispindėti kvalifikuojant veikas²⁶⁶.

Šių taisyklių griežtai laikomasi teismų praktikoje: nuosprendžio aprašomojoje dalyje konstatuota, kad V. K. ne tik sukurstė padaryti nusikaltimą, bet ir grupėje iš anksto susitarusių asmenų padarė slaptą svetimo turto vagystę. Šiuo atveju jos veika turi būti kvalifikuota kaip nusikaltimo vykdytojos, o ta aplinkybė, kad ji sukurstė padaryti nusikaltimą, nurodoma nuosprendžio aprašomojoje dalyje kaip V. K. veikos požymis ir atskirai nekvalifikuojama²⁶⁷, nužudymo kurstytojui ar padėjėjui dalyvaujant tiesiogiai atimant žmogaus gyvybę, jo veika kvalifikuojama tik kaip vykdytojo²⁶⁸, asmeniui, pradžioje veikiant kaip padėjėjui ar kurstytojui, bet vėliau atliekant vykdytojo vaidmeniui priskiriamus veiksmus, jo veika kvalifikuojama kaip vykdytojo²⁶⁹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje galima rasti ir išimčių, kai organizatoriaus, tiesiogiai dalyvavusio atimant žmogaus gyvybę, veika kvalifikuojama pagal LR BK 24 straipsnio 3, 4 dalis ir 129 straipsnį²⁷⁰, taip pabrėžiant šio asmens veikos pavojingumą.

---

²⁶⁶Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius: Teisinės informacijos centras. P. 164; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-487/2005.

²⁶⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-24/2000 // Teismų praktika. 2000, Nr. 13.

²⁶⁸Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 8 p. // Teismų praktika. 2004, Nr. 21.

²⁶⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-246/2006.

²⁷⁰Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 8 p. // Teismų praktika. 2004, Nr. 21.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Nors bendrininkavimo institutas ir bendrininkų rūšys Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniuose minimi jau nuo XV a., į atskirą straipsnį jie išskirti tik 1903 m., įsigaliojus Rusijos baudžiamajam kodeksui. Vystantis Lietuvos baudžiamajai teisei, dalis skiriamų bendrininkų rūšių liko tokios pačios: vykdytojas, kurstytojas, padėjėjas, dalis jų keitėsi: prisidėjimas prie nusikalstamos veikos išskirtas į atskirus nusikaltimus, o nuo 1961 m. Lietuvos SSR BK įsigaliojimo prie trijų nekintančių bendrininkų rūšių, įtvirtinta ketvirtoji – organizatorius. Jau beveik penkiasdešimt metų Lietuvos baudžiamojoje teisėje skiriamos tos pačios keturios bendrininkų rūšys: vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas.

2. Tiek Lietuvoje, tiek nagrinėtose užsienio šalyse (Vokietijoje, Prancūzijoje, Anglijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Rusijoje) baudžiamosios teisės doktrinoje numatomi tie patys bendrininkų vaidmenys padedant, organizuojant, kurstant ir vykdant nusikaltimus, tačiau įvairiose šalyse bendrininkų rūšys skiriamos ir reglamentuojamos skirtingai. Daugumoje analizuotų užsienio šalių baudžiamųjų įstatymų normose įtvirtintas vykdytojas ir kiti bendrininkai, kurie pagal jų atliekamų veiksmų pobūdį laikytini kurstytojais ir padėjėjais. Išskirtinis LR BK bruožas yra organizatoriaus įtvirtinimas bendrojoje baudžiamojo kodekso dalyje.

3. Siekiant teisingai kvalifikuoti bendrininkų veiką ir išspręsti jų atsakomybės bei bausmės individualizavimo klausimus, būtina nustatyti kiekvieno asmens indėlį ir vaidmenį įvykdant nusikalstamą veiką, t.y. nustatyti bendrininkų rūšis. Ši taisyklė įtvirtinta 2000 m. LR BK 54 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir LR BK 58 straipsnyje. Vadovaudamiesi baudžiamojo įstatymo reikalavimais, teismai privalo nustatyti kiekvieno iš bendrininkų rūšį, įvertinti jų vaidmenį bei atliktų veiksmų pobūdį. LR BK bendrininkų rūšys skiriamos pagal kokybinį aspektą ir reglamentuojamos atsižvelgiant į tai, kokius veiksmus, t.y. funkcijas, kiekvienas iš bendrininkų atlieka, siekdamas sėkmingo nusikalstamos veikos įgyvendinimo.

4. Remiantis LR BK įtvirtinta vykdytojo samprata, skiriamos trys vykdymo rūšys: tiesioginis vykdymas, bendravykdymas ir tarpinis vykdymas.

4.1. Tiesioginiu vykdytoju laikomas tas asmuo, kuris pats įvykdo LR BK specialiosios dalies straipsnių dispozicijoje įvardintas nusikalstamas veikas, taip realizuodamas nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius ir padarydamas žalą įstatymų saugomoms vertybėms.

4.2. Pripažįstant plečiamąją vykdytojo sampratą, t.y. vykdytoju laikant asmenį, kuris, įvykdo bent dalį LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje aprašytų veikų arba atlieka kitus veiksmus nusikalstamos veikos įvykdymo metu ir vietoje, bendravykdymas privalo būti išskirtas į atskirą vykdytojų rūšį.

4.3. Baudžiamosios teisės teorijoje kvestionuojant tarpinio vykdymo reglamentavimą bendrininkavimo institutą reguliuojančiose baudžiamojo įstatymo normose, siūlytina galimybė LR BK vykdytojo sampratą reglamentuoti virš bendrininkavimą ir kitas bendrininkų rūšis įtvirtinančios teisės normos, taip sudarant galimybę tokį vykdytoją apibrėžti ir kaip individualiai, ir kaip bendrai su kitais asmenimis veikiantį asmenį.

5. Norint konkrečius veiksmus priskirti vienai iš LR BK 24 straipsnio 4 dalyje įtvirtintų organizatoriaus vykdomų funkcijų, susiduriama susiformavusia taisytina ydinga teismų praktika, kuomet atskirai išvardinama, kokie veiksmai laikomi organizatoriaus funkcijomis, kokius veiksmus atitinkamoje nusikalstamoje veikoje atliko konkretus asmuo, jų tarpusavyje nesusiejant, o tiesiog padarant išvadą, kad asmens veikla priskirtina arba ne organizatoriaus atliekamoms funkcijoms.

5.1. Siekiant visų bendrininkų rūšių skirstymą grįsti jų veiksmų pobūdžiu, neįvedant papildomų atribojimo kriterijų, susijusių su bendrininkavimo formomis, į LR BK 24 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto organizatoriaus sampratą turėtų įeiti nusikalstamos veikos parengimas, vadovavimas jai, nusikalstamą veiką atliekančių asmenų subūrimas, vadovavimas jiems arba šių asmenų veikos koordinavimas.

6. Baudžiamosios teisės doktrinoje diskutuojant apie galimybę baudžiamuosiuose įstatymuose išvardinti kurstymo veiksmus, autorė daro išvadą, kad tai padaryti LR BK būtų pernelyg sudėtinga dėl kurstomųjų veiksmų įvairiapusiškumo, skirtingo poveikio kiekvienam konkrečiam asmeniui ir kurstytojo veiklą reglamentuojančios teisės normos apkrovimo.

7. Atsižvelgiant į baudžiamosios teisės doktrinoje įtvirtintus patarimų, nurodymų ir informacijos suteikimo skirtumus bei ydingos teismų praktikos susiformavimą, nepriskiriant konkrečių asmens atliktų veiksmų atitinkamam padėjimo būdui, siūloma į padėjėjo sampratą įtraukti dar vieną padėjimo būdą, t.y. informacijos suteikimą. LR BK 24 straipsnio 6 dalį siūloma papildyti nuostata, kad padėjėju laikomas ir toks asmuo, kuris sąmoningai ir tikslingai suteikė informaciją, sudarančią galimybę įvykdyti nusikalstamą veiką.

7.1. Išanalizavus išankstinio pasižadėjimo padėti ir prisidėjimo prie nusikalstamos veikos ypatumus, nustatyta, kad reguliarus, daugkartinis prisidėjimas prie nusikalstamos veikos turėtų būti vertinamas kaip išankstinis susitarimas, o asmuo, nuolat prisidedantis prie nusikalstamos veikos – laikomas padėjėju.

8. Daugiausia vykdytojo ir padėjėjo atribojimo problemų kyla tuomet, kai vykdytojas ir padėjėjas betarpiškai dalyvauja nusikalstamos veikos vykdymo metu ir vietoje. Nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose nustačius išankstinį kelių asmenų susitarimą atimti žmogaus gyvybę, visi asmenys, tiesiogiai dalyvavę smurtinio pobūdžio veiksmų, nulėmusių nukentėjusiojo mirtį, atlikime, turi būti laikomi bendravykdytojais, nepriklausomai nuo to, kurio iš asmenų veiksmai

buvo mirtini. Automobilių vagysčių bylose asmeniui būnant nusikalstamos veikos vykdymo vietoje ir metu, tačiau neprisidedant prie objektyviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių įgyvendinimo, asmens veika turi būti vertinama kaip padėjėjo.

8.1. Intelektualinis padėjimas šiek tiek panašus į kurstyimą, kadangi abiem atvejais gali būti duodami patarimai ir nurodymai. Atribojant padėjėją nuo kurstytojo, reikia atsižvelgti į tai, kad padėjėjas nesukelia sumanymo ir nesužadina pasiryžimo padaryti nusikaltimą, jis prisijungia prie bendrininkų veiksmų jau esant nusikalstamam sumanymui ir pasiryžimui jį įgyvendinti.

8.2. Kurstytojo ir organizatoriaus atribojimo pagrindas yra aplinkybių, ar buvo vienijami kiti asmenys, planuojama arba koordinuojama nusikalstama veika, nustatymas. Nenustačius organizuotos grupės arba nusikalstamo susivienijimo, asmuo, nekūręs nusikalstamos veikos plano, nenumatęs jos padarymo būdų, priemonių, nepaskirstęs bendrininkams vaidmenų, nekoordinavęs jų veiksmų negali būti pripažintas nusikalstamos veikos organizatoriumi.

8.3. Panašumų tarp padėjėjo ir organizatoriaus veiksmų atsiranda tuomet, kai padėjėjas vykdo intelektinę pagalbą, duodamas nurodymus, patarimus, o organizatoriaus koordinuoja, vadovauja nusikalstamos veikos bendrininkų veiksmams arba parengia nusikalstamą veiką. Atribojant šiuos bendrininkus svarbu nustatyti, ar jų veika padėjo padaryti nusikalstamą veiką teikiant įvairiapusišką pagalbą bendrininkams, ar kartu juos ir telkė bei nukreipė bendrininkų pastangas, taip organizuojant vieningą nusikalstamos veikos vykdymo sistemą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 1961, Nr. 18–147.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės Žinios. 2002, Nr. 65-2633.

Teisinė literatūra

4. Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998.
5. Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., Nocius J., Pavilionis V., Prapiestis J., Švedas G. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003.
6. Andriulis V., Maksimaitis M., Pakališkis V., Pečkaitis J. S., Šenavičius A. Lietuvos teisės istorija. Vilnius: Justitia, 2002.
7. Kačerauskas J. Tarpinio vykdymo problema Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45).
8. Kavolis M., Bieliackinas S. Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934.
9. Klimka A., Apanavičius M., Misiūnas J., Žvirblis J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: 1972.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Sudarytojas Jonas Prapiestis. Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2004.
11. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras/red. M. Ignotas, J. Misiūnas, J. Nocius, V. Pavilionis. Vilnius: Mintis, 1989.
12. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008.
13. Stankevičius V. Baudžiamosioji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925.
14. Herring J. Criminal Law: Text, Cases and Materials. Second Edition. Oxford. 2006.
15. Richard G. Singer, John Q. La Fond. Criminal law. Examples and Explanations. New York: 2001.
16. Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003.

17. Williams G. Textbook of Criminal law. London: Stekens & Sons, 1983.
18. Аветисян, С. С. Соучастие в преступлениях со специальным составом. Москва : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2004.
19. Уголовное Право России: Общая часть. Ред. Н. М. Кропачева. Санкт-Петербургский государственный университет юридический факультет, 2006.
20. Ковалев О. Г. Уголовное Право России. Общая часть. Москва: Дашков и К⁰, 2007.
21. Козлов А. П. Соучастие. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
22. Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. Москва : Юридическая литература, 1974.

Teismų praktika

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gruodžio 22 d. „Teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // Teismų praktika. 1999, Nr. 10.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ // Teismų praktika. 2004, Nr. 21.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika. 2005, Nr. 22.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. „Teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // teismų praktika. 2005, Nr. 22.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“ // Teismų praktika. 2007, Nr. 26.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 28 d. teismų praktikos skiriant bausmes už nužudymus (Baudžiamojo kodekso 129 straipsnis) apžvalga // Teismų praktika. 2008, Nr. 28.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-56/1999 // Teismų praktika. 1999, Nr. 11.

30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-24/2000 // Teismų praktika. 2000, Nr. 13.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-563/2000 // Teismų praktika. 2001, Nr. 14.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-682/2001 // Teismų praktika. 2002, Nr. 16.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-54/2002 // Teismų praktika. 2002, Nr. 17.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-610/2002 // Teismų praktika. 2003, Nr. 18.
35. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K-677/2002 // Teismų praktika. 2003, Nr. 18.
36. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K-P-549/2007 // Teismų praktika. 2008, Nr. 28.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-52/2001.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-127/2001.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-1031A/2001.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-1058/2001.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-264/2002.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-668/2003.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-6/2004.
44. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K- 113/2004.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-127/2004.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-137/2004.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-148/2004.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-223/2004.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-413/2004.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-162/2005.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-322/2005.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-409/2005.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-487/2005.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K- 507/2005.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-629/2005.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-7/2006.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-29/2006.

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-173/2006.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-246/2006.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-489/2006.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-504/2006.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-516/2006.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-522/2006.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-578/2006.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-679/2006.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-7-2/2007.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-22/2007.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-26/2007.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-44/2007.
70. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacinė byla Nr. 2K-51/2007.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-58/2007.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-130/2007.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-405/2007.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-411/2007.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-465/2007.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-471/2007.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-27/2008.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-103/2008.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-177/2008.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-211/2008.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-215/2008.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-220/2008.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-241/2008.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-263/2008.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-346/2008.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-469/2008.
87. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-45/2005.
88. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-48/2005.
89. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-396/2005.
90. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-439/2005.
91. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-39/2006.
92. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-89/2006.

93. Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A -117/2006.
94. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-127-2006.
95. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-176/2006.
96. Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-192/2006.
97. Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-256/2006.
98. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-375/2006.
99. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1N-12/2007.
100. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-30/2007.
101. Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-40/2007.
102. Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-72/2007.
103. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-111/2007.
104. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-139/2007.
105. Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-157/2007.
106. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-213/2007.
107. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-352/2007.
108. Lietuvos Apeliacinis Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-380/2007.
109. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-389/2007.
110. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-25/2008.
111. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-54/2008.
112. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-55/2008.
113. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-91/2008.
114. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-24-81/2005.
115. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-134-3482/2005.
116. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-137-462/2007.
117. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-22 -493/2008.
118. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A- 450-60/2008.
119. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-12-417/2005.
120. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-105-557/2005.
121. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-132-50/2006.
122. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2-113/2007.
123. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-00388-491/2007.
124. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-77-350/2008.
125. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-291-354/2006.
126. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-101-332/2008.
127. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-217-135/2008.

128. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-226-64/2008.
129. Vilniaus Apygardos Teismo baudžiamoji byla Nr. 1-20-211/2008.
130. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-545-270/2008.
131. Vilniaus m. 1 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1087-654/2008.

Internetiniai šaltiniai

132. Vokietijos baudžiamasis kodeksas // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>; prisijungimo laikas: 2008-06-07.
133. Nevera A. Vokietijos baudžiamoji teisė ir procesas. Paskaitos // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/paskaitos/vokietijos_bt.doc; prisijungimo laikas: 2008-06-07.
134. Prancūzijos baudžiamasis kodeksas // <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2008-06-07.
135. U.S. Code collection. Accessory after the fact // http://www4.law.cornell.edu/uscode/uscode18/usc_sec_18_00000003----000-.html; prisijungimo laikas: 2008-06-08.
136. Accomplice law // <http://www.apsu.edu/oconnort/3010/3010lect03.htm>; prisijungimo duomenys: 2008-06-08.
137. Latvijos baudžiamasis kodeksas // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0032.doc>; prisijungimo laikas: 2008-12-13.
138. Rusijos federacijos baudžiamasis kodeksas // http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_8.html#p273; prisijungimo laikas: 2008-10-18.
139. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas // <http://www.autoinfo.lt/webdic/>; prisijungimo laikas: 2008-12-15.
140. Fedosiukas O. Nusikaltimai žmogaus gyvybei. Paskaitos // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_%20gyvyv.ppt#265,16; prisijungimo laikas: 2008-12-12.

SANTRAUKA

Raktiniai žodžiai: bendrininkų rūšys, bendrininkai, vykdytojas, tiesioginis vykdytojas, bendravykdytojas, tarpinis vykdymas, organizatorius, kurstytojas, padėjėjas.

Atsižvelgiant į tai, kad iki šiol Lietuvoje atlikti tik fragmentiniai bendrininkų rūšių tyrinėjimai, šiame magistro baigiamajame darbe, remiantis teisine literatūra, 2000 m. LR BK ir teismų praktika, susiformavusia taikant šį kodeksą, kompleksiskai nagrinėjamos teorinės ir praktinės problemos, susijusios su bendrininkų rūšių išskyrimu, jų individualių požymių nustatymu ir bendrininkų rūšių atribojimu. Darbe nustatytos baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje kylančios bendrininkų rūšių ir jų atribojimo problemos, pateikti vykdytojo – padėjėjo, organizatoriaus – padėjėjo, kurstytojo – padėjėjo ir kurstytojo – organizatoriaus atribojimo pagrindai.

SUMMARY

Key words: types of accomplices, accomplices, executor, direct executor, co-perpetration, organizer, inciter, assistant.

Given the fact that Lithuania has so far made only a fragment of the research associates, in this master work, under a legal literature, 2000 Criminal code and judicial practice, formed by the application of this code, the author investigates the theoretical and practical problems associated with the delimitation of associates, their individual features fixing and delimitation problems. In this Master work the author sets out the problems of accomplices types and their delimitation according to the doctrine of criminal law and judicial practice, produced the basics of executor - assistant, organizer – assistant, inciter – assistant and organizer – assistant delimitation.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe, remiantis teisine literatūra, oficialiais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato išaiškinimais ir baudžiamųjų bylų praktine medžiaga, nagrinėjama bendrininkų rūšių sampratų, jų požymių ir tarpusavio atribojimo pagrindų problematika.

ANNOTATION

In this Master work, according to the legal literature, the official Lithuanian Supreme Court's interpretation of Senate and criminal practical matter, the author investigates the types of accomplices, their characters and a framework of mutual delimitation problems.